RİSK TOPLUMU BAĞLAMINDA COVID-19 PANDEMİSİNİN AİLEYE YANSIMASI: SOSYOLOJİK BİR İNCELEME

Nurefşan SÖNMEZ
211127106

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ferhat DEĞER

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eylül, 2024

RİSK TOPLUMU BAĞLAMINDA COVID-19 PANDEMİSİNİN AİLEYE YANSIMASI: SOSYOLOJİK BİR İNCELEME

Nurefşan SÖNMEZ
211127106
ORCID: 0009-0007-1904-7166

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ferhat DEĞER

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eylül, 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

NUREFŞAN SÖNMEZ'ın "Risk toplumu bağlamında COVID-19 pandemisinin aileye yansıması: Sosyolojik bir inceleme" başlıklı tezi 06.09.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Dr.Öğr.Üyesi Ferhat DEĞER (Danışman) Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Prof.Dr.Nurgün OKTİK Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Doç.Dr. M.Ufuk ÖZCAN İstanbul Üniversitesi	.....

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca benden bilgi ve yardımını esirgemeyen, çalışma disiplini ve titizliğiyle bana rol model olan kıymetli danışman hocam Dr. Ferhat DEĞER'e teşekkürü borç bilir ve şükranlarımı sunarım. Yüksek lisans öğrenimim boyunca almış olduğum eğitim için Maltepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde görev yapan tüm hocalarıma teşekkür ederim. İstanbul Üsküdar'da yaşayan görüşme talebimi kırmayarak sabır ve içtenlikle bana destek olan katılımcılara ve katılımcılara ulaşmamda bana yardımcı olan sevgili dostlarıma teşekkür ederim. Beni yetiştiren bu yaşa getiren her koşulda ve şartta yanımda olan, sevgilerini hissettiren canım aileme sonsuz teşekkür ederim.

Nurefşan SÖNMEZ

Eylül, 2024

ÖZET

RİSK TOPLUMU BAĞLAMINDA COVID-19 PANDEMİSİNİN AİLEYE YANSIMASI: SOSYOLOJİK BİR İNCELEME

Nurefşan Sönmez
Yüksek Lisans Tezi
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ferhat Değer
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024

Bu tez, COVID-19 Pandemisinin aile yapısı üzerindeki etkilerini Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi çerçevesinde incelemektedir. İstanbul/Üsküdar'da yaşayan 40 katılımcıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler pandeminin aile içi ilişkiler, sağlık, sosyal ve kültürel etkiler, ekonomik zorluklar ve eğitim üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Araştırma bulguları, artan stres ve sosyal izolasyonun aile içi iletişimi olumsuz etkilediğini ve ekonomik zorlukların aile içi çatışmaları artırdığını göstermektedir. Modern toplumların risk yönetiminde karşılaştığı sorunlar ile pandemi sürecinde sağlık ve risk algısının rolünü analiz eden bu çalışma, gelecekte benzer krizlerle nasıl mücadele edilebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: COVID-19 Pandemisi, Aile Dinamikleri, Sosyolojik Etkiler, Risk Toplumu teorisi Pandemi ve Ekonomi, Aile İçi İletişim, Sosyal Değişim

ABSTRACT

THE IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON FAMILIES WITHIN THE CONTEXT OF RISK SOCIETY: A SOCIOLOGICAL EXAMINATION

Nurefşan Sönmez
Master Thesis
Department of Sociology
Sociology Master's Program with Thesis
Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Ferhat Değer
Maltepe University Graduate School, 2024

This thesis examines the impact of the COVID-19 pandemic on family structures within the framework of Ulrich Beck's risk society theory. Data obtained from semi-structured interviews with 40 participants residing in Istanbul/Üsküdar comprehensively reveal the effects of the pandemic on family relationships, health, social and cultural dynamics, economic challenges, and education. The research findings indicate that increased stress and social isolation have negatively affected family communication, while economic difficulties have exacerbated family conflicts. By analyzing the issues faced in risk management by modern societies and the role of health and risk perception during the pandemic, this study provides crucial insights into how to better prepare for and manage similar crises in the future…

Keywords: COVID-19 Pandemic, Family Dynamics, Sociological Effects, Risk Society Theory, Pandemic and Economy, Family Communication, Social Change

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii

TEŞEKKÜR iv

ÖZET v

ABSTRACT vi

İÇİNDEKİLER vii

KISALTMALAR xi

TABLOLAR LİSTESİ xii

1. GİRİŞ 1

1.1 Problem 4

1.2 Araştırmanın Amacı 5

1.3 Önem 5

1.4 Varsayımlar 6

1.5 Sınırlıklar 7

1.6 Tanımlar 8

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE 11

2.1. Risk Toplumu Teorisi 12

2.2. Modernleşme ve Risk Toplumu: Toplumsal Değişimlerin Aile Yapısına Etkileri 14

2.3. Risk Toplumu ve COVID-19 Pandemisi 16

2.3.1. COVİD-19 pandemisinin tarihsel gelişimi 19

2.3.2. COVID-19 pandemisinin epidemiyolojik yaklaşımı 21

2.4. Risklerin Küresel Dağılımı ve Sosyal Eşitsizlikler 22

2.5. Aile, Tanımı ve Yapısı 24

2.5.1. Kurumsal yapı olarak aile 26

2.5.2. Aile yapısının değişimi 27

2.5.3. Aile içi etkileşim 29

2.5.4. Aile içi dayanışma 30

3. YÖNTEM 31

3.1. Veri toplama süreci 31

3.2. Veri işleme süreci 32

3.3. Katılımcı Havuzu ve Örneklem Tekniği 33

3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 37

3.5. Derinlemesine Görüşmelerden Elde Edilen Verilerin Analizi 38

3.6. Verilerin Alt ve Üst Temalara Göre Düzenlenmesi 39

4. ALT VE ÜST TEMALARA KARŞILIK GELEN NİTEL VERİLERİN YERLEŞTİRİLMESİ VE YORUMLANMASI 41

4.1. Aile İçi İlişkiler ve Dinamiklerin Değişimine İlişkin Alt ve Üst Temalar 43

4.1.1. İzolasyon sürecinde aile içi dayanışma (A1) 44
4.1.2. COVID-19'a yakalanma korkusunun aile içi çatışmalara etkisi (A2) 45
4.1.3. Aile içi rollerde değişim (A3) 47
4.1.4. Aşı karşıtlığı veya destekçiliği tartışmaları (A4) 49
4.1.5. Uzun süre evde kalmanın aile içi çatışmalara etkisi (A5) 51
4.2. Sağlık ve Risk Algısına İlişkin Alt ve Üst Temalar (B) 52
4.2.1. Pandemide dağıtılan ilaçlar ve aşıların risk faktörü olarak algılanması (B1) 53
4.2.2. Sağlıklı olmanın tanımı (B2) 55
4.2.3. Hastalığın tanımı (B3) 57
4.2.4. Sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığı ve etkisi (B4) 59
4.2.5. Pandemiyle birlikte değişen risk algısı (B5) 60
4.2.6. Laboratuvar teorisi üzerine görüşler (B6) 62
4.3. Sosyal ve Kültürel Etkilere İlişkin Alt ve Üst Temalar (C) 64
4.3.1. Sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama zorlukları (C1) 65
4.3.2. Pandemi kısıtlamalarının dini ve kültürel pratikler üzerindeki etkileri (C2) 67
4.4. Ekonomik Etkilere İlişkin Tema (D) 68
4.4.1. Pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar ve yönetimi (D1) 69
4.5. Eğitim ve Çocuklara İlişkin Tema (E) 71
4.5.1. Pandemi sürecinde eğitimde gerileme (E1) 71
5. SAHA ÇALIŞMASINDA ELDE EDİLEN VERİLERİN YORUMLANMASI 74
5.1. Verilerin Bulgusal Değerlendirilmesi 77

5.1.1. Aile içi ilişkiler ve dinamikler 78

5.1.2. Sağlık ve risk algısı 87

5.1.3. Sosyal ve kültürel etkiler 96

5.1.4. Ekonomik etkiler 99

5.1.5. Eğitim ve çocuklar 101

6. SONUÇ ve ÖNERİLER 105

KAYNAKÇA 118

ÖZ GEÇMİŞ 125

KISALTMALAR

COVİD-19 : Corona (CO), Virüs (VI) and Disease (D)

DSÖ **:** Dünya Sağlık Örgütü

HSGM **:** Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü

ILO : International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)

n.d. : No Date (Tarihsiz)

OED : Oxford English Dictionary

WHO **:** World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yaş gruplarına göre katılımcı sayısı 35

Tablo 2. Cinsiyete göre katılımcı sayısı 35

Tablo 3. Meslek gruplarına göre katılımcı sayısı 35

Tablo 4. Meslek ve cinsiyet kodları 37

Tablo 5. Katılımcılara sorulan sorular 40

Tablo 6. Tematik Kodlar 42

1. GİRİŞ

COVID-19 pandemisi 21. yüzyılın en önemli küresel krizlerinden biri olarak ortaya çıkmış ve insan yaşamının neredeyse her yönünü etkilemiştir. Dünyanın dört bir yanında ülkeler, virüsün doğrudan sağlıkla ilgili etkileriyle mücadele ederken pandemi aynı zamanda sosyal, ekonomik ve aile yapılarındaki kırılganlıkları da ortaya çıkarmış ve derinleştirmiştir. Bu etkileri anlamak yalnızca virüsün doğrudan sonuçlarını değil aynı zamanda neden olduğu daha geniş toplumsal değişiklikleri de incelemeyi gerektirmiştir. Bu bağlamda, pandeminin aile yaşamı üzerindeki karmaşık etkilerini incelerken Ulrich Beck'in risk toplumu teorisinin önemi bir kez daha ön plana çıkmıştır.

Ulrich Beck'in[1] risk toplumu teorisi COVID-19 pandemisinin etkilerini analiz etmek için güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Beck'in *"Risk Society: Towards a New Modernity"* adlı eserini kaleme aldığı dönemde COVID-19 pandemisinden bahsetmek elbette mümkün değildir. Ancak Beck'in teori bağlamında geliştirdiği riskler, çağımızın son büyük pandemisi olan COVID-19 sürecinde ortaya çıkan sonuçlarla uyumlu bir şekilde kendini göstermiştir. Bu teori, modern toplumların karşılaştığı risklerin doğasını ve bu risklerin toplum üzerindeki geniş ve kapsamlı etkilerini anlamada kritik bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla Beck'in risk toplumu kavramı pandeminin sosyolojik yönüyle incelenmesini gerekli kılarken özellikle aile yaşamına yönelik etkilerini derinlemesine anlamak ve analiz etmek için değerli bir analitik araç sunmaktadır.

[1] Ulrich Beck, 15 Mayıs 1944'te Almanya'da doğmuş ve 1 Ocak 2015'te Münih'te vefat etmiş önemli bir Alman sosyologdur. Münih Üniversitesi'nde sosyoloji eğitimi alan Beck, 1992'den itibaren aynı üniversitede sosyoloji profesörü olarak görev yapmıştır. Ayrıca, London School of Economics'te (LSE) Global Governance Profesörü olarak da çalışmıştır. Beck, modern toplumların karşı karşıya olduğu riskler ve belirsizlikler üzerine yaptığı çalışmalarla tanınır. Özellikle 1986'da yayımladığı "Risk Society: Towards a New Modernity" adlı kitabıyla büyük etki yaratmıştır. Bu kitapta Beck, modernleşmenin sanayileşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte yeni tür riskler ve belirsizlikler yarattığını savunur. Beck'in çalışmaları, küreselleşme, bireyselleşme ve modernliğin yeniden düşünülmesi gibi konularda da önemli katkılar sağlamış, refleksif modernleşme kavramını Anthony Giddens ve Scott Lash ile geliştirmiştir. Başlıca eserleri arasında "World at Risk" ve "Reflexive Modernisation" bulunmaktadır. Beck'in teorileri, modern toplumların kendi kendilerini eleştirme ve değiştirme kapasitesine sahip olduğunu ileri sürer

Beck, modern toplumların giderek artan sanayileşme ve teknolojik ilerlemeler sonucunda ortaya çıkacak yeni risklerin gelecek perspektifinden belirsizlikleri beraberinde getireceğini savunur (Beck, 1992, s. 237-238). Bu bağlamda riskler, sadece dış tehditler değil aynı zamanda modern yaşamın dokusuna derinlemesine yerleşmiş ve aile kurumu üzerinden sosyal yapıları ve bireysel davranışları etkileyen unsurlar olarak tanımlanır. Pandemi bu dinamiğin somut bir örneği olarak bir sağlık krizinin nasıl geniş çaplı sosyolojik bozulmalara yol açabileceğini gözler önüne sermektedir. Beck'in teorisi modern risklerin karmaşıklığını ve bu risklerin aile gibi toplumun temel dinamiği etkenlerinin üzerindeki çok yönlü etkilerini anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır.

COVID-19 pandemisi, Beck'in üretilmiş risk (manufactured risk) kavramının sınanması için değerli bir örnektir. Üretilmiş risk, modernitenin ve insan faaliyetlerinin bir yan ürünü olan risklerdir (Akıncı Çötok, 2017, s. 195). Virüsün hızlı yayılması modern yaşamın belirleyici özelliklerinden olan küresel bağlantılılık ve kentsel yoğunluk etkenleriyle kolaylaştırılmıştır.

Geçtiğimiz yıllarda şahit olunan pandemi vakası modern sağlık sistemlerinin ve küresel ekonominin kırılganlığını gözler önüne sermiş ve toplumların ne kadar birbirine bağlı ve bağımlı olduğunu ortaya koymuştur. Ancak bu etkilere şahit oluncaya kadar insanlığın çok büyük bir bölümü pandeminin riskinin farkında değildi. Bu hususta Beck'in; *aslında risk toplumunda yayılması muhtemel tehditler görünmezdir ve bu tehditlerin bilinmezliği de yaygındır*, çıkarımının ne kadar isabetli olduğunu göstermektedir (Beck, 1992, s. 21-24).

Bu bağlamda özellikle aileler üzerinde etki eden sağlık sisteminden kaynaklanan risklerin nasıl yönetileceğine dair değerlendirmeler önemli bir hale gelmektedir. Beck'in teorisi bu risklerin toplum ve bireyler üzerindeki etkilerini anlamak ve yönetmek için değerli bir bakış açısı kazandırmaktadır. Pandemi sürecinde görünmez tehditlerin yarattığı belirsizlik ve güvensizlik, toplumların ve ailelerin bu tür risklere karşı ne kadar savunmasız olduğunu açıkça göstermiştir.

Gözlemlere göre COVİD-19 pandemisi aileleri birçok yönden doğrudan etkilemiştir. Ekonomik zorluklar ve iş kayıplarından eğitimdeki kesintilere ve sosyal etkileşimlerdeki değişikliklere kadar aileler, hızla değişen bir ortamda değişen bu şartlara uyum sağlamak

zorunda kalmıştır. Beck'e göre de eninde sonunda risk toplumunun bu tür krizi aileler üzerinde etkisi gösterecektir (Beck, 1992, s. 23).

Bu bağlamda hem bireylerin hem de ailelerin bu krizden nasıl etkilendiği veya topluluklar üzerindeki risk etkisinin nasıl ölçülebileceği ancak Beck'in risk toplumu teorisi ile açıklanabilecektir. Buna göre; aile içi destek ve çatışmalar, ekonomik nedenler, sosyal izolasyon, sağlık çalışanı yakını olma, bilgi kaynağına erişim, eğitim vb. birçok alt başlığın incelenmesi neticesinde elde edilecek bulgular ile teorinin sınanması mümkündür.

Teori ve risk ilişkine yönelik hususlara bakıldığında bütünsel etki, belirsizlik ve kaygı, sosyal eşitsizlikler, bireyselleşme, kurumsal güven kaybı gibi konular karşımıza çıkmaktadır. Aileler üzerinde etkili risklerden olan ekonomik istikrarsızlık da pandeminin en belirgin ve somut etkilerinden biridir. İş yerlerinin kapanması ve işsizlik oranlarının artmasıyla ailelerin mali baskılarla karşı karşıya kaldığı varsayılabilir. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO, 2020) göre 2020 yılında küresel çalışma saatleri önemli ölçüde azalmış ve bu da 255 milyon saat tam zamanlı iş kaybına eşdeğer olmuştur. Bu durumun aileleri mali önceliklerini yeniden değerlendirmeye ve yeni ekonomik gerçeklere uyum sağlamaya zorladığı ve zaten var olan eşitsizlikleri daha da kötüleştirdiğini göstermektedir (Blundell, Costa Dias, Joyce, ve Xu, 2020).

Çocukları olan aileler için çevrim içi eğitime geçiş bir diğer büyük zorluk olmuştur. Dijital uçurum tüm öğrencilerin eğitime eşit erişimini sağlamamış, eğitimdeki eşitsizlikleri daha da derinleştirmiştir (Van Lancker ve Parolin, 2020). Ebeveynler evden çalışma sorumluluklarını yönetirken aynı zamanda çocuklarının eğitimcisi rolünü de üstlenmek zorunda kalmıştır. Bu durum, aile dinamiklerini çeşitli yönleriyle zorlamış olduğunu düşündürtmektedir.

Sosyal izolasyon, pandeminin aile yaşamı üzerindeki bir diğer önemli etkisidir. Sosyal mesafe önlemleri ve karantinalar virüsün yayılmasını önlemek için gerekli olmasına rağmen sosyal ağları ve destek sistemlerini kesintiye uğratmıştır. Bu izolasyon, önemli ruh sağlığı sonuçlarına yol açmış ve aile üyeleri arasında stres, anksiyete ve depresyonun artmasına neden olmuştur (Brooks vd., 2020). Beck'in teorisi modern risklerin sadece

fiziksel sağlıkla sınırlı olmadığını aynı zamanda sosyal ve ruhsal refahı da derinden etkilediğini vurgulamaktadır (Beck, 1992, s. 210).

Yukarıda bahsedilen riskler aslında aile sosyolojisi bağlamında; pandeminin aileler üzerindeki etkilerini ortaya koymak içindir. Bununla birlikte risk toplumu teorisi çerçevesinde yapılan bu araştırmada pandeminin psikolojik etkilerine dair bazı bulguların ortaya çıkması da mümkündür.

1.1 Problem

COVID-19 pandemisi, küresel çapta birçok alanı etkileyen bir kriz olmanın ötesinde, toplumların sosyal yapılarını, özellikle de aile kurumunu derinden sarsan bir süreç olmuştur. Aile içindeki ilişkilerin, rollerin ve sorumlulukların yeniden şekillendiği bu dönemde, modern toplumların yeni risklerle nasıl başa çıktığı ve bu risklerin aile yapıları üzerindeki etkileri, sosyolojik açıdan yeterince incelenmemiştir. Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi, pandemi gibi küresel krizlerin aile kurumunda nasıl değişimlere yol açtığını anlamada önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır.

Pandemi sürecinde aileler, ekonomik zorluklardan sağlık kaygılarına, sosyal izolasyondan eğitim süreçlerindeki aksamalara kadar çok yönlü risklerle karşı karşıya kalmışlardır. Özellikle İstanbul Üsküdar gibi kozmopolit ve yoğun nüfuslu bölgelerde yaşayan aileler, pandeminin ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini derinlemesine yaşamışlardır. Bu bağlamda, aile içi ilişkilerde yaşanan değişimler, ailelerin risk algısı ve bu algının aile yaşantısına olan etkileri gibi konuların sosyolojik açıdan derinlemesine ele alınmadığı görülmektedir. Ayrıca geniş aile ve çekirdek aile yapılarının bu süreçten farklı şekillerde etkilenmesi ve dijitalleşmenin aile içi iletişim üzerindeki etkileri gibi konular da mevcut literatürde yeterince incelenmemiştir.

Bu araştırmanın problemi, pandeminin aile kurumu üzerindeki çok boyutlu etkilerini, özellikle de İstanbul Üsküdar bölgesinde yaşayan aileler üzerinden analiz etmektir. Bu analiz, modern toplumların karşı karşıya kaldığı yeni risklerin, aile yapıları üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmayı ve risk yönetimi stratejileri konusunda öngörüler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın ana amacı; COVID-19 pandemisinin İstanbul Üsküdar'daki aileler üzerindeki çok boyutlu etkilerini Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi çerçevesinde derinlemesine incelemek ve analiz etmektir. Bu kapsamda pandemi sürecinde aile içi rollerin ve sorumlulukların nasıl değiştiğini belirlemek, aile içi iletişim biçimlerindeki değişimleri ve bunların nedenlerini analiz etmek, karantina sürecinin aile içi ilişkilere etkisini değerlendirmek hedeflenmiştir. Ayrıca, ailelerin sağlık ve hijyen konusundaki tutum ve davranışlarındaki değişimleri incelemek, risk algısının aile içi karar alma mekanizmalarına etkisini araştırmak ve sosyal mesafe uygulamalarının aile yaşantısını nasıl şekillendirdiğini anlamak amaçlanmaktadır. Pandemi kaynaklı iş kayıpları ve gelir değişikliklerinin aile dinamiklerine etkisini incelemek, ekonomik belirsizliklerin aile içi stres ve çatışmalara etkisini analiz etmek ve tüketim alışkanlıklarındaki değişimlerin aile bütçesi üzerindeki etkilerini araştırmak da diğer hedefler arasındadır. Uzun süreli evde kalmanın aile bireyleri üzerindeki etkilerini belirlemek, sosyal izolasyonun aile içi iletişim ve etkileşime etkisini incelemek, izolasyon sürecinin aile üyeleri üzerindeki etkilerini değerlendirmek, uzaktan eğitimin aile içi rollere ve sorumluluklara etkisini analiz etmek, eğitim süreçlerindeki aksamaların aile içi stres faktörlerine etkisini araştırmak ve dijital eğitim araçlarının aile içi iletişime ve etkileşime etkisini değerlendirmek de hedefler arasında yer almaktadır. Farklı aile yapılarının pandemi sürecindeki avantaj ve dezavantajlarını belirlemek, geniş aile ve çekirdek aile yapılarının risk yönetimi stratejilerini karşılaştırmak ve aile yapılarının pandemiye adaptasyon süreçlerini incelemek de çalışmanın alt amaçlarındandır. Son olarak, elde edilen bulguları Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi çerçevesinde yorumlamak, modern toplumların risk algısı ve yönetiminin aile kurumu üzerindeki etkilerini analiz etmek ve pandemi sonrası dönemde aile yapılarının olası dönüşümüne dair öneriler geliştirmek araştırmanın önemli amaçları arasında yer almaktadır.

1.3 Önem

Bu araştırmanın önemi; COVID-19 pandemisinin aileler üzerindeki etkilerini anlamak ve bu bilgileri pandemiye yanıt olarak geliştirilecek daha etkili sosyal ve sağlık politikalarına yönlendirebilmek için gerekli temel bilgileri sağlamaktır.

Küresel krizlerin toplumsal yapılar ve aile dinamikleri üzerindeki etkilerini analiz edecek olan bu araştırma, risk toplumu teorisine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Pandeminin sosyolojik etkilerini anlamak için bir temel teorik çerçeve, gelecekte benzer durumlar için teorik öngörüler sunmayı mümkün kılacaktır.

Netice olarak pandemi sürecinin aileler üzerinde yarattığı çeşitli zorlukların ve değişimlerin anlaşılmasına katkı sağlayacak olan bu araştırma, ilgililere konu hakkında derinlemesine bilgiler sunacak ve Üsküdar örneği üzerinden aile gibi küçük toplulukların pandemi gibi küresel sağlık krizlerine karşı nasıl tepki verdiğini ve bu tepkilerin aile yapılarına nasıl yansıdığını aydınlatmaya çalışacaktır.

1.4 Varsayımlar

Araştırmanın referans teorisi olan risk toplumu bağlamında pandemi ele alındığında; bir olay ya da sürecin diğerini doğurması düşüncesinden yola çıkarak pandeminin tekrarlanması durumunda toplumda başta ekonomi ve ardından aile kurumlarında yeni sorunlara neden olacağı varsayılmaktadır. Bu temel varsayımdan hareketle araştırmada cevaplandırılmaya çalışılan ayrıntılı alt varsayımlar şunlardır:

1. Pandemi sürecinde aile içi iletişimde çeşitli değişimler meydana gelmiş ve bu değişimler aile bireylerinin aile içi etkileşimi üzerinde etkili olmuştur.

2. Geniş aileler, çekirdek ailelere nazaran COVID-19 salgınından daha olumsuz etkilenmiştir.

3. COVID-19'un ekonomik etkileri, ailelerin mali durumlarını ve yaşam standartlarını olumsuz etkilemiştir.

4. Pandemi sürecinde aile içi rollerde bir değişim yaşanmış, aile içi çatışmalar artmıştır.

5. Aşı vurulma ve vurulmama konusunda yaşanan kararsızlık aile içi etkileşim üzerinde etkili olmuştur.

6. Pandemi süreci, herhangi bir ferdi sağlık sektöründe çalışan aileler için daha zorlayıcı geçmiştir.

7. Pandemi süreci, herhangi bir ferdi eğitim-öğretim gören aileler için daha zorlayıcı geçmiştir.

1.5 Sınırlıklar

COVID-19 pandemisinin İstanbul/Üsküdar'da yaşayan aile yapıları üzerindeki etkilerini inceleyen araştırma belirli sınırlamaları içermektedir. Araştırmanın coğrafi sınırlamaları yalnızca İstanbul/Üsküdar bölgesine odaklanmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, elde edilen bulguların bu bölge dışındaki diğer topluluklara uygulanabilirliği sınırlıdır. Farklı coğrafi bölgelerde yaşayan ailelerin deneyimleri ve pandemiden etkilenme biçimleri değişkenlik gösterebilir.

Yöntemsel sınırlamalar, araştırmanın yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelere dayanması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Görüşmeler sırasında katılımcıların açıklık seviyesi ve dürüstlükleri elde edilen verilerin kalitesini doğrudan etkileyebilir. Bu durum verilerin güvenilirliği ve geçerliliği üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Zaman sınırlamaları da araştırmanın önemli bir kısıtlamasıdır. Araştırma, pandemi etkilerinin yoğun bir şekilde görüldüğü zaman diliminden sonra gerçekleştirilmiştir. Pandemi sürecinin içinde veya bitme sürecine yakın dönemlerde yapılmış bir araştırmanın sonuçları farklı olabilirdi. Pandemi sürecinin ardından yapılan bu araştırma, 2024 yılı Mayıs-Haziran aylarında gerçekleştirilen görüşmelere dayanarak hazırlanmıştır. Ancak ilerleyen zamanlarda ortaya çıkabilecek yeni dinamikler veya değişiklikler bu çalışma kapsamında ele alınmamıştır. Pandemi ve müdahale stratejilerinin evrimi, araştırmanın bulgularını zaman içinde değiştirebilir veya geçersiz kılabilir. Bu nedenle bulguların gelecekteki araştırmalarla güncellenmesi ve desteklenmesi gerekebilir.

Araştırma, örnekleminin büyüklüğü ve yapısı nedeniyle sonuçlar belli bir demografik grubu temsil ediyor olabilir. Araştırmada kullanılan 40 katılımcının verileri sınırlı bir örneklemden elde edildiği için daha geniş çaplı sosyal dinamikleri ve pandeminin çeşitli alt gruplar üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde yansıtmayabilir. Bu sınırlı örneklem özellikle İstanbul/Üsküdar'da yaşayan ailelere odaklanmış olup sonuçlar kesinlikle genellenmemiştir.

Teorik sınırlamalar ise araştırmanın risk toplumu teorisi çerçevesinde yapılandırılmasından kaynaklanmaktadır. Bu teorik yaklaşım çalışmanın yorumlarını ve sonuçlarını şekillendiren bir mihenk taşı görevi görürken diğer potansiyel teorik çerçevelerden elde edilebilecek farklı içgörülerin göz ardı edilmesine yol açabilir. Bu nedenle tezin Ulrich Beck'in Risk Toplumu kuramı temelinde yazıldığı göz önünde bulundurulmalıdır.

1.6 Tanımlar

Genel olarak tezde geçen temel kavramlar ve terimler aşağıda belirtilmiştir. Bu tanımlar, araştırmanın anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla sunulmuş olup detaylı bir kavramsal çerçeveyi yansıtmamaktadır. Kavramların detaylı incelemeleri bölümler içinde yeri geldikçe o kısımda işlenmiştir.

COVID-19 Pandemisi: Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2019 yılının sonlarında keşfedilen ve hızla global bir sağlık krizine dönüşen yeni koronavirüs (SARS-CoV-2) kaynaklı bulaşıcı hastalık. COVID-19, solunum yolu semptomlarına neden olur ve ağır vakalarda ölümcül olabilir (World Health Organization, 2020).

Risk Toplumu: Alman sosyolog Ulrich Beck tarafından geliştirilen bir teori. Bu teori, modern toplumların karşılaştığı teknolojik, çevresel ve sağlıkla ilgili risklerin nasıl arttığını ve bu risklerin toplumsal yapılar ve bireyler üzerinde nasıl derin etkiler yarattığını inceler (Beck, 1992).

Üretilen Risk: Ulrich Beck'in "Risk Toplumu" teorisinde "üretilen risk" kavramı, modern toplumların kendi teknolojik ve ekonomik faaliyetleri sonucunda ortaya çıkardığı, genellikle küresel ölçekte etkili olan, duyularla doğrudan algılanamayan, uzun vadeli sonuçları olan, geleneksel yöntemlerle tam olarak hesaplanamayan ve kontrol edilemeyen tehlikeleri ifade eder. Bu riskler, nükleer enerji, genetik mühendislik, çevre kirliliği ve iklim değişikliği gibi örneklerle somutlaşır ve sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve politik sonuçlar da doğurur. Beck'e göre bu üretilen riskler modern toplumların karakteristik bir özelliği haline gelmiş, toplumsal yapıları, kurumları ve bireysel yaşamları derinden etkileyerek, risk algısı ve yönetimi konusunda yeni sosyal ve politik dinamikler oluşturmuştur (Beck, 1992)

Aile İşlevleri: Aile, dayanışma, çocuk büyütme, duygu paylaşımı, dinlenme ve iyileşme, sosyalleşme ve iş bölümü gibi işlevleri olan organik bir yapıdır (Foote, 1956). Başka bir bakış açısına göre; Aile, sanayi öncesi toplumlarda üretim ve tüketim birimi olarak işlev görürken modern toplumlarda daha çok hizmet sektöründe yer almaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2009, s. 105-110).

Geniş Aile: Ebeveynler, çocuklar, kardeşler, kuzenler ve büyük anne-babaların bulunduğu, pre-modern toplumlarda yaygın olan ve tarım toplumlarının ekonomik şartlarıyla uyumlu bir yapıdır. (Canatan ve Yıldırım, 2009, s. 88).

Çekirdek Aile: Ebeveynler ve çocuklardan oluşur, endüstri toplumuyla uyumludur ve üretim aile dışında gerçekleşir (Canatan ve Yıldırım, 2009, s. 89-94).

Aile Dinamikleri: Aile üyeleri arasındaki etkileşimleri, rolleri, ilişkileri ve davranış kalıplarını ifade eden terim. Aile dinamikleri, aile içi iletişim, karar alma süreçleri ve çatışma çözüm mekanizmalarını kapsar (Minuchin, 1974, s.45).

Sosyal İzolasyon: Bireylerin veya grupların sosyal etkileşimlerinden kısmen veya tamamen uzaklaştırılması durumu. Pandemi bağlamında, virüsün yayılmasını engellemek için uygulanan fiziksel mesafe politikaları sonucu ortaya çıkan durum (Brooks, 2020, s.123).

Karantina: Bulaşıcı hastalık taşıdığından şüphelenilen veya hastalığa maruz kaldığı bilinen bireylerin, hastalığın başkalarına bulaşmasını önlemek amacıyla belirli bir süre toplumdan ve diğer insanlardan izole edilmesi süreci (Centers for Disease Control and Prevention, 2020, s.23).

Hijyen: Sağlığı korumak ve hastalıklardan kaçınmak amacıyla temizlik uygulamalarını ve kişisel bakım önlemlerini kapsayan bir dizi davranış ve alışkanlık. Pandemi sürecinde hijyen kuralları, virüsün yayılmasını engellemek için kritik öneme sahip olmuştur (World Health Organization, 2020).

Ekonomik Etkiler: Pandemi sürecinde ortaya çıkan ekonomik etkiler, işsizlik, gelir kaybı, işletmelerin kapanması ve genel ekonomik durgunluk gibi faktörleri içermektedir.

Bu etkiler, bireylerin ve ailelerin mali durumunu ve yaşam standartlarını olumsuz yönde etkilemiştir (International Labour Organization, 2020).

Eğitim Kesintileri: Pandemi nedeniyle eğitim sisteminde meydana gelen aksaklıklar ve kesintiler. Okulların kapanması ve çevrim içi eğitime geçiş süreci, öğrencilerin eğitimine erişimlerini ve eğitim kalitesini etkilemiştir (Van Lancker ve Parolin, 2020).

Dijital Uçurum: Teknolojik cihazlara ve internete erişimdeki eşitsizlikleri ifade eder. Pandemi sürecinde dijital uçurum, çevrim içi eğitime erişim konusunda öğrenciler arasında eşitsizlikler yaratmıştır (Van Dijk, 2006).

Refleksivite: Beck'in teorisinde, bireylerin ve toplumların riskler ve belirsizlikler karşısında kendi davranışlarını ve yapılarını sürekli olarak gözden geçirme ve uyarlama süreci. Pandemi sürecinde ailelerin yeni riskler ve belirsizlikler karşısında refleksif davranışlar geliştirdiği gözlemlenmiştir (Beck, 1992).

Küresel Bağlantılılık: Dünyanın dört bir yanındaki insanlar, kurumlar ve sistemler arasındaki artan etkileşim ve bağımlılık durumu. COVID-19 pandemisi, küresel bağlantılılık nedeniyle hızla yayılmış ve küresel sağlık sistemi üzerinde büyük bir etki yaratmıştır (Giddens, 1991).

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Geçmiş çağlardan beri var olan risk kavramı bireylerin karşılaşabileceği veya karşılaştığı tehdit, endişe ve tehlike unsurlarını kapsamaktadır. Günümüzdeki riskler ile eski çağlardaki riskler arasında içerik ve anlam bakımından belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Risk sözcüğünün eski zamanlardaki ilk kullanımı denizcilik terimi içerisinde macera ile ilgili bir kavramken günümüzdeki anlamları sağlık, ekonomik, güvenlik ve çevresel riskler olarak tanımlanmaktadır (Üvez, 2014, s. 8). Oxford English Dictionary (OED), risk kavramını "the possibility of suffering harm or loss; danger" olarak tanımlar (Oxford University Press, n.d., "Risk"). Bu tanım, riskin potansiyel olumsuz sonuçlar taşıdığını ve belirli bir eylem veya durumun doğurabileceği tehlikeleri içerdiğini vurgular.

Toplum kavramı ise sosyolojinin temel taşlarından biridir ve sosyologlar bu kavramı çeşitli açılardan ele almıştır. Émile Durkheim toplumu; bireylerden bağımsız bir gerçeklik olarak görmüş ve toplumsal olguların bireyler üzerindeki etkilerini incelemiştir. Durkheim'a göre toplum, bireylerin düşünce ve davranışlarını şekillendiren kolektif bilinç ile karakterizedir (Durkheim, 1984, s. 50-53). Max Weber ise toplumu bireylerin sosyal eylemleri üzerinden analiz etmiş ve toplumun, bireylerin anlamlı eylemlerinin bir ürünü olduğunu savunmuştur (Weber, 1978, s. 4-6). Karl Marx, toplumu sınıf mücadeleleri bağlamında inceleyerek ekonomik yapının toplumsal ilişkileri ve kurumları belirlediğini vurgulamıştır (Marx ve Engels, 1848/2002, s. 14-16). Daha çağdaş yaklaşımlarda Anthony Giddens toplum kavramını yapı ve eylem arasındaki ilişkiyi temel alarak ele almış ve toplumun, bireylerin sürekli etkileşimleri ve sosyal pratikleri üzerinden yeniden üretildiğini belirtmiştir (Giddens, 1984, s. 25-28). Bu sosyolojik perspektifler toplumun bireyler arasındaki karmaşık ilişkiler ağı olduğunu ve bireylerin bu ağ içindeki eylemlerinin toplumu sürekli olarak şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Bu bilgiler ışığında, risk toplumunun kavramsal olarak tehlikeyi çağrıştıran kolektif bilinç ile ilişkilendirilmesi muhtemeldir. Toplum, bireylerin birbirleri ile etkileşimi sayesinde ortaya çıkan risklerin kolektif bir şekilde yayılmasına neden olmakta özellikle pandemi gibi küresel tehditler karşısında bu belirgin riskler toplum açısından daha etkili

olmaktadır. Ulrich Beck bu şekilde ortaya çıkan tehlikelerin toplumları hangi yönlerden etkileyebileceğini anlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle COVID-19 pandemisi bağlamında aileler üzerinde ortaya çıkan yeni tehditlerin ne olduğunu anlamak önemlidir. Risk toplumu teorisine göre küresel tehditlerin yaratmış olduğu yeni risklerin aileler üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Pandemi sürecinde ailelerin karşılaştığı sağlık, ekonomik ve sosyal riskler modern toplumun yapısal zayıflıklarını ve bu risklerin kolektif bilinç üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Beck'in teorisi bu tür küresel krizlerin toplumsal dinamikleri nasıl değiştirdiğini ve aile yapıları üzerinde nasıl derin etkiler yarattığını anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Sonuç olarak, modern risklerin toplum ve aileler üzerindeki etkilerini anlamak bu risklerle başa çıkma stratejilerini geliştirmek açısından hayati öneme sahiptir.

2.1. Risk Toplumu Teorisi

Risk toplumu teorisi Alman sosyolog Ulrich Beck tarafından geliştirilmiş olup modern toplumların karşı karşıya kaldığı risklerin yapısını, algılanmasını ve yönetilmesini inceleyen bir teoridir. Beck'in bu teorisi sayesinde özellikle sanayileşme, teknolojik ilerlemeler ve modernleşme süreçlerinin getirdiği yeni tür risklerin toplumlar üzerindeki etkilerini anlamak için önemlidir. Beck, modern toplumların giderek daha karmaşık ve yaygın risklerle karşı karşıya kaldığını ve bu risklerin sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları derinden etkilediğini belirtir. Ona göre modernite ile riskler globalleşmiş ve daha karmaşık hale gelmiştir (Beck, 1992, s. 21).

Ulrich Beck'in risk toplumu kuramı günümüz toplum yapısını risk kavramı üzerinden açıklamaya çalışmıştır (Günindi Ersöz, 2020, s. 528). Beck, toplumun geçirdiği gelişim süreçleri için bir kuram oluşturmak yerine modernite sonrası gelişmeleri esas alan bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Bu anlamda Beck'in odak noktası gelişmekte olan modern toplum yapılarıdır. Beck, risk toplumunun aynı zamanda sanayi toplumunun kalıntılarını içerdiğini belirtir. Modernitenin feodal sistem yapısını çözümleyerek sanayi toplumunu günümüzdeki modernleşmenin de sanayi toplumunu parçalayarak risk toplumunu doğurduğunu ifade etmektedir (Çuhacı, 2007, s. 135-136).

Beck'in teorisi modern risklerin doğası gereği yalnızca bireylerin değil aynı zamanda toplumsal yapılar ve kurumlar üzerindeki etkilerin de önemli olduğunu vurgular. Risk

toplumu, sanayi toplumunun yapı taşlarının üzerinde yükselirken aynı zamanda bu yapıların kırılganlıklarını ve yeni tür belirsizliklerini ortaya çıkarmaktadır. Beck'in çalışmaları, modern toplumların karşı karşıya olduğu risklerin geçmişe kıyasla daha kompleks ve yaygın olduğunu ortaya koyarak bu risklerin yönetimi ve toplumsal adaptasyon süreçlerine dair önemli perspektifler sunmaktadır.

Ulrich Beck, *"Risk Toplumu: Yeni Bir Modernliğe Doğru"* adlı eserinde risklerin modern toplumların temel özelliklerinden biri olduğunu ileri sürer. Beck'e göre modernite, geleneksel toplum yapılarının ve değerlerinin yerini almış ancak bu süreçte yeni riskler ve belirsizlikler yaratmıştır. Bu yeni riskler teknolojik ve ekonomik gelişmelerin yanı sıra çevresel değişiklikler ve küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. (Beck, 1992, s. 21).

Ulrich Beck'in risk toplumu teorisine yönelik eleştiriler de bulunmaktadır. Eleştirilerin odak noktası, teorinin bazı yönlerinin aşırı genelleştirici olduğu ve belirli toplumsal dinamikleri yeterince dikkate almadığıdır (Giddens, 1991, s. 50; Luhmann, 1989, s. 67). Bu eleştirmenler, Beck'in teorisinin toplumlar arasındaki kültürel, ekonomik ve politik farklılıkları göz ardı ettiğini ve bu nedenle risklerin her toplumda aynı şekilde algılanıp yönetildiğini varsaydığını belirtirler. Bu bağlamda, Beck'in teorisi yerel ve kültürel farklılıkları daha fazla vurgulaması gerektiği için eleştirilir.

Eleştirilen bakış açısına sahip olanlara göre Beck'in risk toplumu teorisi her toplumu aynı şekilde etkileyen homojen bir risk algısı ve yönetimi öne sürer. Oysa toplumlar arasındaki kültürel, ekonomik ve politik farklılıklar, risklerin algılanması ve yönetilmesinde büyük rol oynar. Örneğin, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki sağlık hizmetleri, ekonomik kaynaklar ve sosyal güvenlik ağları gibi faktörler, aynı riskin farklı toplumlarda farklı etkiler yaratmasına neden olabilir. Bu bağlamda, Beck'in teorisi bu çeşitlilikleri ve yerel dinamikleri yeterince vurgulamadığı için eleştirilmiştir.

Anthony Giddens, risk toplumunun modernite ile nasıl iç içe geçtiğini ve bunun bireysel ve kurumsal düzeyde nasıl yönetildiğini açıklarken, Beck'in teorisinin bazı açılardan fazla genelleyici olduğunu belirtmiştir. Giddens, risklerin her toplumda aynı şekilde algılanmadığını ve yönetilmediğini bu nedenle teorinin yerel ve kültürel farklılıkları dikkate alması gerektiğini savunur (Giddens, 1991, s. 50).

Niklas Luhmann ise Beck'in risk toplumunun karmaşıklığını ve belirsizliğini yeterince dikkate almadığını ileri sürer. Luhmann, toplumların riskleri algılama ve yönetme biçimlerinin son derece karmaşık olduğunu ve bu süreçlerin sosyolojik analizde daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini vurgular (Luhmann, 1989, s. 67). Luhmann'a göre Beck'in teorisi risklerin toplumsal sistemler içerisindeki karmaşık etkileşimlerini tam olarak yansıtmamaktadır.

Bu bağlamda Beck'in risk toplumu teorisi modern toplumların yapısını ve bu yapı içerisindeki risklerin nasıl oluştuğunu, yayıldığını ve yönetildiğini anlamak için önemli bir çerçeve sunar. COVID-19 pandemisi gibi küresel olaylar bu teorinin pratikte nasıl işlediğini ve hangi noktalarda eksiklikler gösterdiğini gözler önüne sermiştir. Pandemi, toplumlar arasındaki eşitsizlikleri, sağlık sistemlerindeki farklılıkları ve risklerin algılanma biçimlerindeki çeşitliliği ortaya koyarak, Beck'in teorisinin daha kapsamlı ve ayrıntılı analizlere ihtiyaç duyduğunu göstermiştir.

Beck'in teorisi sanayileşme, teknolojik ilerlemeler ve modernleşme süreçlerinin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini inceleyerek risklerin globalleştiğini ve daha karmaşık hale geldiğini vurgular (Beck, 1992, s. 21). COVID-19 pandemisi bu teorinin öngördüğü gibi küresel bir sağlık krizi olarak yalnızca bireylerin değil aynı zamanda ailelerin ve toplumsal kurumların da derinden etkilenmesine yol açmıştır. Pandemi sürecinde aileler sağlık, ekonomik ve sosyal alanlarda çeşitli risklerle karşı karşıya kalmış bu durum aile dinamiklerinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Aile içi ilişkilerde artan stres, ekonomik belirsizlikler ve sağlık kaygıları, Beck'in modern risklerin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerine dair görüşlerini desteklemektedir. Sonuç olarak COVID-19 pandemisinin aileler üzerindeki etkileri, risk toplumu teorisinin günümüz koşullarında ne kadar geçerli olduğunu gözler önüne sererek modern toplumların bu tür küresel krizlerle başa çıkma biçimlerini anlamak ve yönetmek için Beck'in sunduğu perspektiflerin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

2.2. Modernleşme ve Risk Toplumu: Toplumsal Değişimlerin Aile Yapısına Etkileri

Modernleşme süreci ile ortaya çıkan riskler ve belirsizlikler toplumsal dinamikler üzerinde derin etkiler bırakabilmektedir. Bireyselleşme, güvensizlik, korku kültürü, bilgi

kirliliği ve çevresel riskler gibi konular bu çerçevede ele alınan başlıca sosyolojik kavramlardır (Beck, 1992, s. 22-27). Modernleşme, toplumsal yapıların yeniden şekillenmesine ve aile yapısının bu değişimlerden doğrudan etkilenmesine neden olduğu düşünülmektedir. Özellikle geleneksel geniş aile yapıları modernleşmenin getirdiği kentleşme ve sanayileşme ile yerini daha çok çekirdek aile yapılarına bırakmıştır (Mayowa, 2019, s. 3-4). Bu süreçte aile üyeleri arasındaki yüz yüze iletişimin azalması ve aile içi dayanışmanın zayıflaması gibi sonuçların ortaya çıkması da tabi olarak sürecin neticesi arasında görülmektedir.

Modern riskler coğrafi, sosyal ve politik sınırları aşar. COVID-19 pandemisi bu tür bir küresel riskin en çarpıcı örneklerinden biridir. Virüs, kısa sürede dünya genelinde yayılarak sınırları aşan bir tehdit oluşturmuştur (Beck, 1992, s. 22). Artan küresel bağlantılar (ticaret, seyahat, iletişim) risklerin hızla yayılmasına olanak tanır. COVID-19'un küresel çapta hızlı yayılımı bu küresel bağlantıların risklerin yayılmasındaki rolünü göstermektedir (Beck, 2009, s. 44).

Bu bağlamda risk toplumu teorisi modern toplumların karşı karşıya kaldığı yeni tür risklerin ve belirsizliklerin aile içi dinamikler üzerindeki etkilerini anlamak için önemlidir. Bahse konu teori modernleşme süreci ile artan belirsizliklerin ve risklerin, aile içi ilişkilerde kırılganlıkları artırdığına dikkat çeker (Beck, 1992, s. 77). Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi spesifik olarak bireylerin ve ailelerin maruz kaldığı çevresel ve toplumsal riskleri anlamak için kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Neticede, bireylerin ve ailelerin modernleşme sürecine uyum sağlama süreçleri toplumsal yapının dönüşümünü de beraberinde getirmektedir (Barnes, 2021, s. 7-13).

Genel anlamda sosyologlar toplumsal değişimlerin yeni riskler ve belirsizlikler doğurduğunu bu açıdan modernleşmenin sorgulanması gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Bu yönüyle bireyselleşme, güvensizlik ve korku kültürü gibi olumsuz etkiler özellikle pandemi sürecinde daha belirgin olarak modernleşmenin getirmiş olduğu ve yukarıda belirtilen belirsizliklere örnek olarak gösterilebilmektedir. Pandemi döneminde ailelerin sosyal mesafe ve izolasyon önlemlerine uyum sağlamasının gerekliliği bireyselleşmenin artmasına ve toplumsal bağların zayıflamasına yol açabilecektir. Bu durum, moderniteye bağlı olarak ortaya çıkan belirsizliklerin neden olduğu aile içi iletişimde çatışmaların ve

güvensizliklerin artmasına neden olabilmektedir. (Beck, 1992; Giddens, 1991, s. 50; Taylan, 2020, s. 72).

Sonuç olarak modernleşme süreci ile ortaya çıkan riskler ve belirsizlikler toplumsal yapıların ve özellikle aile dinamiklerinin yeniden şekillenmesine yol açmaktadır. Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi *modernleşmenin* getirdiği bireyselleşme, güvensizlik, korku kültürü ve çevresel riskler gibi olguların aileler üzerindeki etkilerini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. *Pandemi sürecinde* bu riskler daha da belirgin hale gelmiş aile içi iletişimde çatışmaların ve güvensizliklerin artmasına neden olmuştur. Ailelerin sosyal mesafe ve izolasyon önlemlerine uyum sağlaması bireyselleşmeyi artırmış ve toplumsal bağları zayıflatmıştır. Bu durum, modernleşmenin doğurduğu belirsizliklerin aile yapılarında kırılganlıkları nasıl artırdığını açıkça göstermektedir. Beck'in teorisi COVID-19 pandemisi gibi küresel krizlerin toplumsal yapılar üzerindeki derin etkilerini anlamada önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3. Risk Toplumu ve COVID-19 Pandemisi

COVID-19 pandemisi, Ulrich Beck'in risk toplumu teorisinin pratik bir örneği olarak görülebilir. Pandemi, küresel ölçekte sağlık, ekonomi ve sosyal hayatı etkileyen bir risk olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda pandeminin Beck'in teorisindeki kavramları nasıl somutlaştırdığını özellikle risklerin nasıl yayıldığını, algılandığını ve yönetildiğini incelemek için eşsiz bir araştırma alanı sunmaktadır. Bununla birlikte teori ile pandeminin arasındaki bağlantıların kurulması önemlidir.

Pandemiler, tarih boyunca toplumları derinden etkileyen ve büyük değişimlere yol açan olaylar olarak karşımıza çıkmıştır. Bu geniş kitleleri etkileyen ve hızla yayılan bulaşıcı hastalıklar, yalnızca sağlık sistemlerini zorlamakla kalmamış, aynı zamanda ekonomik krizler, toplumsal yapılar ve kültürel normlar üzerinde de derin izler bırakmıştır. Örneğin, veba, kolera ve grip gibi çeşitli pandemiler milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuş, ekonomik düzeni sarsmış ve toplumsal yapıların yeniden şekillenmesine neden olmuştur (Tekin, 2021, s. 332; İşsever ve Öztan, 2020, s. 2).

Pandeminin belirsiz yapısı, etkilerinin tahmin edilmesini zorlaştırmış ve geleneksel güvenlik kavramlarının yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Medya, pandeminin risk algısını

şekillendirmede önemli bir rol oynayarak halkın bilgiye erişimini ve salgınla ilgili farkındalığını artırmıştır. COVID-19, eğitim sistemini de derinden etkilemiş, uzaktan eğitimin yaygınlaşmasına neden olmuş ancak az gelişmiş ülkeler bu sisteme uyum sağlamakta zorlanmıştır.

Bu bağlamda COVID-19 pandemisi, ekonomik ve siyasi krizler, dini çatışmalar, savaş ve terörle mücadele gibi sorunların gölgesinde kalmasına neden olmuş ve kriz dönemlerinde bilgiye olan ihtiyacın artmasıyla medya, kamuoyunun riske bakışını belirlemede önemli bir rol üstlenmiştir. Kriz zamanlarında risk iletişimi hayati öneme sahip olmuş ve halk ile uzmanlar arasındaki iletişimin güçlendirilmesi, kriz dönemlerinde daha etkin bir yönetim sağlamıştır. Pandemiler, sağlık sistemlerinin yanı sıra toplumsal yapıları da derinden etkileyerek insanoğlunun varlığını tehdit edecek boyutlara ulaşabilmektedir.

COVID-19, küresel bir sağlık krizi olarak modern toplumların birbirine ne kadar bağlı olduğunu gözler önüne sermiştir. Beck, çağdaş risklerin genellikle ulusal sınırları aşarak küresel etkiler yarattığını savunur. Virüsün ülkeler ve kıtalar arasında hızla yayılması bu teorinin küresel risk doğasını doğrulamaktadır. Pandeminin kısa sürede dünya genelinde yayılması modern risklerin belirli bölgelerle sınırlı kalmadığını ve tüm dünyayı etkileyebileceğini göstermektedir (Beck, 1992, s. 22).

Öte yandan Risk toplumunda risklerin algılanması ve yönetilmesi hayati öneme sahiptir. COVID-19'a verilen ilk tepkiler ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermiştir ve bu da risk algısı ve yönetim stratejilerindeki çeşitliliği yansıtmaktadır. Beck, modern toplumların sürekli yeni risklere uyum sağlamak zorunda olduğunu belirtir. Karantina, sosyal mesafe ve aşı kampanyaları gibi çeşitli stratejiler, küresel bir pandemiye karşı dinamik ve refleksif risk yönetiminin örnekleridir (Beck, 1992, s. 98).

Beck'in teorisi risklerin eşit olmayan dağılımına da vurgu yapar. COVID-19 pandemisi mevcut sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri açığa çıkarmış ve derinleştirmiştir. Bazı ülkeler kapsamlı test ve sağlık hizmetleri sunabilirken diğerleri sınırlı tıbbi altyapı ve ekonomik destek sistemleriyle mücadele etmek zorunda kalmıştır (Beck, 1992, s. 237-238). Pandemi, düşük gelirli topluluklar ve gelişmekte olan ülkeler gibi savunmasız grupların daha büyük zorluklarla karşılaştığını ve daha ağır sonuçlar yaşadığını göstermiştir. Küresel riskler tüm dünyayı etkilese de etkileri her yerde aynı değildir. Pandemi sırasında

gelişmiş ülkeler daha iyi sağlık hizmetlerine erişebilirken gelişmekte olan ülkeler daha fazla sağlık ve ekonomik zorlukla karşılaşmıştır.

Beck'in teorisinin önemli noktalarından biri de risklerin anlaşılması ve yönetilmesinde bilimin rolü ile bu sürecin beraberinde getirdiği belirsizliklerdir. Bilim camiasının virüsü anlamaya aşı geliştirmeye ve rehberlik etmeye yönelik çabaları pandemi yanıtının merkezinde yer almıştır. Ancak COVID-19 hakkındaki bilimsel bilginin sürekli evrilmesi, belirsizlik ve değişen rehberlikler de yaratmıştır (Beck, 1992, s. 120). Bu dinamik, politikacıların ve bilim insanlarının eksik ve bazen çelişkili bilgilerle karar almak zorunda kalmalarına yol açmıştır.

Medya, pandeminin kamu algısını şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır. Beck, medyanın risk algısını ve toplumsal tepkileri nasıl yönlendirdiğini tartışır. COVID-19 krizinde medya, virüs hakkında bilgi yaymada, sağlık önlemleri ve hükümet politikaları konusunda halkı bilgilendirmede kritik bir rol oynamıştır (Beck, 2006, s. 78).

Beck, modern toplumlarda bireyselleşmenin artması ve bunun sonucunda toplumsal bağların zayıflaması üzerinde durur. Pandemi sürecinde sosyal mesafe ve izolasyon önlemleri bireylerin yalnızlaşma ve izolasyon duygularını pekiştirmiştir. Aile içi dinamiklerdeki değişimler ve artan stres seviyeleri bireylerin sosyal destek ağlarından yoksun kaldıkları durumlarda karşılaştıkları zorlukları göstermektedir.

Beck, modern toplumlarda risklerin yönetiminin büyük ölçüde kurumlara ve uzman sistemlere dayandığını ancak bu kurumlara duyulan güvenin giderek azaldığını belirtir. Pandemi sürecinde katılımcıların hükümetlere, sağlık otoritelerine ve diğer kurumlara duydukları güvensizlik, Beck'in kurumsal güvensizlik kavramını desteklemektedir. Kurumsal güvensizlik, bireylerin resmî açıklamalara ve politikalara duyduğu şüpheyi artırarak alternatif bilgi kaynaklarına ve komplo teorilerine yönelmelerine neden olmuştur. Bu durum, risk algısının daha da karmaşık hale gelmesine yol açmıştır.

Pandemi süreci bu teorinin öngördüğü birçok dinamiği gözler önüne sermektedir. Bireylerin ve toplumların hijyen ve sağlık algılarındaki değişim, sosyal etkiler, aile içi dinamiklerdeki dönüşümler, sosyal ve kültürel pratiklerdeki değişiklikler, ekonomik

zorluklar ve eğitimde yaşanan gerileme gibi konular Beck'in teorisinin günümüz koşullarında ne kadar geçerli olduğunu göstermektedir.

COVID-19 pandemisi, dünya genelinde ekonomik ve sosyolojik sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar, toplumun en küçük ve en önemli yapı taşlarından biri olan aile kurumunu derinden etkilemiştir. Ebeveynler, salgın karşısında güvenlik, sağlık ve izolasyon konularında daha fazla tedbir almak zorunda kalmışlardır. Salgın nedeniyle yaşanan ekonomik kriz, birçok insanın işini kaybetmesine yol açmış, bireyler hem sağlıkla hem de maddi zorluklarla mücadele etmek durumunda kalmıştır. Bu durum, zamanla aile içi huzursuzluklara, çatışmalara ve kopmalara neden olmuştur (Altıparmak ve As, 2023, s. 18).

Bununla birlikte pandeminin detaylı bilgilerine ulaşmak, risk toplumu teorisinin daha iyi analiz edilmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda 2019 yılının sonunda tüm dünyayı etkileyen COVID-19 pandemisinin tarihsel olarak olayların nasıl geliştiğinin aktarılmasında fayda görülmektedir.

2.3.1. COVİD-19 pandemisinin tarihsel gelişimi

31 Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentindeki bir deniz pazarında etyolojisi bilinmeyen bir enfeksiyon vakası bildirilmiştir. Kısa sürede 44 kişiye bulaşan bu hastalık, deniz mahsulleri pazarı ile epidemiyolojik bir ilişki göstermiştir. Çin'in diğer eyaletlerinde de vakaların görülmesi üzerine hükümet, salgına ilişkin bilgilerin yayılmasını önlemek için haberlere sınırlama getirmiştir. Bu süreci dünya çapında duyurmaya çalışan Zhang Zhan, toplumsal disiplini bozduğu gerekçesiyle 4 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Çin hükümeti, gösteri, hava ulaşımı ve diğer toplu etkinlikleri bir sonraki emre kadar iptal etmiştir. Diğer ülkeler de benzer tedbirler alarak hava ulaşımını durdurmuştur (Polat, 2022, s.74).

Yeni tıp koronavirüsüne geçici olarak 2019-nCov adı verilmiştir. İlk ithal vaka Tayland'da görülmüş, ardından Amerika, Japonya, Güney Kore gibi ülkelerde de yayılmıştır. Antarktika hariç tüm kıtalarda vakalar bildirilmiştir. 30 Ocak 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), koronavirüsü küresel sağlık acil durumu ilan etmiştir. Türkiye'de

ilk vaka 11 Mart 2020'de görülmüş, ardından DSÖ pandemiyi COVID-19 olarak ilan etmiştir (TC. Sağlık Bakanlığı, 2020).

COVID-19 virüsünün bulaşma yolları tam olarak bilinmese de enfekte bireylerin dokunduğu yüzeyler, öksürme ve hapşırma yoluyla havaya yayılan damlacıklarla bulaştığı varsayılmaktadır. Virüsün etkin bulaşıcı dönemi kesin olarak bilinmemekle birlikte, enfekte bireylerin hastalık öncesi ve sonrası bulaşıcı olduğu saptanmıştır (Şirin ve Özkan, 2020, s.7-8). Virüsün deney ortamında havada 3 saat kalabildiği, dezenfektan ve alkol içeren maddelere karşı dayanıksız olduğu gözlenmiştir. Kuluçka süresi 14 gün olan virüs, genellikle öksürük, baş ağrısı, tat ve koku kaybı, ateş, ishal, eklem ağrıları ve solunum sıkıntısı gibi belirtiler göstermektedir (Uğraş Dikmen, Kına, Özkan ve İlhan, 2020, s.31-32).

COVID-19'un yaş aralığına göre seyri farklılık göstermektedir. Gebeler, yaşlılar ve kronik hastalığı olanlar için virüs daha büyük risk teşkil etmektedir. Virüs, sağlık sorunlarının yanı sıra ekonomik ve sosyal sorunlara da yol açmıştır (Uzun, 2021, s.2).

Çin'in Wuhan bölgesinde ortaya çıkan COVID-19 virüsü dünya genelinde 11 milyon kişiyi etkilemiş ve 530 bin kişinin ölümüne neden olmuştur (Polat, 2022, s.75). Salgın, Tayland, Japonya ve Güney Kore'ye sıçramış ve hızla yayılmıştır. DSÖ, 30 Ocak 2020'de küresel acil durum ilan etmiştir. Turizm, virüsün yayılmasındaki en büyük etkenlerden biri olmuştur. İlk ölüm vakası Filipinler'de kaydedilmiş ve hasta Wuhan'dan gelmiştir. Japonya'daki bir seyahat gemisinde 175 kişiye virüs bulaşmış bu sayı daha sonra 700'e ulaşmıştır. Avrupa'da ilk ölüm Fransa'da 15 Şubat'ta gerçekleşmiştir. İran'da 19 Şubat'ta, İtalya'da 21 Şubat'ta ilk ölümler bildirilmiştir. Çin'den sonra en fazla vaka İtalya'da görülmüştür. DSÖ, 28 Şubat'ta salgının aşırı riskli olduğunu bildirmiştir. Nisan ayında Çin'de vakalar ve ölüm oranları azalmış, 7 Nisan 2020'de ilk kez ölüm haberi verilmemiştir (Aylaz ve Yıldız, 2020, s.18).

Türkiye, salgının başlangıcından itibaren geniş çaplı önlemler almıştır. Sağlık ve toplum yetkilileri için COVID-19 kılavuzları oluşturulmuş ve veriler düzenli olarak güncellenmiştir. Türkiye'de ilk vaka 10 Mart 2020'de yurt dışından gelen bir Türk vatandaşında tespit edilmiştir. İlk ölüm 17 Mart'ta gerçekleşmiştir. Türk hükümeti, seyahat kısıtlamaları, eğitim ve eğlence mekanlarının kapatılması gibi tedbirler almıştır.

Hapishanelerde ziyaretler durdurulmuş ve personel vardiyalı çalışmaya başlamıştır. 65 yaş üstü ve 20 yaş altı bireyler için sokağa çıkma yasağı getirilmiş, 31 ile özel araçla seyahat yasaklanmıştır. 3 Nisan'da maske takma zorunluluğu getirilmiş ve 9 Nisan'da hafta sonu sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır (Sadıkoğlu, 2021, s.6-7).

COVID-19, eğitim sistemini de etkilemiş ve uzaktan eğitim yaygınlaşmıştır. Ancak az gelişmiş ülkeler bu sisteme uyum sağlamakta zorlanmıştır. Ekonomik ve siyasi krizler, dini çatışmalar, savaş ve terörle mücadele gibi sorunlar COVID-19'un yarattığı etkilerin gölgesinde kalmıştır. Edward N. Lorenz'in "Kelebek Etkisi" teorisi Wuhan'da başlayan küçük bir olayın küresel bir felakete dönüşebileceğini açıklamaktadır. Salgın, sosyal ve ekonomik modelleri, eğitim sistemlerini ve uluslararası ilişkileri belirsizliklere sürüklemiştir. Her ülke, kendi dinamiklerine göre salgınla başa çıkma yöntemleri geliştirmiştir (Arslan ve Karagül, 2020, s.8-9).

2.3.2. COVID-19 pandemisinin epidemiyolojik yaklaşımı

COVID-19 salgını, geçmişte yaşanan salgın hastalıkları hatırlatarak toplumun sağlık ve güvenlik anlayışını derinden etkilemiştir. Salgınlar, genellikle geniş toplum kesimlerini etkileyen bulaşıcı hastalıklardır ve tarihte birçok örneği bulunmaktadır. İnfluenza, tıp literatüründe önemli bir salgın hastalık olarak bilinir ve geçmişte büyük yıkımlara yol açmıştır. Örneğin, 1918-1919 yıllarında yaşanan İspanyol gribi salgını, dünya genelinde 50-100 milyon insanın ölümüne neden olmuştur (Ertin, 2010, s. 15; Taştan, 2019). Bu salgın, modern tarihin en ölümcül pandemilerinden biri olarak kabul edilir ve toplumların salgın hastalıklara karşı ne kadar savunmasız olabileceğini göstermiştir.

COVID-19, koronavirüs ailesine ait bir virüs olup SARS ve MERS gibi diğer koronavirüslerle benzerlik göstermektedir. SARS (Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu) ve MERS (Orta Doğu Solunum Sendromu), ciddi solunum yolu hastalıklarına neden olan koronavirüsler olarak bilinmektedir. SARS, 2003 yılında Vietnam ve Hong Kong'da ortaya çıkmış ve kısa sürede birçok ülkeye yayılmıştır. Bu virüs, yaklaşık 8000 kişiye bulaşmış ve 800'den fazla ölümle sonuçlanmıştır. SARS'ın hızlı yayılması ve yüksek ölüm oranı, küresel sağlık sistemlerinde büyük bir paniğe yol açmıştır (Budak ve Korkmaz, 2020; DSÖ).

MERS ise 2012 yılında Suudi Arabistan'da ortaya çıkmıştır. MERS virüsü, develerden insanlara bulaşabilen ve insandan insana da yayılabilen bir koronavirüstür. MERS, SARS kadar yaygın olmamakla birlikte, daha yüksek bir ölüm oranına sahiptir. Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre MERS vakalarının yaklaşık %35'i ölümle sonuçlanmıştır. Ancak, MERS, SARS gibi geniş çaplı bir pandemi olarak nitelendirilmemiştir (Budak ve Korkmaz, 2020; DSÖ). Her iki virüs de ciddi hastalıklara yol açmış, ancak MERS pandemi olarak nitelendirilmemiştir. SARS ve MERS'in ortaya çıkışı, koronavirüslerin halk sağlığı üzerinde yaratabileceği tehlikeleri ve bu tür virüslerin küresel sağlık tehditleri olarak nasıl değerlendirildiğini göstermektedir.

Pandemilerin epidemiyolojik yaklaşımı hastalığın yayılma hızını bulaşma yollarını ve toplum üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik çalışmalarla şekillenir. COVID-19 pandemisinde de benzer bir süreç izlenmiş, virüsün yayılma hızını azaltmak için sosyal mesafe, maske kullanımı ve karantina gibi önlemler alınmıştır. Aşı geliştirme çalışmaları hızla ilerlemiş ve kısa sürede etkili aşılar üretilerek dünya genelinde dağıtımı sağlanmıştır. Ancak aşı dağıtımındaki eşitsizlikler ve bazı toplumların aşıya erişimindeki zorluklar pandeminin kontrol altına alınmasını zorlaştırmıştır.

COVID-19 pandemisi aynı zamanda halk sağlığı sistemlerinin ve sağlık politikalarının önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Sağlık sistemlerinin hazırlıklı olması erken teşhis ve hızlı müdahale kapasitesi pandemiyle mücadelede kritik öneme sahiptir. Ayrıca uluslararası işbirliği ve bilgi paylaşımı pandemilerin kontrol altına alınmasında ve gelecekte benzer krizlerin önlenmesinde büyük rol oynar. Bu bağlamda, COVID-19 pandemisinin epidemiyolojik yaklaşımı geçmişte yaşanan salgın hastalıklarla benzerlikler göstermekte olup modern toplumların bu tür krizlere karşı hazırlıklı olma gerekliliğini vurgulamaktadır.

2.4. Risklerin Küresel Dağılımı ve Sosyal Eşitsizlikler

Küresel risklerin tam etkilerini önceden kestirmek zordur. COVID-19'un başlangıçta nasıl gelişeceğinin belirsiz olması ve pandeminin etkilerinin öngörülmesi zorluklar yaratmıştır (Beck, 1992, s. 120). Geleneksel güvenlik kavramları (örneğin, askeri güvenlik) bu tür riskler karşısında yetersiz kalmaktadır. Sağlık ve çevre gibi konular

güvenlik meselesi haline gelmekte ve pandemi süresince sağlık güvenliği, ulusal güvenliğin bir parçası olarak değerlendirilmiştir (Beck, 1999, s. 95).

Geleneksel güvenlik kavramları, genellikle askeri tehditlere odaklanır ve modern riskler karşısında yetersiz kalır. Beck (1999, s. 95), güvenliğin sağlık, çevre ve sosyal boyutları da içerecek şekilde genişletilmesi gerektiğini savunur. COVID-19 pandemisi, güçlü halk sağlığı sistemlerinin ve uluslararası işbirliğinin küresel güvenlik için önemini vurgulamıştır. Pandemiye yanıt, sağlık güvenliğinin ulusal ve küresel güvenlik stratejilerine entegrasyonunu gerektirmiştir ve bu da risk toplumundaki daha kapsamlı bir güvenlik anlayışına işaret etmektedir.

Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi modern toplumlarda ortaya çıkan yeni tür risklerin yapısını, algılanmasını ve yönetilmesini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunar. Pandemi süreci bu teorinin öngördüğü birçok dinamiği gözler önüne sermektedir. Bireylerin ve toplumların hijyen ve sağlık algılarındaki değişim, sosyal etkiler, aile içi dinamiklerdeki dönüşümler, sosyal ve kültürel pratiklerdeki değişiklikler, ekonomik zorluklar ve eğitimde yaşanan gerileme gibi konular, Beck'in teorisinin günümüz koşullarında ne kadar geçerli olduğunu göstermektedir.

Beck'in teorisi modern toplumlarda bireyselleşmenin artması ve bunun sonucunda toplumsal bağların zayıflaması üzerinde durur. Pandemi sürecinde sosyal mesafe ve izolasyon önlemleri, bireylerin yalnızlaşma ve izolasyon duygularını pekiştirmiştir. Aile içi dinamiklerdeki değişimler ve artan stres seviyeleri, bireylerin sosyal destek ağlarından yoksun kaldıkları durumlarda karşılaştıkları zorlukları göstermektedir.

Beck, modern toplumlarda risklerin yönetiminin büyük ölçüde kurumlara ve uzman sistemlere dayandığını, ancak bu kurumlara duyulan güvenin giderek azaldığını belirtir. Pandemi sürecinde hükümetlere, sağlık otoritelerine ve diğer kurumlara duyulan güvensizlik, Beck'in kurumsal güvensizlik kavramını desteklemektedir. Kurumsal güvensizlik, bireylerin resmî açıklamalara ve politikalara duyduğu şüpheyi artırarak, alternatif bilgi kaynaklarına ve komplo teorilerine yönelmelerine neden olmuştur. Bu durum, risk algısının daha da karmaşık hale gelmesine yol açmıştır.

Sonuç olarak, Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi modern toplumlarda ortaya çıkan yeni tür risklerin yapısını, algılanmasını ve yönetilmesini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunar. Pandemi süreci bu teorinin öngördüğü birçok dinamiği gözler önüne sermektedir. Bireylerin ve toplumların hijyen ve sağlık algılarındaki değişim, sosyal etkiler, aile içi dinamiklerdeki dönüşümler, sosyal ve kültürel pratiklerdeki değişiklikler, ekonomik zorluklar ve eğitimde yaşanan gerileme gibi konular, Beck'in teorisinin günümüz koşullarında ne kadar geçerli olduğunu göstermektedir. Beck'in risk toplumu teorisi modern toplumların bu tür küresel krizlerle başa çıkma biçimlerini anlamak için güçlü bir çerçeve sunmaktadır.

2.5. Aile, Tanımı ve Yapısı

Aile, akrabalık ve kan bağına dayalı bireylerin birlikte yaşadığı, sosyal, ekonomik ve psikolojik gereksinimlerin karşılandığı temel bir sosyal birimdir. Aile, dayanışma, çocuk büyütme, duygu paylaşımı, dinlenme, iyileşme, sosyalleşme ve iş bölümü gibi işlevleri yerine getiren organik bir yapıdır (Foote, 1956, s. 34). Modern toplumlarda, aile bireylerinin birbirleriyle olan ilişkilerinde karşılaştıkları riskler karşısında birbirlerine destek olmaları beklenmektedir. Ancak modernite aile yapısında yeniden yapılandırma gerekliliğini ortaya çıkarmış ve aile yapılarını geçmişten bugüne farklılaştırmıştır. Aile, toplumun en küçük yapı taşı olarak modernitenin getirdiği risklerin merkezindedir. Bu nedenle aile yapılarının tanımlanması modernitenin risklerini anlamada kritik öneme sahiptir.

Aile kurumu açısından bütün sistemin içindeki ögeler birbirine bağlı olduğu ifade edilmektedir (Bronfenbrenner, 1979, s. 45). Bu bağımlılık, ailenin her bir üyesinin davranışlarının diğer üyeleri ve dolayısıyla tüm aile dinamiklerini nasıl etkilediğini gösterir. Sistem iletişimi döngüseldir; bir üyenin davranışı diğer üyelerin tepkilerini ve bu tepkiler de ilk üyenin sonraki davranışlarını etkiler (Bertalanffy, 1968, s. 23). Bu döngüsel iletişim ailenin içinde bulunduğu durumların ve sorunların karmaşıklığını ve birbirine bağlılığını anlamada kritik öneme sahiptir. Sistemin hammaddesi değişim ve değerlendirmeden oluşur ve bu da ailenin sürekli olarak iç ve dış etkilerle başa çıkma ve uyum sağlama kapasitesine işaret eder (Bertalanffy, 1968, s. 29).

Aile, bireylerin benimsediği davranışların yer aldığı bir sosyal birimdir ve kendi içinde bu davranışları ilerletir (Minuchin, 1974, s. 52). Bu ilerletme, aile üyelerinin birbirleriyle olan etkileşimlerinin sürekliliği ve bu etkileşimlerin bireylerin davranışlarını nasıl şekillendirdiği ile ilgilidir. Bu bağlamda, aile sadece bireylerin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz aynı zamanda toplumsal normların ve değerlerin aktarımında da önemli bir rol oynar.

Nazlı (2001), aile yapıları üzerine yaptığı çalışmada aileleri dört ana kategoride sınıflandırmıştır: *gelişigüzel aileler, eş zamanlı aileler, açık aileler ve kapalı aileler*. Gelişigüzel ailelerde bireylerin grup içindeki öncelikleri vardır ve özerklik hakimdir; bu aileler çocuklarına sınır koymazlar ancak güvenli bir alan oluşturma konusunda eksiklikleri olabilir (Nazlı, 2001, s. 17-18). Eş zamanlı ailelerde ise aile üyeleri iletişime kapalıdır ve ergenler net olmayan bir aile yapısında kendilerini keşfetmekte zorlanabilirler (Nazlı, 2001, s. 18). Açık ailelerde kararlar birlikte alınır ve hem grup hem de bireysellik önemlidir; bu yapı aile içi iletişimi ve bireysel özgürlüğü destekler (Nazlı, 2001, s. 18-19). Kapalı aileler ise geleneksel yapıda olup kararlar tek bir yönetici tarafından alınır ve yeniliklere açık değildirler; bu durum aile üyelerinin bireysel gelişimlerini sınırlayabilir (Nazlı, 2001, s. 19).

Ferhat Değer'e göre Türkiye'deki aile yapısının tarihsel gelişimi İslamiyet öncesi, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olarak incelenmektedir. İslamiyet öncesi dönemde aile yapısının aşiret, sop, soy, pederi aile ve izdivacı aile gibi sınıflamalarla ele alındığı belirtilmiştir. Osmanlı döneminde, aile yapısının hem Müslüman hem de gayrimüslim bireyleri içerdiği ve genellikle çekirdek aile yapısına sahip olduğu ancak geniş ailelerin de yaygın olduğu ifade edilmiştir. Cumhuriyet döneminde ise aile yapısının modernleşme sürecine girdiği ve ilk aile yasasının 1926'da yürürlüğe girdiği vurgulanmıştır. Modern Türkiye'de aile yapısının kentleşme ve sanayileşme ile çekirdek aileye dönüştüğü ve kadınların aile içindeki rollerinin güçlendiği belirtilmiştir. Ancak, aile içi şiddet ve ekonomik zorluklar gibi sorunların devam ettiği de ifade edilmiştir. Bu bağlamda Türkiye'deki aile yapısının tarihsel süreçte büyük değişimler geçirdiği ve gelecekte de farklı aile modellerinin ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğu sonucuna varılmıştır (Değer, 2018, s. 53-71).

Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi açısından yukarıda sayılan aile türlerinin her birisi farklı şekillerde risk paylaşımına sahiptir. Küresel riskler her ne kadar tüm aileleri etkilese de özellikle geniş aile yapısının bu risklerden daha fazla etkilenmesi muhtemeldir. Geniş aile yapısının pre-modern toplumlarda yaygın olması bu toplumların daha öngörülebilir ve sabit ekonomik koşullarına uyum sağladığını gösterir (Beck, 1992, s. 45).

Modern toplumlarda çekirdek aile yapısının yaygınlaşması üretimin aile dışına taşınması ve cinsiyet rollerinin esneklik kazanması modernitenin getirdiği yeni risklerin ve belirsizliklerin bir sonucudur. Tek ebeveynli aileler ve üvey ailelerin artması, modern toplumların sosyal ve ekonomik dinamiklerindeki değişimlerle ilişkilidir ve bu değişimler, aile yapılarında belirsizlik ve risk algısının artmasına yol açmaktadır (Beck, 1992, s. 67). Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi aile yapılarını ve dinamiklerinin sınanması için önemli bir teoridir. Özellikle pandemi gibi küresel krizler aile yapılarındaki dinamikleri daha da belirgin hale getirerek risk toplumunun etkilerinin daha anlaşılır bir şekilde hissedilmesini sağlamaktadır. Bu krizler, Beck'in teorisinin öngördüğü risklerin ve belirsizliklerin pratikte nasıl işlediğini ve modern toplumların bu risklerle nasıl başa çıktığının anlaşılmasını sağlayacaktır (Beck, 1992, s. 89).

Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi modern toplumların yapısını, risk algısını ve yönetim stratejilerini anlamak ve sahada verisel olarak sınamak için uygun bir teoridir. COVID-19 pandemisi gibi küresel tehditler ve bu bağlamda ortaya çıkan riskler teorinin öngördüğü dinamikleri belirgin hale getirerek modern toplumların karşılaştığı risklerin ve belirsizliklerin aile yapıları üzerindeki etkilerini incelemek için değerli bir perspektif sunacaktır. Bu çerçevede pandemi sürecinde ailelerin yaşadığı sosyolojik, ekonomik ve sağlık sorunları Beck'in teorisi ile uyumlu bir şekilde analiz edilerek modern toplumların risklere karşı nasıl uyum sağladığını ve bu süreçte aile yapılarının nasıl değiştiğini daha iyi anlaşılması gerektiğine yardımcı olacaktır. Tezin bu aşamasından sonra saha çalışmasının yöntemi, örneklemi, veri toplama süreci vb. diğer hususların incelenmesi ve elde edilen bulgular ışığında tartışması yapılacaktır.

2.5.1. Kurumsal yapı olarak aile

Aile, toplumların en temel sosyal kurumlarından biri olarak tarih boyunca farklı işlevler üstlenmiştir. Kurumsal bakış açısıyla aile, sadece bireylerin biyolojik ihtiyaçlarını

karşılayan bir yapı olmaktan öte, toplumsal düzeni sürdürme, ekonomik işlevleri yerine getirme ve kültürel değerleri aktarma gibi önemli rollere sahiptir. Ailenin bu işlevleri, her toplumun sosyoekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak farklı şekillerde örgütlenmiştir. Örneğin, endüstrileşme öncesi toplumlarda geniş aile yapıları yaygınken, modern toplumlarda çekirdek aile yapısının öne çıktığı görülmektedir (Giddens, 2013, s. 254).

Kurumsal yapısı gereği aile, toplumsal normların korunmasında ve nesiller arası değerlerin aktarılmasında önemli bir rol oynar. Bourdieu'nün (1994) sosyolojik çerçevesine göre aile, hem ekonomik hem de kültürel sermayenin yeniden üretildiği bir alan olarak toplumsal eşitsizliklerin devamlılığında kritik bir işlev görür. Bu perspektiften bakıldığında aile, toplumsal sınıfların yeniden üretilmesinde önemli bir mekanizma olarak görev alır. Bourdieu'nün analizine göre aile yapısı ve işlevleri modern toplumlarda değişse de eşitsizliklerin sürdürücüsü olarak kurumsal varlığını korumaktadır (Bourdieu, 1984, s. 69).

Aile, modern toplumlarda bireysel özgürlüklerin artması ve neoliberal politikaların etkisiyle yeniden şekillenmektedir. Özellikle ekonomik küreselleşme ve iş gücündeki dönüşümler, aile içi rolleri ve işbölümünü önemli ölçüde değiştirmiştir. Beck ve Beck-Gernsheim (2002), modern ailelerin artık geleneksel anlamda yalnızca bir ekonomik birim olarak görülmediğini, aynı zamanda duygusal ve bireysel tatminin sağlandığı bir alan haline geldiğini vurgulamaktadır. Bu değişim, aile kurumunun modern toplumda nasıl yeniden şekillendiğine dair önemli bir gösterge sunmaktadır (Beck ve Beck-Gernsheim, 2002, s. 85).

2.5.2. Aile yapısının değişimi

Aile yapısının gelecekte nasıl şekilleneceğine dair öngörüler, mevcut sosyal ve ekonomik süreçlerle yakından ilişkilidir. Küreselleşme, dijitalleşme ve ekonomik eşitsizliklerin artması, aile içi dayanışmanın daha fazla baskı altına gireceğini göstermektedir. Ayrıca, ekonomik belirsizlikler ve istihdamın güvensizleşmesi, aileyi bir sosyal güvenlik ağı olarak daha da önemli hale getirebilir (Bourdieu, 1984).

Sosyologlar, modern toplumlarda ailenin bireyleri destekleyen bir yapı olmaktan ziyade daha çok bireysel ihtiyaçların karşılandığı bir alan olarak evrilmekte olduğunu savunmaktadır. Bu da aile içi rollerin daha esnek hale gelmesini ve aile yapısının toplumsal değişimlere daha hızlı adapte olmasını beklediğimizi göstermektedir (Giddens, 2014).

Aileyi etkileyen en önemli faktörlerden biri ekonomik değişimlerdir. Endüstri sonrası toplumlarda ekonomik rollerin yeniden tanımlanması aile içindeki işbölümünü de değiştirmiştir. Özellikle kadınların işgücüne katılımı geleneksel cinsiyet rollerinde ciddi değişimlere yol açmıştır (Giddens, 2014). Ayrıca, neoliberal politikalar ve küreselleşme, aile içi dayanışmayı zayıflatmış, bireyci değerlerin ön plana çıkmasına neden olmuştur (Bourdieu, 1984).

Özcan (2021), neoliberal politikaların yalnızca sağlık hizmetleri üzerinde değil aynı zamanda ekonomik ve sosyal yapılar üzerinde de olumsuz etkiler bıraktığını vurgulamaktadır. Özellikle pandemi süresince işsizlik oranlarındaki artış, çalışma koşullarının kötüleşmesi ve kamu hizmetlerindeki yetersizlikler, toplum sağlığı üzerinde ciddi sonuçlar doğurmuştur. Bu bağlamda, Özcan, neoliberal politikaların toplumsal eşitsizlikleri derinleştirdiğini ve halk sağlığı üzerindeki etkilerini değerlendirmektedir.

Özcan'a göre küresel neoliberal sistem, kamu sağlığı hizmetlerini zayıflatmış ve özel sektörün sağlık alanındaki etkisini artırmıştır. Bu durum, pandemi süresince sağlık sistemlerinin etkin bir şekilde çalışmasını engellemiş ve halk sağlığı hizmetlerine erişimi zorlaştırmıştır. Neoliberal politikaların getirdiği sağlık sistemlerindeki bu dönüşüm, kamu denetiminin zayıflaması ve kapitalist işletmelerin toplum sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini artırmıştır (Özcan, 2021).

Pandemi süresince kamu sağlığı hizmetlerine erişim, çalışma koşulları ve sosyal güvenlik sistemleri gibi faktörlerdeki eşitsizlikler de Özcan'ın makalesinde ele alınmaktadır. Özellikle düşük gelirli toplumların pandemiden daha olumsuz etkilendiği ve bu etkilerin küresel düzeyde derinleştiği belirtilmektedir. Neoliberal politikaların toplum sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin sadece sağlık sistemlerinin dönüşümü ile sınırlı kalmadığı; aynı zamanda çalışma, barınma ve beslenme koşullarındaki dönüşümlerle de ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Özcan, 2021).

Öte yandan modern aile yapısını etkileyen en büyük değişkenlerden biri, ekonomik ve sosyal süreçlerdeki dönüşümler olmuştur. Nurgün Oktik (2018), küreselleşme ve neoliberal politikaların aile yapısı üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz ederken bu süreçlerin aile içi dayanışma ve etkileşimleri nasıl dönüştürdüğünü tartışır. Küreselleşmeyle birlikte artan bireyselleşme, aile üyeleri arasındaki ilişkileri yeniden şekillendirmiş ve dayanışmanın zayıflamasına neden olmuştur. Ancak, pandemiler gibi kriz dönemlerinde aile içi dayanışmanın yeniden güçlenmesi beklenebilir (Oktik, 2018, s. 61).

Aile yapısının gelecekte nasıl etkileneceğine dair öngörüler, sosyal ve ekonomik eşitsizlikler, dijitalleşme ve kültürel değişimlerle yakından ilişkilidir. Özellikle Beck ve Beck-Gernsheim (2002), modern toplumlarda ailelerin geleneksel işlevlerinin bir kısmının zayıfladığını, ancak duygusal ve psikolojik destek gibi işlevlerin güçlendiğini öne sürerler. Ailenin gelecekte bireylerin duygusal ihtiyaçlarını karşılayan bir yapı olarak daha esnek hale geleceği öngörülmektedir (Beck ve Beck-Gernsheim, 2002, s. 120).

2.5.3. Aile içi etkileşim

Aile içi etkileşim, aile üyelerinin birbirleriyle olan iletişim ve ilişkilerini kapsayan çok boyutlu bir süreçtir. Aile içi etkileşim, bireylerin birbirleriyle nasıl konuştuğu, duygularını nasıl ifade ettiği, sorunları nasıl çözdüğü ve birlikte nasıl zaman geçirdiği gibi temel unsurları içerir. Nurgün Oktik bu kavramı, ailenin temel işlevlerinden biri olan sosyalizasyon sürecinde önemli bir rol oynayan bir yapı olarak ele alır. Aile içi etkileşimler, aile üyeleri arasındaki güven, sevgi ve bağlılık duygularını güçlendirir. Etkileşimlerin sağlıklı olduğu ailelerde, bireylerin duygusal ihtiyaçları karşılanır, sorun çözme yetenekleri gelişir ve aile içi bağlılık artar (Oktik, 2018, s. 6).

Bu etkileşimler sadece bireyler arası ilişkileri değil, aynı zamanda aile üyelerinin topluma entegrasyon süreçlerini de etkiler. Aile içi etkileşimde en önemli faktörlerden biri, iletişim biçimleridir. Giddens (2014) bu konuda, sağlıklı iletişim kurabilen ailelerin, toplumsal değişimlere daha kolay uyum sağladığını ve bireylerin sosyal gelişimlerini desteklediğini belirtir (Giddens, 2014, s. 320).

2.5.4. Aile içi dayanışma

Aile içi dayanışma, aile üyelerinin birbirlerine karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri ve kriz durumlarında birbirlerine destek olmaları anlamına gelir. Dayanışma, ailenin varoluşsal bir gerekliliği olarak bireylerin güvenlik, sevgi ve bağlılık ihtiyaçlarını karşılamasını sağlar. Nurgün Oktik (2018), aile içi dayanışmanın, toplumsal değişimlere rağmen aile kurumunu ayakta tutan en önemli unsurlardan biri olduğunu vurgular. Özellikle ekonomik krizler, doğal afetler ve pandemiler gibi zorlayıcı dönemlerde aile içi dayanışmanın hayatta kalma ve sosyal uyum açısından kritik bir işlevi olduğu belirtilir (Oktik, 2018, s. 7).

Bourdieu (1984) ise aile içi dayanışmanın aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretme aracı olarak işlev gördüğünü savunur. Aile içindeki dayanışma, sınıfsal farklılıkların kuşaklar arası aktarımını da pekiştiren bir unsur olabilir. Bu dayanışmanın güçlü olduğu ailelerde, bireyler toplumsal hayatta daha başarılı olabilirken, zayıf dayanışmaya sahip ailelerde bireylerin toplumsal entegrasyonu zorlaşabilir (Bourdieu, 1984, s. 69).

3. YÖNTEM

Araştırmada, pandeminin aile yapısı ve iletişim dinamikleri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla nitel bir yaklaşım benimsenmiş ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği ile 32 kadın ve 8 erkek katılımcı ile görüşülmüştür. Katılımcıların rastgele seçilmesi yerine, kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, bir katılımcının diğer potansiyel katılımcıları önermesi ile örneklem genişletilmiştir. Kadın katılımcıların, sosyal çevrelerinde genellikle başka kadınları önermesi sonucunda kadın katılımcı sayısı daha fazla olmuştur. Bu durum, özellikle pandemi sürecindeki sağlık kaygıları ve sosyal kısıtlamalar nedeniyle erkek katılımcılara ulaşmadaki zorluklarla da pekişmiştir. Sahada yaşanan zorluklar arasında görüşmenin direk reddedilmesi ya da görüşmeye gelinmemesi erkek katılımcı sayısının az olması üzerinde etkilidir. Kadınların aile içi rolleri ve pandemi döneminde yaşadıkları farklı deneyimler de bu sayısal farklılığı açıklamaktadır. Veri toplama süreci, pandemi koşullarında çeşitli zorluklara rağmen etik kurallara uygun olarak yürütülmüş, katılımcıların mahremiyetine ve bilgilerin gizliliğine azami özen gösterilmiştir. Toplanan veriler, içerik analizi yöntemi ile sistematik bir şekilde işlenmiş ve bu süreçte elde edilen bulgular, pandeminin aile yapısı üzerindeki çok boyutlu etkilerini derinlemesine anlamaya olanak tanımıştır.

3.1. Veri toplama süreci

Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini tercih edilmesinin nedeni, katılımcıların pandeminin aile hayatına etkileri konusundaki düşüncelerini ve deneyimlerini derinlemesine anlayabilmektir. Bu teknik, belirli bir çerçeve içerisinde esneklik ve derinlemesine bilgi elde etme avantajını bir araya getirir (Bryman, 2012, s. 469-471).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, belirli bir dizi soru ile başlasa da, katılımcıların yanıtlarına bağlı olarak yeni konuların ve temaların ortaya çıkmasına olanak tanır. Bu esneklik, araştırmanın kapsamını genişletirken katılımcıların daha rahat ve doğal bir ortamda görüşlerini ifade etmelerini sağlar. Görüşmenin doğal akışı içerisinde ek sorular sorarak konuyu derinleştirme imkânı tanır (Bryman, 2012, s. 470-471).

Pandeminin aile içi ilişkiler, ekonomik durumlar ve sağlık endişeleri üzerindeki etkilerini anlamak için katılımcıların perspektiflerini derinlemesine incelemek gereklidir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği bu derinlemesine anlayışı sağlamak için uygun bir tekniktir. Bu teknik, katılımcıların belirli bir konuda ayrıntılı bilgi ve içgörü sunmalarını sağlar ve araştırmacıya katılımcıların perspektiflerini derinlemesine anlama fırsatı sunar (Bryman, 2012, s. 471).

Ayrıca, görüşmeler sırasında ortaya çıkan yeni konular ve temalar, araştırmanın yönünü değiştirebilir ve daha zengin bir veri seti elde edilmesini sağlayabilir. Bu nedenle, pandeminin aile yaşamına olan etkilerini anlamaya yönelik alan araştırmasında yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler tercih edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin avantajları arasında esneklik, derinlemesine bilgi edinme ve katılımcıların rahat bir ortamda görüşlerini ifade edebilmeleri bulunmaktadır (Haverkamp, 2005; Kallio vd., 2016). Araştırmacı, hazırladığı sorulara sadık kalarak katılımcıların yanıtlarına göre ek sorular sorabilir ve böylece konuyu daha derinlemesine inceleyebilir (Knox ve Burkard, 2014, s. 342-354). Bu esneklik, görüşmelerin doğal bir akışta ilerlemesini sağlayarak katılımcıların görüşlerini daha özgürce ifade etmelerine imkân tanır.

Sonuç olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği katılımcıların düşüncelerini ve deneyimlerini derinlemesine anlamak için etkili bir araçtır. Bu teknik, pandeminin aile yaşamına olan etkilerini anlamak için gereken esnekliği ve derinlemesine bilgi elde etme imkânını sunar. Bu sebeplerden ve araştırmanın amacıyla örtüşmesinden ötürü alan araştırmasında, katılımcılardan veri toplanırken yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler tercih edilmiştir.

3.2. Veri işleme süreci

Yukarıda ifade edilen veri toplama sürecinde elde edilen veriler tematik analiz tekniğine göre analiz edilmiştir. Tematik analiz tekniği, COVID-19 pandemisinin İstanbul Üsküdar'da yaşayan aileler üzerindeki sosyolojik etkilerini anlamak ve derinlemesine incelemek için başlıca nitel tekniktir. Braun ve Clarke (2006) tarafından tanımlanan bu teknik, veri seti içerisindeki temaları ve kalıpları tanımlamak, analiz etmek ve raporlamak

amacıyla kullanılmaktadır. Tematik analiz, verilerin düzenlenmesi ve anlamlandırılması sürecinde araştırmacıya esneklik sağlar ve karmaşık verilerin sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanır (Braun ve Clarke, 2006, s. 77-101).

Genel olarak tematik analiz, nitel veri analizinde yaygın olarak kullanılan bir tekniktir. Tematik analiz, pandeminin aile yapısına ve dinamiklerine olan etkilerini geniş bir perspektiften değerlendirilmesine olanak tanımış ve bu süreçte geliştirilen başa çıkma mekanizmaları ve stratejilerini bir düzen içinde ortaya çıkarmıştır. Bu analiz, pandemi sürecinde ailelerin yaşadığı değişimleri ve bu değişimlerin toplumsal yapılar üzerindeki geniş etkilerin anlamlandırılmasını sağlamıştır.

3.3. Katılımcı Havuzu ve Örneklem Tekniği

Araştırmanın örneklemi, İstanbul/Üsküdar'da yaşayan ailelerden oluşmaktadır. Üsküdar'ın örneklem olarak seçilmesinin birkaç önemli nedeni vardır. Öncelikle İstanbul, COVID-19 pandemisinin etkilerini en yoğun şekilde hisseden şehirlerden biri olup pandeminin çeşitli yönlerden derinlemesine yaşandığı bir metropol şehir olarak dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmalara göre İstanbul'un farklı sosyal kırılganlık düzeylerine sahip ilçeleri pandemiyi farklı şekillerde deneyimlemiştir. Bu bağlamda yaşanılan mahallenin özellikleri, özellikle yoksulluk düzeyi ve kalabalık olması salgın deneyimini etkilemiştir. Demografik etkilerde ise yaşlı gruplar pandemiyi en olumsuz deneyimleyen demografik kategori olarak öne çıkmıştır. Teknoloji kullanımındaki yetersizlikler ve izolasyon, yaşlı grupları daha kırılgan hale getirmiştir. Pandemi aynı zamanda yeni sosyal kırılganlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur ve bu yeni kırılgan gruplar salgının farklı etkilerini deneyimlemiştir. Bu bilgiler, İstanbul'un pandemi sürecinde karşılaştığı çok yönlü zorlukları ve bu zorlukların farklı gruplar üzerindeki etkilerini açıkça ortaya koymaktadır (TÜBİTAK, 2023, s. 11-114).

Üsküdar ilçesi İstanbul'un en dinamik ve nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerden biri olması nedeniyle bu etkilerden en fazla etkilenen ilçeler arasında kabul edilmiştir. Bu varsayımsal çıkarımla birlikte araştırmanın saha çalışması için Üsküdar ilçesi seçilmiştir. Üsküdar, İstanbul'un tarihi ve kültürel açıdan en zengin ilçelerinden biri olarak geleneksel aile yapısının güçlü olduğu sosyal ve kültürel değerlerin günlük yaşamda belirgin bir rol oynadığı bir yerleşim yeri olarak kabul edilmektedir (Murat ve Şenöz,

2010, s. 52). Bu özgül demografik yapı, pandeminin aileler üzerindeki etkilerini anlamak ve Beck'in risk toplumu teorisini sınamak için uygun bir ortam sunmaktadır.

Bu nedenle Üsküdar ilçesinde yaşayan aileler üzerinde yapılan saha çalışması, pandeminin risk toplumu teorisi bağlamında ortaya çıkarttığı etkilerin derinlemesine incelenmesi ve analiz edilmesi amacıyla seçilmiştir.

Araştırmada, İstanbul/Üsküdar bölgesinde 40 katılımcıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler, nitel araştırma tekniğiyle analiz edilmektedir. Nitel araştırma, sosyal ya da insanî bir soruna bireylerin veya grupların atfettikleri anlamları keşfetmek ve anlamak amacıyla kullanılan bir yaklaşımdır (Creswell, 2014, s. 215-218). Araştırmada örneklem tamamen olasılıklı olmadığı için belirli bir katılımcı havuzu ile sınırlandırılmıştır.

Görüşmeler, kartopu örnekleme tekniğiyle ulaşılan 40 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Kartopu örnekleme bir katılımcının diğer potansiyel katılımcıları önermesi esasına dayanır ve özellikle nitel araştırmalarda küçük ve ulaşılması zor gruplarla çalışmak için uygundur (Biernacki ve Waldorf, 1981, s. 145-148). Örneklem, evreni temsil edecek şekilde Üsküdar ilçesinde yaşayan ve çeşitli sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özelliklere sahip 40 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar, araştırmacının erişebildiği ve gönüllü olarak katılım gösteren bireyler arasından özenle seçilmiştir.

Görüşmelere katılan 40 kişi, yaş, cinsiyet, meslek ve aile yapısı gibi değişkenler açısından geniş bir çeşitlilik sergilemektedir. Katılımcılara, gerçekleştirilen görüşmelerin ses kaydının alınacağı bildirilmiş ve bu konuda kendilerinden onay alınmıştır. Bu özenli yaklaşım, elde edilen verilerin güvenilirliğini ve katılımcıların rahat bir şekilde kendilerini ifade edebilmelerini sağlamıştır (Patton, 2002, s. 230-232).

Katılımcıların genel özellikleri aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Yaş gruplarına göre katılımcı sayısı

Yaş Grubu	Katılımcı Sayısı
20-29	10
30-39	15
40-49	14
50+	1
Toplam	**40**

Tablo 2. Cinsiyete göre katılımcı sayısı

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı
Kadın	32
Erkek	8
Toplam	**40**

Tablo 3. Meslek gruplarına göre katılımcı sayısı

Meslek	Katılımcı Sayısı
Eczacı	4
Müşteri İlişkileri Sorumlusu	1
Öğretmen	5
Sigortacı	2
Müdür	3
Satış Danışmanı	1
İnsan Kaynakları Sorumlusu	1
Ev Hanımı	4
Muhasebeci (Cost Control)	1
Girişimci	1
Muhasebeci	1
Kuaför	1
İş İnsanı	2
Kamu Personeli	1
Sekreter	1
Hemşire	2
Doktor	3

Öğrenci	2
Bilgi İşlemci	1
Deniz Ulaştırma Mezunu (Çalışmıyor)	1
Bankacı	1
Serbest Meslek	1
Yazılımcı	1
Tıp Mühendisi	1
Toplam	**40**

Bu demografik ve mesleki çeşitlilik araştırmanın geniş bir perspektiften ve çeşitli açılardan ele alınmasına olanak tanımaktadır. Katılımcıların pandemi sürecindeki deneyimleri, aile içi ilişkiler, ekonomik zorluklar, sağlık ve güvenlik konularındaki endişeler gibi birçok farklı temada derinlemesine analiz edilebilecektir.

Katılımcıların farklı sosyo-ekonomik ve kültürel arka planları pandeminin etkilerini daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Bu bağlamda elde edilen veriler, pandeminin aile yapıları üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz edilmesini mümkün kılacaktır. Özellikle Beck'in (1992) risk toplumu teorisi ve pandeminin sosyolojik etkilerine dair literatürle ilişkilendirildiğinde toplumun kriz dönemlerindeki dayanıklılığını ve adaptasyon stratejilerini anlamaya yardımcı olacaktır (Beck, 1992, s. 22-27, 77).

Mayowa (2019), pandemilerin sosyo-ekonomik yapılar üzerindeki etkilerini vurgularken toplumsal çeşitliliğin bu etkileri nasıl şekillendirdiğini de ele almıştır (Mayowa, 2019, s. 3-4). Benzer şekilde Barnes (2021), pandemilerin toplum üzerindeki uzun vadeli etkilerini analiz ederken farklı demografik ve mesleki grupların deneyimlerinin önemini belirtmiştir (Barnes, 2021, s. 7-13).

Sonuç olarak bu araştırmada katılımcıların demografik ve mesleki çeşitliliği pandeminin aile yapıları üzerindeki etkilerini derinlemesine incelenmesine olanak sağlayacaktır. Bu çeşitlilik pandeminin toplumsal etkilerini daha iyi kavranmasına ve risk toplumu teorisinin aileler üzerindeki etkisinin analiz edebilmesi için son derece kıymetli veriler sunmaktadır. Böylece pandeminin toplumsal yapılar üzerindeki geniş etkileri daha

kapsamlı bir şekilde değerlendirilebilecek ve gelecekte benzer kriz durumlarına karşı daha hazırlıklı olunmasına katkı sağlanacaktır.

3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Analiz süreci, katılımcıların rızası alınarak gerçekleştirilen ses kayıtlarıyla başlamıştır. Katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmeler düzenli bir şekilde kayıt altına alınmış bu ses kayıtları daha sonra tarafımca metne dönüştürülmüştür. Toplamda 40 katılımcıya, açık uçlu ve yarı yapılandırılmış 15 soruluk bir anket uygulanmış ve bu süreç sonucunda 135 sayfalık ham veri elde edilmiştir. Her bir katılımcı, cinsiyet, meslek ve yaş bilgilerini içeren kodlar kullanılarak "Katılımcı 001 (K-Ecz-34) (K-Ecz-34)"den başlayarak "Katılımcı 040 (E-TM-43) (E-TM-43)"a kadar etiketlenmiştir. Bu kodlama sistemi, katılımcıların demografik ve mesleki özelliklerinin analiz edilmesini ve verilerin daha sistematik bir şekilde incelenmesini sağlamıştır. Örneğin, "Katılımcı 040 (E-TM-43) (E-TM-43)" kodu, 40 numaralı katılımcının erkek olduğunu, tıp mühendisi olarak görev yaptığını ve 43 yaşında olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde, "Katılımcı 001 (K-Ecz-34) (K-Ecz-34)" kodu, 1 numaralı katılımcının kadın olduğunu, eczacı olarak çalıştığını ve 34 yaşında olduğunu ifade etmektedir. Bu detaylı kodlama tekniği, araştırma bulgularının katılımcıların belirli demografik ve mesleki özellikleriyle ilişkilendirilmesine olanak tanımıştır.

Tablo 4. Meslek ve cinsiyet kodları

- **K:** Kadın
- **E:** Erkek
- **Ecz:** Eczacı
- **MİS:** Müşteri İlişkileri Sorumlusu
- **Öğ:** Öğretmen
- **Sig:** Sigortacı
- **Müd:** Müdür
- **SD:** Satış Danışmanı
- **İK:** İnsan Kaynakları Sorumlusu
- **EH:** Ev Hanımı
- **CC:** Muhasebeci (Cost Control)
- **Gir:** Girişimci
- **Muh:** Muhasebeci
- **Kp:** Kuaför
- **İİ:** İş İnsanı
- **MLKH:** Meslek Lisesi Koordinatör Hocası
- **KP:** Kamu Personeli
- **Sek:** Sekreter
- **Hms:** Hemşire
- **DB:** Doktor
- **Öğr:** Öğrenci
- **Bİ:** Bilgi İşlemci
- **DU:** Deniz Ulaştırma Mezunu
- **Bnk:** Bankacı
- **SM:** Serbest Meslek
- **EKMY:** Esnaf Kooperatif Müdür Yardımcısı
- **Yaz:** Yazılımcı
- **TM:** Tıp Mühendisi

.

Elde edilen ham verinin niteliksel ve niceliksel değerlendirilmesi aşamasında çeşitli program ve veri analiz setleri kullanılarak, sorular ve cevaplar tematik olarak yeniden yapılandırılmıştır. Elde edilen tematik başlıklar altında verilen cevaplar, çeşitli tekniklerle sadeleştirilmiş ve benzer cevaplar aynı kategoriler altında toplanarak sınıflandırılmıştır. Verilerin çözümlemesi elde edilen bulguların ve tartışmaların yer aldığı bir sonraki bölümde detaylandırılmıştır.

3.5. Derinlemesine Görüşmelerden Elde Edilen Verilerin Analizi

Tezin alan araştırması sürecinde veriler kodlanmış ve temalaştırılmıştır. Söylenenlerin temalaştırılması ve sıklıkla vurgulanan unsurların belirlenmesi içerik analizinin temelidir (Böke, 2009, s.345). Burada temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak benzer verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirip okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242).

Bu çalışmanın içerik analizi sürecinde bir dizi aşama kaydedilmiştir. İlk aşama verilerin kodlanmasıdır. Verilerin kodlanması, araştırmanın amacı çerçevesinde anlamlı bölümlere ayrılması ve her bölümün kavramsal olarak ne ifade ettiğinin ortaya çıkarılması sürecidir. Benzer anlamlara gelen veriler, aynı kavramlarla kodlanarak ilişkilendirilmiştir. Kodlama süreci, genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama türüne göre sürdürülmüştür (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.246). Önceden oluşturulan kavramsal yapıya göre kodlama başlatılmış, ancak yeni kavramlar da kodlama listesine dahil edilmiştir. Bu şekilde, tümevarımcı bir anlayışla, verilerin incelenmesi sonucu ortaya çıkan yeni kavramlar kodlama listesine eklenmiştir.

İkinci aşama temaların oluşturulmasıdır. Temaların saptanması amacıyla bir araya getirilen kavramlar arasında ortak yönler bulunmaya çalışılmıştır. Bu aşamada verileri genel düzeyde açıklayabilen ve kavramları belirli kategoriler altında toplayabilen temalar oluşturulmuştur. Kavramların incelenmesi ve aralarındaki ortak yönlerin bulunmasıyla temalar oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 249-250). Görüşmelerin

çözümlendiği metin tekrar tekrar okunarak araştırmanın alt amaçlarına göre kodlanıp gruplandırılmıştır. Tematik analiz, katılımcıların sağlık ve hastalık anlatılarına ilişkin oluşturulan kavramsal şema esas alınarak gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü aşama verilerin alt ve üst temalara göre düzenlenmesidir. Ayrıntılı kodlama ve temaların oluşturulması sonucunda toplanan veriler alt ve üst temalar olarak belirli bir sistem içinde düzenlenerek yorumlamaya hazır hale getirilmiştir. Bu aşamada veriler işlenmiş olup araştırmacının kendi görüş ve yorumlarına yer verilmemiştir. Üst temalar, kavramları bir araya getiren alt temaların ortak ilişkilerinden yola çıkarak sınıflandırılmıştır. Bu süreçte elde edilen veriler tematik olarak organize edilip yorumlanarak araştırmanın nihai hedeflerine ulaşması sağlanmıştır.

3.6. Verilerin Alt ve Üst Temalara Göre Düzenlenmesi

Ayrıntılı kodlama ve temaların oluşturulması sonucunda toplanan veriler, alt ve üst temalar olarak belirli bir sistem içinde düzenlenerek yorumlamaya hazır hale getirilmiştir. Bu aşamada veriler işlenmiş olup, araştırmacının kendi görüş ve yorumlarına yer verilmemiştir. Üst temalar, kavramları bir araya getiren alt temaların ortak ilişkilerinden yola çıkarak sınıflandırılmıştır

Bu tematik başlıklar altında katılımcılara sorulan sorular tablo halinde şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 5. Katılımcılara sorulan sorular

Ana Başlık	Sorular
Aile İçi İlişkiler ve Dinamikler	1. İzolasyon aşamasında aile içi dayanışma nasıldı? 2. COVID-19'a yakalanma korkusu aile içi çatışmalara neden oldu mu? 3. Pandemi sürecinde aile içi rollerde bir değişim yaşandı mı? 4. Aşı karşıtlığı veya aşı destekçiliği aile içinde nasıl bir tartışma konusu oldu? 5. Bu süreçte uzun zaman evde kalmak aile içi çatışmalara sebep oldu mu?
Sağlık ve Risk Algısı	6. Pandemide dağıtılan ilaçları ve aşıyı bir risk faktörü olarak görüyor musunuz? 7. Sağlıklı olmanın tanımını yapabilir misiniz? 8. Hastalığın tanımını yapabilir misiniz? 9. Aile üyelerinizde sağlık sektöründe çalışan biri var mı? Varsa bu durum aile içinde sorunlara sebep oldu mu? 10. Pandemiyle birlikte risk algılarınız değişti mi? Eskiden önemli olan bir olguyu şimdi önemsemez hale geldiniz mi? 11. Söylentiler arasında COVID-19'un laboratuvar ortamında üretilen bir virüs olduğu yer alıyor, siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?
Sosyal ve Kültürel Etkiler	12. Pandemi sürecinde ailenizin ve sizin sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama konusunda karşılaştığınız zorluklar nelerdi? 13. Pandemi kısıtlamalarının ailenizin dini ve kültürel pratikler üzerindeki etkileri nelerdi?
Ekonomik Etkiler	14. Ailenizin pandemi sürecinde yaşadığı ekonomik zorluklar nelerdi ve bu zorluklar nasıl yönetildi?
Eğitim ve Çocuklar	15. Pandemi sürecinde çocuğunuzun ya da sizin eğitiminde gerileme yaşadığını düşünüyor musunuz?

4. ALT VE ÜST TEMALARA KARŞILIK GELEN NİTEL VERİLERİN YERLEŞTİRİLMESİ VE YORUMLANMASI

Verilerin düzenlenmesi aşamasında toplanan veriler derinlik ve kapsamlarına göre alt ve üst düzeylerde kategorize edilmiştir. Alt tema başlıkları ortak ilişkilerinden yola çıkarak üst tema başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bu aşamada veriler anlamlandırılmış ve bulgular arasındaki ilişkiler yorumlanmıştır. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlardan alıntılar yapılmış ve bu alıntılar katılımcılar kodlanarak belirtilmiştir. Kodlama tekniği, evren ve örneklem bölümünde açıklanmıştır.

Veri analizi sürecinde elde edilen bulguların genelleştirilmesinden ziyade katılımcılar tarafından inşa edilen öznel gerçeklikler dikkate alınarak pandemi sürecinin aile üzerindeki sosyolojik etkileri incelenmiştir. Tema oluşturma aşamasında kavramlar arasında ortak yönler tespit edilip benzerlikler ve farklılıklar belirlenmiştir. İlişkili kavramlar bir araya getirilerek tema başlıkları oluşturulmuş ve katılımcıların belirttiği kelime öbekleri yerine tematik kategorileri oluşturan başlıklar ortak noktalarına göre araştırmaya uygun bir şekilde seçilmiştir.

Bu süreçte elde edilen veriler anlamlandırılmış ve bulgular arasındaki ilişkiler yorumlanmıştır. Tematik analiz sonucunda ortaya çıkan tablo üst ve alt başlıklarda tematik olarak organize edilmiştir. Bu bağlamda tematik olarak üst ve alt başlıklarda ortaya çıkan tablo şu şekilde gösterilebilmektedir;

Tablo 6. Tematik Kodlar

ÜST TEMA	ALT TEMA	KODLAR
AİLE İÇİ İLİŞKİLER VE DİNAMİKLER	Alt Tema A: İzolasyon sürecinde aile içi dayanışma	"Dayanışma", "Destek", "Birlikte Vakit Geçirme", "Ortak Aktiviteler"
	Alt Tema B: COVID-19'a yakalanma korkusunun aile içi çatışmalara etkisi	"Korku", "Endişe", "Çatışma", "Güvenlik Tedbirleri", "Sağlık Korkusu"
	Alt Tema C: Aile içi rollerde değişim	"Roller", "Sorumluluk", "Ev İçi Görevler", "Rol Değişiklikleri"
	Alt Tema D: Aşı karşıtlığı veya destekçiliği tartışmaları	"Sağlık Sektöründe Olma", "Çevresel Baskılar", "Aile Baskısı", "Olumlu Bakış", "Sırayla Aşı Olma", "Aile İçi Çatışma", "Aşıya Karşı Olma", "Deney Kobayı Hissi", "Pişmanlık", "Olumsuz Etkiler"
	Alt Tema E: Uzun süre evde kalmanın aile içi çatışmalara etkisi	"Sağlık Sektöründe Olmama", "Aileyle Daha Fazla Vakit Geçirme", "Özlem", "Dayanışma ve Çatışma", "Maddi Problemler", "Çocuklar ve Eğitim", "ev işlerinin bölüşümü", "Arkadaşlarla Görüşememe"
SAĞLIK VE RİSK ALGISI	Alt Tema A: Pandemide dağıtılan ilaçlar ve aşıların risk faktörü olarak algılanması	"Risk Faktörü Algısı", "İlaçların Yan Etkileri", "Aşıların Güvenliği", "Bilinçli Kullanım", "Sağlık Sektöründeki Güven"
	Alt Tema B: Sağlıklı olmanın tanımı	"Günlük Yaşantıya Uyum", "Motivasyon", "Temiz Çevre", "Bedensel ve zihinsel Sağlık", "Spor ve Beslenme", "Sosyal Çevre", "Yaşam Kalitesi", "Kendi İşini Yapabilme"
	Alt Tema C: Hastalığın tanımı	"Fiziksel ve zihinsel Bozulma", "Yorgunluk ve Halsizlik", "Sosyal Mesafe", "Bedenin Normal İşlevlerini Yapamaması", "Hayatın Duruşu", "Maddi ve Manevi Etkiler", "Enfeksiyonlar"
	Alt Tema D: Sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığı ve etkisi	"Aile İçi Destek ve Anlayış", "Stres ve Tedirginlik", "Çalışma Koşulları", "Dikkatli Olma", "Bilgi ve Güven", "Risk ve Hastalık Korkusu", "Sosyal Mesafe"

	Alt Tema E: Pandemiyle birlikte değişen risk algısı	"Ölüm Korkusu", "Hijyen Alışkanlıkları", "sağlığın önemi", "ailenin önemi", "Maddiyat ve Maneviyat", "Hayata Bakış Açısı", "Problemleri Göz Ardı Etme", "Risk anlayışında Değişim", "Ölüm ve Hastalık Düşünceleri"
	Alt Tema F: Laboratuvar teorisi üzerine görüşler	"Bilimsel Güç", "İyi ve Kötü Niyet", "Yorum Eksikliği", "Dünya Sağlık Örgütü", "Kısa Sürede Yayılma", "Yapay Virüs", "Para Kazanma Amaçları", "Teknolojik Gelişmeler", "Yaşlı Nüfustan Kurtulma", "Biyolojik Savaş", "Nüfus Kontrolü", "Sosyal ve Ekonomik Faktörler", "Komplo Teorileri"
SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİLER	Alt Tema A: Sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama zorlukları	"Risk Algısı", "Güven Eksikliği", "Yan Etkiler", "Olumlu Algı", "Doğal Çözümler"
	Alt Tema B: Pandemi kısıtlamalarının dini ve kültürel pratikler üzerindeki etkileri	"Hijyen Alışkanlıkları", "Aile İçi Dinamikler", "Psikolojik Etkiler", "Sosyal Etkileşim", "Yeme ve İçme Alışkanlıkları"
EKONOMİK ETKİLER	Alt Tema A: Pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar ve yönetimi	"Gelir Kaybı", "İş Kapanmaları", "Harcama Azaltma", "Ekstra Masraflar", "Maddi Destek ve Birikimler", "Manevi Zorluklar"
EĞİTİM VE ÇOCUKLAR	Alt Tema A: Pandemi sürecinde eğitimde gerileme	"Çevrim İçi Eğitimin Yetersizliği", "Sosyal Etkiler", "Eğitimde Gerileme", "Eğitimde Ebeveyn Katılımı", "Teknolojik ve Maddi Zorluklar"

4.1. Aile İçi İlişkiler ve Dinamiklerin Değişimine İlişkin Alt ve Üst Temalar

Katılımcılara COVID-19 pandemisi sürecinde aile içi ilişkilerin nasıl etkilendiğini anlamak amacıyla çeşitli sorular yöneltilmiştir. İzolasyon aşamasında aile içi dayanışmanın nasıl olduğu ve aile üyelerinin bu süreçte birbirlerine ne derece destek oldukları sorgulanmıştır. Ailelerin, COVID-19'a yakalanma korkusunun aile içi çatışmalara neden olup olmadığı ve bu korkunun aile bireyleri arasındaki ilişkileri nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. Pandemi sürecinde aile içi rollerde bir değişim yaşanıp yaşanmadığı ve bu değişimlerin aile yapısına nasıl yansıdığı araştırılmıştır. Ayrıca, aşı

karşıtlığı veya aşı destekçiliğinin aile içinde nasıl bir tartışma konusu olduğu ve bu tartışmaların aile içi dinamikleri nasıl etkilediği incelenmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar aile içi ilişkiler ve dinamiklerin değişimi üst tema altında başlıklara ayrılmıştır.

4.1.1. İzolasyon sürecinde aile içi dayanışma (A1)

A.1.a. "Dayanışma ve Tedbirler"

> Aile içi dayanışmamız gayet iyiydi. Aşılarımızı yaptırdıktan sonra COVID süreci yaşadık ancak sorunsuz atlattık. Risk arz eden bir hastalıktı. Getirilerini bilemiyorduk açıkçası. O yüzden aile kavramı içerisinde en sevdiğimiz insanlardan bile uzak kalma durumunda kalabildik. Doğal olarak bu da hastalığın bizim duygusal olarak düşündüğümüz noktaları zedelemeye başladı. Bir dayanışma söz konusu fakat bu tamamen uzaktan bir dayanışma. (K-Sig-42)

> Şöyle, önce ben COVID oldum. Belirtiler bende başladığı için tabii benim izole olmam gerekiyordu ama eşim çok zorlandı, çocuklar konusunda. Birbirimize destek olmaya çalıştık. Ben hep odada olduğum için çocukların benim yanıma gelme olayı, yemek yapma olayı vs. çok zorladı. Sonrasında eşimin testi de pozitif çıkınca birbirimize destek vererek bir şeyler yapmaya çalıştık ama yine de sıkıntılı bir süreçti. (K-Öğ-36)

"O dönemde, COVID olduğumuz zamanda birbirimize destekle bu süreci geçirdik." (K-Sek-42)

"Aile üyelerimize dayanışmamız en üst seviyedeydi çünkü COVID bizi korkuttu. Normal bir hastalıktan çok daha farklı geldi. Bu yüzden de bir ara içimizden biri COVID olduğunda gerçekten elimizden geldiğince ona bakmaya çalıştık." (K-Öğr-24)

> Ailemizden COVID alanı olmadı. Herkesin aşısı vardı. Muntazaman zamanla yaparak aşılandık. Çok izole yaşadığımız için gerektiğinde herhangi bir durumda maskeler kullandık. Dolayısıyla COVID vakamız olmadı. Aile içi dayanışma daha iyiydi. Yan yana olduğumuz için ev içinde beraber vakit geçirme açısından

daha fazla zamanımız oldu. Pozitif tarafı aile içi ilişkiler açısından daha iyiydi. Hep beraber zaman geçirdik. (E-TM-43)

COVID-19 pandemisi sürecinde aile içi ilişkiler ve dinamikler özellikle izolasyon aşamasında *"dayanışma"* ve *"destek"* kavramları etrafında yeniden şekillenmiştir. Katılımcılar, bu süreçte aile içi dayanışmanın önemini vurgulamış ve *"birlikte vakit geçirme"* ile *"ortak aktiviteler"* yapmanın, aile üyeleri arasında daha güçlü bağlar kurulmasına yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu dayanışma, bazı durumlarda fiziksel olarak bir arada olamama nedeniyle *"uzaktan dayanışma"* şeklinde gerçekleşmiş, aile üyeleri birbirlerine manevi destek sağlamışlardır.

Özellikle, izolasyonun getirdiği zorluklarla başa çıkmak için aile üyelerinin birbirine olan desteği, pandeminin neden olduğu belirsizlik ve korkularla mücadelede önemli bir rol oynamıştır. Aile içinde, COVID-19'a yakalanma korkusunun yarattığı gerginliklere rağmen üyeler arası *"dayanışma"* ve *"destek"* sayesinde bu zor süreç daha yönetilebilir hale gelmiştir. Katılımcılar, bu dönemde aile bireylerinin birbirlerine daha fazla vakit ayırdığını ve *"birlikte vakit geçirme"*nin hem duygusal hem de sosyal açıdan iyileştirici bir etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Aile içi rollerde yaşanan değişimler de bu süreçte öne çıkan bir diğer önemli unsurdur. Pandemi sürecinde, bazı ailelerde roller yeniden tanımlanmış, ev içi sorumluluklar farklı bir şekilde paylaştırılmıştır. Bu, aile içinde *"dayanışma"* ve "*ortak aktiviteler"*in önemini artırmış, üyelerin birbirlerine olan bağlılıklarını pekiştirmiştir. Aynı şekilde, aşı karşıtlığı veya destekçiliği gibi konular, aile içinde tartışmalara neden olmuşsa da, bu tartışmalar genellikle *"destek"* ve *"birlikte hareket etme"* arzusu ile yönetilmiştir.

4.1.2. COVID-19'a yakalanma korkusunun aile içi çatışmalara etkisi (A2)

A.2.b. "Korku ve Çatışmalar"

"Elbette. Her şeyden önce çocuklarımızın COVID-19'a yakalanma korkusu bizi daha panik bir hale getirdi. Bu panikle birlikte de duygularımızı kontrol edememeye başladık. Duyguları kontrol edemeyince de sağlıklı düşünememeye başladık. Bunların neticesinde aile içi çatışmalara sebep oldu." (K-Sig-42)

> Fazlasıyla neden oldu. Bizim kronik hastalıklarımız olduğu için hem çok fazla korkuyorduk hem de çok fazla insanlarla görüşmemeyi kestik. Bir de o süreçte tabi başımızda kötü bir sıkıntı da yaşadık. Ondan sonra görüşmek zorunda kaldık. Bir şeyden çok kaçmamak gerektiğini anladık. (K-Sig-29)

> Evet, evet kesinlikle. Mesela o dönemde çocukların arkadaşlarını görmek istemesi, sitedeki arkadaşlarını görmek istemesi veya benim en azından birkaç insan göreyim diye komşularımla görüşmek istemem eşimi çok rahatsız etti. Çünkü o COVID'e yakalanmaktan çok korkuyordu. Bu yüzden tartışmalar oluyordu. 'Hayır, kesinlikle gidemezsiniz' ya da 'Kimse gelemez' şeklinde. (K-Öğ-36)

"Evet, çok fazla oldu. Çoğunlukla bebeğimiz üzerinden çatışmalar yaşadık." (E-İİ-23)

"Evet, çünkü bir korku vardı ve o korku sürekli sinire sebep oluyordu. Birbirimize 'onu yapma, bunu yapma' diye temkinde bulunmak zorunda kalıyorduk." (K-SM-36)

> Tabii ki, aile içi çatışmalara neden oldu. Çünkü bir anda böyle bir durumun içinde kalmış olduğumuz için bazı süreçlerde insan dışarıya çıkmak istiyor. Ama annemiz çıkmamamız gerektiğini söyledi. Zaman zaman dışarıya çıktık. Bunun korkusuyla, özgürlüğümüz kısıtlandığı için bazı şeylerden geri kalma korkusu oldu. Bu da ailevi içsel çatışmalara yol açtı. (K-EKM-38)

COVID-19'a yakalanma korkusu, aile içi dinamikler üzerinde belirgin bir etki yaratmıştır. Katılımcıların ifadelerine göre bu korku, aile içi *"çatışma"*ların ve *"endişe"*lerin artmasına yol açmış, özellikle *"sağlık korkusu"* ve *"güvenlik tedbirleri"* ile ilgili tartışmalar ev içinde gerginlikleri tetiklemiştir.

Pandemi sürecinde bazı ailelerde COVID-19'a yakalanma korkusu nedeniyle artan *"korku"* ve *"endişe",* bireylerin duygusal dengesini bozmuş, bu durum aile üyeleri arasında daha fazla *"çatışma"*ya neden olmuştur. Örneğin katılımcılar, çocuklarının veya eşlerinin hastalanmasından duydukları yoğun korkunun, aile içi tartışmaları tetiklediğini belirtmişlerdir. Bu süreçte *"güvenlik tedbirleri"* konusunda farklı görüşlerin ortaya çıkması, aile içinde gerginliğe ve zaman zaman çatışmalara yol açmıştır.

Aile bireylerinin birbirlerine yönelik *"sağlık korkusu"* ile ilgili aldıkları tedbirler, aile üyeleri arasında uyumsuzluk yaratmış bazı durumlarda bu tedbirlerin aşırı titizlikle uygulanması, aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle kronik hastalığı olan aile üyeleri ile yaşamanın getirdiği ek sorumluluklar, *"korku"* ve *"endişe"* seviyelerini artırmış, bu da aile içindeki genel huzursuzluğu pekiştirmiştir.

4.1.3. Aile içi rollerde değişim (A3)

A.3.c. "Rol Değişiklikleri ve Sorumluluklar"

"Pandemi sürecinde aile içi rollerde bir değişim yaşandı. Eşim dışarı çıkamıyordu, ben alışveriş işlerini yaptım. Temizlik gibi rolleri eşime verdim." (K-Ecz-34)

"İster istemez görevler yer değiştirdi. Ama herkes tekrar aynı rutin hayatına devam ediyor." (K-MİS-42)

> Aile içi rollerde çok büyük bir değişim olmadı. Ben daha çok yoruldum. Eşim zaten stresliydi ama çok yardımını göremedim. COVID olduğumda biraz uğraştı ama onun dışında daha çok benim sorumluluğum arttı. Herkes evde olduğu için benim işlerim daha çok arttı. Markete eşim gidiyordu ama evin içindeki işlerin çoğu benim üzerimdeydi. Temizliğe daha çok dikkat ediyorduk. Bu dönemde çok stresliydim. (K-Öğ-36)

"Evde olduğumuz için ailecek evdeki işleri zaman zaman paylaşmak zorunda kaldık. Eşim bana daha çok yardımcı olmaya çalıştı. Hijyen koşullarına daha çok dikkat ediyorduk. Eşimin desteği oldu." (K-MLKH-47)

> Evet, erkekler evde kaldıkları için ev hanımına yardımcı oldular. Kadınlar dışarıdan aldıkları ekmeği evde yapmaya başladılar. Ev işleri daha çok paylaşıldı. Aslında pozitif yansıdı. İki taraf da birbirinin emeğinin kıymetini anladı. Her gün işe giden bir eş evin işlerini yapmanın zorluklarını gördü. Bu, birbirlerini anlama adına olumlu bir etkisi oldu. (K-DB-42)

"Annem rahatsızlandığında mecbur evin annesi ben oldum gibi. Annem biraz ağır geçirdi. Biraz uzun da sürdü. Annem rahatsızlandıktan sonra teker teker bize de bulaştı. Öyle olunca ben biraz en geç COVID olan kişiydim. Öyle bir rol değişimi oldu." (K-Öğr-24)

"Hepimiz evde zaman geçirmeye başlayınca insanlar rolleri biraz daha geliştirdiler. Babam anneme yardımcı olmaya başladı. Ben ve kardeşim de ev temizliğinde anneme destek olmaya çalıştık." (E-Yaz-37)

Pandemi sürecinde aile içi rollerdeki değişimler, ev içindeki dinamikleri ve sorumluluk dağılımını önemli ölçüde etkilemiştir. Katılımcıların ifadelerine göre *"roller"* ve *"sorumluluklar"* konusunda belirgin değişimler yaşanmış bazı ailelerde *"ev içi görevler"* yeniden düzenlenmiştir.

Pandemiyle birlikte, dışarı çıkma ve sosyal etkileşimlerin kısıtlanması, evde geçirilen zamanın artmasına neden olmuştur. Bu durum, bazı ailelerde *"rol değişiklikleri"*ni beraberinde getirmiştir. Örneğin, katılımcılardan biri, eşinin dışarı çıkamadığı için alışveriş ve temizlik gibi görevleri üstlenmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Bu tür değişimler aile içi iş bölümü konusunda esnekliğin ve iş birliğinin önemini ortaya koymuştur.

Bununla birlikte, bazı katılımcılar, evde geçirilen süre arttıkça, ev içindeki iş yükünün eşit bir şekilde paylaşılmadığını ve bu durumun özellikle kadınlar üzerinde ek sorumluluklar yarattığını ifade etmişlerdir. Evdeki diğer bireylerin katkısı sınırlı kalmış, böylece bazı ailelerdeki kadınlar daha fazla iş yüküyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, özellikle *"ev içi görevler"*in yükünün artmasıyla daha belirgin hale gelmiştir.

Öte yandan, bazı ailelerde *"rol değişiklikleri"* olumlu sonuçlar doğurmuştur. Örneğin, erkeklerin ev işlerine daha fazla katılması, evdeki iş yükünün paylaşılmasına ve karşılıklı anlayışın artmasına katkı sağlamıştır. Bazı katılımcılar, bu süreçte eşlerinin veya diğer aile üyelerinin ev işlerinde daha fazla sorumluluk aldığını ve bunun aile içi ilişkiler üzerinde pozitif bir etki yarattığını belirtmişlerdir.

4.1.4. Aşı karşıtlığı veya destekçiliği tartışmaları (A4)

A.4.d. "Aşı Tartışmaları ve Aile İçi Çatışmalar"

> Aşı karşıtlığı benim tarafımdaydı. Aşıya olması gerektiğini düşünen de eşimdi. Doğal olarak bir fikir çatışmamız vardı. Ama eşimin baskıları sebebiyle maalesef ben de aşı olmak durumunda kaldım. Bu aile içi baskıyı da ama sosyal olarak da zaten dışarıda olabilmek için devam edebilmek için hayata bir şekilde aşı olmak gerekiyordu. (K-Sig-28)

> Aşı bizde çok büyük bir problem oldu. Ben aşıya çok karşıyım, aşı olmadım. Eşim de çok karşı, kız kardeşim sağlık çalışanı olduğu için aşı oldu. Biz onu oldukça önlemeye çalıştık ama önleyemedik. O iki aşı olmak zorunda kaldı. Sonra annem bir doz oldu, erkek kardeşim de mecburiyetten oldu. Ama eşimle ben oldukça kaçındık ve şu an ikimizin de aşısı yok. Aşı olmadık. (K-Müd-32)

"Aşı yaptırmadım, çocuğuma da yaptırmadım. Kesinlikle doğru görmedim. Denenmemiş bir aşıyı varsayımlarla bir deney kobayı gibi hissettim. İş anlamında zorluk yaşadım ama direndim ve yaptırmadım. Annem babam yaptırdı ve sonrasında pişman oldular. Keşke seni dinleseydik dediler." (K-SD-40)

"Aşı olmama taraftarıydık ama mecburiyetten olduk. Şehirler arası veya ülkeler arası seyahatlerde zorunlu olduğu için olduk. Çocuklara yaptırmadık. Aşı olmama sebebimiz, hastalığın aniden çıkıp tedavisinin çok hızlı bulunması mantıksız geliyordu." (E-İK-47)

> *Aşıyı çok tartıştık çünkü ben aşıdan yanaydım ama eşim karşıydı. İki kızım ve bir oğlum var. Oğlum aşı olmak istiyordu ama kızların annesi aşıdan yana değildi. Sonunda ben aşı oldum, çocuklar da aşılandı ama eşim olmadı. O dönemde aşı bir kurtarıcı olarak görülüyordu.* (E-İİ-49)

"Ben normalde aşı ve ilaca karşıyım ama ailem aşı oldu. Benim zamanım gelince tereddütsüz aşı oldum." (E-DU-34)

"Kardeşim bu hastalığa yakalandıktan sonra aşı olmanın önemini fark etti. Ben ise aşı karşıtıyım. Aşı olmadım. Annemle bu konuda iletişim problemi yaşadık." (E-Yaz-37)

COVID-19 pandemisi sürecinde aşı karşıtlığı veya destekçiliği aile içi dinamikler üzerinde önemli bir etki yaratmış ve bu durum aile içinde çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Katılımcıların ifadelerine göre *"sağlık sektöründe olma"* durumu, *"çevresel baskılar"* ve *"aile baskısı"* gibi faktörler, bireylerin aşı konusunda aldıkları kararları etkileyen temel unsurlar olmuştur. Aşıya karşı olan bireyler, *"deney kobayı hissi"* ve *"olumsuz etkiler"* gibi endişeler nedeniyle aşıya direnç gösterirken, bazıları ise "pişmanlık" duygusuyla karşılaşmıştır.

Bazı ailelerde, aşı karşıtlığı ve destekçiliği arasındaki farklılıklar *"aile içi çatışma"*lara yol açmıştır. Örneğin, bir katılımcı, eşinin aşı olmasını desteklerken kendisinin karşı çıktığını ve bu durumun aile içinde bir çatışma yarattığını belirtmiştir. *"Aile baskısı"* da bu süreçte önemli bir rol oynamış, bazı bireyler ailelerinin baskısı altında aşı olmayı kabul etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum, aile içindeki görüş ayrılıklarını daha da derinleştirmiştir.

Özellikle *"deney kobayı hissi"* ve *"olumsuz etkiler"* konusunda yaşanan endişeler, bazı aile üyelerinin aşıya karşı çıkmasına neden olmuştur. Aşıyı deneysel ve yeterince test edilmemiş olarak gören bireyler, bu durumu sağlıklarına yönelik bir tehdit olarak algılamış ve aşı olmayı reddetmişlerdir. Ancak, çevresel baskılar ve sosyal zorunluluklar nedeniyle bazı bireyler, istemeyerek de olsa aşı yaptırmış ve bu durum sonrasında *"pişmanlık"* yaşamışlardır.

Diğer yandan *"sağlık sektöründe olma"* durumu, bazı ailelerde aşıya olumlu bakışı pekiştirmiştir. Sağlık çalışanları ve onların aileleri, aşının faydalarını daha iyi kavrayarak aşı destekçiliği konusunda daha kararlı olmuşlardır. Bununla birlikte, bazı aileler aşıyı zorunlu bir tedbir olarak görmüş ve *"sırayla aşı olma"* sürecini benimseyerek tüm aile bireylerinin aşılanmasını sağlamışlardır.

4.1.5. Uzun süre evde kalmanın aile içi çatışmalara etkisi (A5)

A.5.e. “Evde Kalma Süresi ve Çatışmalar”

> Elbette ki. Aynı evin içinde bir ailede uzun süre geçiriyorsunuz. Gece gündüz bir aradasınız. Kendi iş hayatınızla ilgili bir süre istiyorsunuz ama bu eşinizin de bir süreye ihtiyacı olduğunu gösteriyor. Ya da çocuklarınız anne baba sürekli evde gördüğü zaman onların da kendilerine bir ilgi ya da alan gösterilmesi isteniliyor. Bu çatışma bizim için çok oldu. (K-Sig-42)

> Evet. Çocuklar konusunda çok sıkıntı yaşadık. Televizyon izlemek istiyorlardı, biz yeterli gelmiyorduk. Hep evdeydik, dışarı çıkmak istiyorduk ama çıkamıyorduk. Çocukların sosyal ve psikolojik sağlığı etkilendi. Yemekler konusunda bile sıkıntı yaşadık. Ekmeği evde yapmaya çalışıyorduk, bu da bizi sürekli sıkıntıya sokuyordu. Sürekli her şeyi düşünmek zorundaydık, bu da stres yaratıyordu. (K-Öğ-36)

“Evet, çatışmalar yaşandı. Çocuklara bakmak, temizlik yapmak, yemek yapmak gibi konular kadın erkek ilişkilerinde çatışmalara yol açtı.” (E-İK-47)

“Evet, oldu. Sürekli evde olmak, dışarı çıkamamak ve arkadaşlarla görüşememek çatışmalara neden oldu. Hastalık kapma korkusu da etkiledi.” (K-Öğr-24)

“Evet, özellikle çocukların evde kapalı kalması ve akranlarıyla buluşamaması öfke kontrol sorunlarına neden oldu.” (K-DB-42)

“Evet, uzun süre evde kalmak aile içi çatışmalara yol açtı. Annemle yemek yapma konusunda bile tartışmalar yaşadık. Televizyon izleme konusunda bile çatışmalar oldu.” (E-Yaz-37)

“Evet, uzun süre evde kalmak zaman zaman çatışmalara sebep oldu.” (E-TM-43)

COVID-19 pandemisi sürecinde uzun süre evde kalmanın aile içi çatışmalar üzerindeki etkisi katılımcıların ifadelerinde çeşitli şekillerde ortaya çıkmıştır. Evde geçirilen bu uzun

dönem, aile bireyleri arasında hem *"dayanışma"* hem de *"çatışma"* unsurlarını ön plana çıkarmıştır. *"Sağlık sektöründe olmama"* durumu aile üyelerinin daha fazla evde vakit geçirmesine neden olmuş bu da bazı ailelerde *"özlem"*i giderirken, diğerlerinde *"çatışma"*ların artmasına yol açmıştır.

Birçok katılımcı, aile bireylerinin sürekli olarak aynı ortamda bulunmasının *"dayanışma ve çatışma"* arasında bir denge oluşturduğunu belirtmiştir. Bazı ailelerde bu durum, aile içi ilişkilerin güçlenmesine ve daha fazla *"dayanışma"*nın ortaya çıkmasına katkı sağlarken, diğer ailelerde ise sürekli bir arada olmanın yarattığı stres *"çatışma"*lara neden olmuştur. Örneğin katılımcılar, evde sürekli birlikte olmanın, bireylerin kendi alanlarına duydukları ihtiyacı artırdığını ve bu durumun da aile içi gerginliklere yol açtığını ifade etmişlerdir.

Pandemi sürecinde çocukların eğitimlerinin evde devam etmesi, aile içi çatışmaların önemli bir kaynağı olarak öne çıkmıştır. *"Çocuklar ve eğitim"* konusunda yaşanan zorluklar, özellikle çocukların evde kapalı kalması ve arkadaşlarıyla yeterince sosyalleşememesi nedeniyle aile içi gerginlikleri artırmıştır. Çocukların evde kalması, ebeveynlerin üzerindeki baskıyı artırmış ve bu durum, aile içinde *"dayanışma ve çatışma"* arasında bir dengesizlik yaratmıştır.

Evde uzun süre kalmanın bir diğer etkisi de *"ev işlerinin bölüşümü"* konusunda ortaya çıkmıştır. Eşit olmayan iş bölüşümü, özellikle kadınlar üzerinde ek bir yük oluşturmuş ve bu durum, aile içi ilişkilerde gerginliklere yol açmıştır. Kadınlar, temizlik, yemek yapma gibi ev içi sorumlulukların büyük bir kısmını üstlenmek zorunda kalmış, bu da kadın erkek ilişkilerinde çatışmalara neden olmuştur.

Ayrıca, pandemi sürecinde *"arkadaşlarla görüşememe"* ve sosyal hayattan kopma aile içinde izolasyon hissini artırmış ve bu durum da aile bireyleri arasında gerginliklere yol açmıştır. Sürekli aynı ortamda bulunma zorunluluğu, sosyal ihtiyaçların karşılanmamasıyla birleşince, aile içi ilişkilerdeki çatışmaların sayısı artmıştır.

4.2. Sağlık ve Risk Algısına İlişkin Alt ve Üst Temalar (B)

Katılımcılara COVID-19 pandemisi sürecinde sağlık ve risk algılarının nasıl etkilendiğini anlamak amacıyla çeşitli sorular yöneltilmiştir. Pandemide dağıtılan ilaçları ve aşıları bir

risk faktörü olarak görüp görmedikleri sorgulanmıştır. Ayrıca, katılımcılardan sağlıklı olmanın ve hastalığın tanımlarını yapmaları istenmiştir. Aile üyeleri arasında sağlık sektöründe çalışanların varlığı ve bu durumun aile içi dinamiklere nasıl yansıdığı araştırılmıştır. Pandemiyle birlikte katılımcıların risk algılarında bir değişim yaşanıp yaşanmadığı, eskiden önemli olan bir olgunun şimdi önemsenmez hale gelip gelmediği incelenmiştir. Son olarak, COVID-19'un laboratuvar ortamında üretilmiş bir virüs olduğu yönündeki söylentilere dair görüşleri değerlendirilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar, sağlık ve risk algısının değişimi üst tema altında başlıklara ayrılmıştır.

4.2.1. Pandemide dağıtılan ilaçlar ve aşıların risk faktörü olarak algılanması (B1)

B.1.a. "Risk Faktörü Algısı ve İlaçların Güvenliği"

"*Aşıyı risk faktörü olarak görmüyorum. İlk zamanlarda kullanılan ilaçlar fazla kullandırıldı. Hastalarda aniden pıhtı atması sonucu vefatlar oldu."* (K-Ecz-34)

"Bence riskliydi. Aşılar çoğu insanın dengesini bozdu sağlık olarak. İlaçların yapıcıdan çok yıkıcı olduğunu düşünüyorum." (K-Ecz-23)

"Çok fazla risk faktörü olarak görüyorum. Aldığım ilaçlar bende ciddi yan etkiler yaptı. Asla önermiyorum." (K-MİS-42)

"Evet, görüyorum. Birden çıkan bir hastalığın tedavisinin hemen bulunması mantıklı gelmiyor." (E-İK-47)

"Kesinlikle görüyorum. Aşı yaptırmadım ve COVID olduğumda verilen ilaçları da kullanmadım. Prospektüsü okuduğumda ciddi yan etkiler gördüm ve bu ilaçların güvenli olmadığını düşündüm." (K-SD-40)

"Evet, ilaçların kötü etkilediğini düşünüyorum. İlk başlarda belki görmedim ama sonradan ilaçların ağır olduğunu ve kötü etkilediğini duydum." (K-MLKH-47)

"Evet, pandemideki ilaçları açıkçası ben hasta olduğumda bile kullanmadım. Tıbbi anlamda bilgimiz yok ama bu söylemler insanı çok etkiliyor. Kendi çabamla iyileşmeye çalıştım." (K-Öğr-24)

COVID-19 pandemisi sırasında dağıtılan ilaçlar ve aşılar, katılımcılar arasında farklı şekillerde algılanmış bu algılar ise *"risk faktörü"* ve *"güvenlik"* konularında endişeler doğurmuştur. Katılımcıların ifadelerine göre özellikle *"ilaçların yan etkileri"* ve *"aşıların güvenliği"* gibi konular, sağlık sektörü ve kamuoyunda tartışmalara neden olmuş, bireylerin ilaç ve aşı kullanımı konusundaki kararlarını etkileyen önemli faktörler haline gelmiştir.

Birçok katılımcı pandemide dağıtılan ilaçların ciddi *"yan etkiler"* yarattığını ve bu durumun ilaçların güvenilirliğini sorgulamalarına yol açtığını belirtmiştir. İlaçların yan etkileri nedeniyle bazı katılımcılar, ilaçları kullanmaktan kaçınmış ve alternatif yollarla iyileşmeyi tercih etmişlerdir. Bu durum ilaçların bilinçsiz veya aşırı kullanımının ne kadar tehlikeli olabileceğine dair endişeleri artırmıştır. *"Bilinçli kullanım"* kavramı bu süreçte daha da önem kazanmış, katılımcılar ilaçların prospektüslerini dikkatle inceleyerek riskleri değerlendirmeye çalışmışlardır.

"Aşıların güvenliği" konusunda da benzer endişeler dile getirilmiştir. Katılımcılar, aşıların hızlı bir şekilde geliştirilmesi ve uygulanmaya başlanmasının *"risk faktörü algısı"*nı güçlendirdiğini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar, aşıların uzun vadeli etkileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşündükleri için aşı olmaktan kaçınmış ya da tereddüt etmişlerdir. Bu durum, sağlık sektörüne olan güvenin zayıflamasına ve bireylerin aşılarla ilgili daha fazla bilgi arayışına girmesine neden olmuştur.

Diğer yandan, bazı katılımcılar ise aşıların pandeminin etkilerini hafifletmede hayati bir rol oynadığını belirtmiş ve aşılara olumlu bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Ancak, bu olumlu bakış açısına rağmen aşıların ve ilaçların *"risk faktörü"* olarak algılanması, toplumda yaygın bir güvensizlik ve tereddüt yaratmıştır. Bu güvensizlik, özellikle sağlık sektörü ve bilim insanlarının ilaç ve aşılarla ilgili yaptığı açıklamaların doğruluğu konusunda bireylerin daha eleştirel bir tutum takınmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, pandemide dağıtılan ilaçlar ve aşıların risk faktörü olarak algılanması, bireylerin sağlık sektörü ve tıbbi müdahalelerle ilgili tutumlarını derinden etkilemiştir. *"İlaçların yan etkileri"* ve *"aşıların güvenliği"* gibi konular, sağlık hizmetlerine olan güveni sarsmış ve bireylerin ilaç ve aşı kullanımında daha temkinli ve bilinçli davranmalarına yol açmıştır. Bu süreçte sağlık sektörü ve bilim insanlarının şeffaf ve güvenilir bilgi sağlamasının önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır.

4.2.2. Sağlıklı olmanın tanımı (B2)

B.2.b. "Bedensel ve Zihinsel Sağlık"

"Sağlıklı olmak, gün içerisindeki genel yaşantımıza ayak uydurabilmektir. Nefes alırken sağlıklı alıp almadığımızı herkes kendisi anlayabilir." (K-Ecz-34)

"Sağlıklı olmak, ruhen kendini iyi hissetmek ve buna bağlı olarak bedensel bütünlüğünün olması, bedenindeki uzuvlarını ya da organlarını en iyi seviyede kullanabilmektir." (K-Sig-42)

"Temiz bir çevreye sahip olmak, sağlıklı beslenmek, spor yapmak ve doğamızı korumak. Doğayı koruduğumuz sürece sağlıklı olacağımızı düşünüyorum." (E-Öğ-34)

"Sağlıklı olmak sadece beden sağlığı değil, ruh sağlığı ve sosyal sağlık da önemlidir. Psikolojik olarak da sağlıklı olmak gerekiyor. Sağlık, beden, ruh ve sosyal çevrenin iyi olma hali." (K-Öğ-36)

"Sağlıklı olmak, bedenen ve ruhen huzurlu olmaktır." (E-İK-47)

"Sağlıklı olmak, zihinsel ve fiziksel olarak bir şeyleri doğru yapabilme kapasitesidir. Zihinsel ve fiziksel sağlığın birleşimidir." (K-KP-30)

"Sağlık fiziksel ve ruhsal olarak iyi olma halidir. Fiziksel sağlık için beslenme, uyku ve spor önemli. Ruhsal sağlık için stres yönetimi, problemlerle baş edebilme ve kendini geliştirme önemlidir. Bu iki sağlık durumu bir araya gelince sağlıklı olunur." (E-TM-43)

COVID-19 pandemisi sürecinde sağlıklı olmanın tanımı katılımcılar tarafından geniş bir perspektifle ele alınmış ve sağlık kavramının farklı boyutları üzerinde durulmuştur. Katılımcıların ifadelerinde sağlığın sadece bedensel bir iyilik hali değil, aynı zamanda zihinsel ve sosyal boyutları da kapsayan bir bütünlük olduğu vurgulanmıştır. Bu yaklaşımlar, sağlıklı olmanın günlük yaşantıya uyum, motivasyon, temiz çevre, spor ve beslenme gibi unsurlarla iç içe geçmiş bir olgu olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Katılımcılar, *"bedensel ve zihinsel sağlık"*ı sağlıklı olmanın temel bileşenleri olarak tanımlamışlardır. Fiziksel sağlık, bedenin iyi çalışması ve hastalıklardan uzak kalma hali olarak değerlendirilirken, zihinsel sağlık ise huzurlu ve dengeli bir yaşam sürdürme yetisi olarak ön plana çıkmıştır. Bu kapsamda, sağlıklı olmanın, bireyin hem bedenen hem de ruhen iyi hissetmesiyle mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Zihinsel sağlığın, özellikle stres yönetimi ve ruhsal huzurun korunmasıyla bağlantılı olduğu belirtilmiş ve bu da sağlığın sadece fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal bir boyutunun da olduğunu ortaya koymuştur.

"Günlük yaşantıya uyum" ve *"kendi işini yapabilme"* de sağlıklı olmanın önemli göstergeleri olarak belirtilmiştir. Katılımcılar, sağlıklı bir bireyin günlük yaşantısına uyum sağlayabilmesi, günlük aktivitelerini sorunsuz bir şekilde sürdürebilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu uyum, kişinin fiziksel ve zihinsel sağlığının yerinde olması sayesinde mümkün olabilmektedir. Aynı şekilde, bireyin kendi işlerini yapabilme kapasitesine sahip olması da sağlıklı olmanın bir diğer önemli kriteri olarak görülmüştür. Bu durum bireyin bağımsızlığını koruması ve yaşam kalitesini yüksek tutması açısından kritik bir öneme sahiptir.

"Spor ve beslenme" gibi sağlıklı yaşam alışkanlıkları da sağlığın korunmasında kilit rol oynamaktadır. Katılımcılar, düzenli spor yapmanın, dengeli ve sağlıklı beslenmenin, sağlığın temel taşları olduğunu belirtmişlerdir. Bu alışkanlıklar, hem bedensel hem de zihinsel sağlığı destekleyen unsurlar olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, *"temiz çevre"* faktörü de sağlıklı bir yaşam için olmazsa olmaz bir unsur olarak ifade edilmiştir. Katılımcılar, temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşamanın, bireyin genel sağlığı üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu dile getirmişlerdir.

Son olarak, *"sosyal çevre"*nin de sağlıklı olmanın bir parçası olarak ele alındığı görülmektedir. Katılımcılar, sosyal ilişkilerin, sosyal destek sistemlerinin ve toplumla olan bağların güçlü olmasının, bireyin genel sağlık durumunu olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Sosyal çevre, bireyin ruhsal sağlığını destekleyici bir unsur olarak öne çıkmış ve sağlığın bütüncül bir kavram olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır.
Genel olarak, katılımcıların ifadeleri, sağlığın yalnızca hastalıklardan uzak kalmakla sınırlı olmayan, çok yönlü bir iyilik hali olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Sağlık, fiziksel, zihinsel ve sosyal boyutlarıyla bir bütün olarak değerlendirilmektedir ve bu üç boyutun birbirini tamamlayıcı özelliklere sahip olduğu vurgulanmaktadır.

4.2.3. Hastalığın tanımı (B3)

B.3.c. " Fiziksel ve Zihinsel Bozulma "

"Hastalık, fiziksel ve ruhsal olarak ikiye ayrılabilir. Fiziksel anlamda yorgunluk, halsizlik, ateş yükselmesi gibi durumlarla karşılaşabiliriz." (K-Ecz-34)

"Hastalık, beden, ruh ve sosyal olarak iyi olmama hali. Bedenimizdeki bir hastalık ruhumuzu etkiliyor, ruhumuzdaki bir hastalık bedenimizi etkiliyor." (K-Öğ-36)

"Hastalığın tanımı, sevdiklerinizle aramıza koyduğumuz mesafedir. COVID-19, mesafe koymak zorunda kaldığımız bir hastalıktır." (K-Sig-42)

"Hastalık, insanın maddi manevi, aile hayatını her şekilde alt üst eden bir şeydir." (K-Müd-32)

"Hastalık, vücudun normal işleyişinin bozulmasıdır. Enfeksiyon, genetik bozukluklar veya çevresel faktörler hastalığa neden olabilir." (E-İİ-49)

"Hastalık, yaşam kalitesinin düşmesi, istediğin hiçbir şeyi yapamamak, mutsuzluk." (K-EH-45)

"Hastalık, depresyona girme sürecimizi hızlandırır ve hiçbir şey yapmak istememize yol açar." (K-CC-29)

Katılımcıların hastalık tanımı, hastalığın hem fiziksel hem de zihinsel bozulma olarak geniş bir çerçevede ele alındığını ortaya koymaktadır. Hastalık, katılımcılar tarafından *"fiziksel ve zihinsel bozulma," "yorgunluk ve halsizlik," "sosyal mesafe," "bedenin normal işlevlerini yapamaması," "hayatın duruşu,"* ve *"maddi ve manevi etkiler"* gibi farklı boyutlarla tanımlanmıştır.

Birçok katılımcı, hastalığı bedenin normal işlevlerini yapamaması ve yorgunluk, halsizlik gibi fiziksel belirtilerle tanımlarken, aynı zamanda hastalığın ruhsal sağlık üzerinde de derin etkiler bıraktığını belirtmiştir. *Fiziksel ve zihinsel bozulma*, hastalığın bireyde ruhsal çöküntü, depresyon ve mutsuzluk gibi sonuçlar doğurduğu yönündeki vurgularla kendini göstermektedir.

Hastalık ayrıca, sosyal hayatta bir duraklama veya kesinti olarak algılanmıştır. Katılımcılar, hastalığın bireyleri *"sosyal mesafe"* koymaya zorladığını ve toplumsal hayattan izole ettiğini ifade etmişlerdir. Bu durum, hastalığın sadece bireyin fiziksel sağlığını değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerini de etkileyen bir faktör olduğunu göstermektedir.

Maddi ve manevi etkiler de katılımcılar tarafından önemli bir boyut olarak öne çıkarılmıştır. Hastalığın, bireyin maddi durumunu etkileyebileceği, ekonomik zorluklar yaratabileceği ve iş gücünden uzak kalmaya zorlayabileceği dile getirilmiştir. Ayrıca, hastalığın *"hayatın duruşu"* olarak tanımlanması, bireyin yaşam kalitesini düşüren, sosyal ve ekonomik hayatını olumsuz etkileyen bir süreç olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

Genel olarak, katılımcıların hastalık tanımı, sağlık kavramının sadece fiziksel değil, aynı zamanda zihinsel, sosyal ve ekonomik boyutları da kapsadığını göstermektedir. Hastalık, bireyin yaşam kalitesini, sosyal ilişkilerini ve genel iyilik halini olumsuz etkileyen geniş kapsamlı bir olgu olarak ele alınmıştır.

4.2.4. Sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığı ve etkisi (B4)

B.4.d. “Aile İçi Destek ve Anlayış”

“Ablam doktor ve bu süreçte bize gelmedi, risk altındaydı. Bu yüzden görüşmedik ama bize daha çok yardımcı oldu. Gözlemlerinden faydalandık” (K-MLKH-47)

“Eşim polis memuru olduğu için göreve gidiyordu. Geldiğinde çok dikkat ediyorduk. Sağlık sektöründe çalışan yakınlarımızdan bilgi aldık, bu güven verici oldu” (K-Öğ-44)

“Evet, ben çalışıyorum. Bu durum ailede risk korkusu yarattı ama işimi bırakmamı kimse istemedi” (K-DB-42)

“Evet, sağlık sektöründe çalışan bir kuzenim var. Pandemi hastanesinde çalıştığı için sürekli vakalarla uğraşıyordu ve psikolojik olarak çok etkilendi. Bu durum ailesine de yansıdı” (K-EKM-38)

“Ben vardım. Ailem doğum günümde kutlamalar yaptı, risk altında olduğum için ilgi gösterdiler” (K-Hms-30)

“Evet, ben sağlık sektöründe çalışıyorum. Aile içinde bir sorun olmadı. Görevime devam ettim ve uzaktan çalıştım. Ailede herhangi bir sorun yaşanmadı” (E-TM-43)

Sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığı, aile dinamikleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, bu durumun farklı boyutlarıyla ele alındığı görülmektedir. *“Aile İçi Destek ve Anlayış”*, *“Stres ve Tedirginlik,” “Çalışma Koşulları,” “Dikkatli Olma,” “Bilgi ve Güven,” “Risk ve Hastalık Korkusu”* ve *“Sosyal Mesafe”* gibi kodlar, bu etkinin nasıl tezahür ettiğini göstermektedir.

Bazı katılımcılar, ailelerinde sağlık sektöründe çalışan bireylerin varlığının *“Aile İçi Destek ve Anlayış”*ı artırdığını belirtmiştir. Özellikle sağlık çalışanlarının bilgi ve gözlemlerinin aileleri tarafından güven verici bulunduğu, bu durumun aile içinde bir dayanışma duygusu yarattığı ifade edilmiştir. Örneğin bir katılımcı, doktor olan ablasının

risk altında olduğu için kendileriyle görüşmediğini, ancak gözlemlerinden faydalandıklarını söyleyerek, bu durumu olumlu bir şekilde değerlendirmiştir.

Diğer yandan *"Stres ve Tedirginlik"* boyutu, sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığının bazı ailelerde endişeye yol açtığını ortaya koymaktadır. Özellikle pandeminin ilk dönemlerinde, sağlık çalışanlarının sürekli vakalarla karşılaşmasının hem kendilerini hem de ailelerini psikolojik olarak etkilediği, bu durumun aile içinde tedirginlik yarattığı görülmektedir. Sağlık sektöründe çalışan bireylerin, çalışma koşulları nedeniyle ailelerinden uzak durmak zorunda kalmaları bu tedirginliği daha da artırmıştır.

"Çalışma Koşulları" da bu süreçte aileleri etkileyen bir diğer önemli faktördür. Sağlık sektöründe çalışan bireylerin, pandemi sürecinde yoğun çalışma temposu içinde olmaları, bazı ailelerde risk ve hastalık korkusunu artırmış bu da aile içi dinamikleri etkilemiştir. Bir katılımcının ifadesinde de belirtildiği gibi bu durum ailede bir risk korkusu yaratmış, ancak iş bırakma gibi bir durum söz konusu olmamıştır.

"Bilgi ve Güven" boyutunda ise, sağlık sektöründe çalışan bireylerin ailelerine verdikleri bilginin, aile üyelerinde bir güven duygusu yarattığı görülmektedir. Bu durum, ailelerin pandemi sürecinde daha bilinçli hareket etmelerini sağlamış ve endişelerini bir nebze de olsa azaltmıştır.

Sonuç olarak sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığı, aileler üzerinde hem destekleyici hem de stres ve tedirginlik yaratıcı etkilerde bulunmuştur. Bu süreçte, sağlık çalışanlarının bilgi ve gözlemleri, ailelerde güven duygusu yaratırken, çalışma koşulları ve risk korkusu ise tedirginliği artırmıştır. Bu dinamikler, ailelerin pandemi sürecindeki tepkilerini ve ilişkilerini şekillendirmiştir.

4.2.5. Pandemiyle birlikte değişen risk algısı (B5)

B.5.e. "Risk Anlayışında Değişim ve Ölüm Korkusu"

"*Pandemide risk algılarımız değişti. Ölümün biraz daha yakın olduğunu fark ettik."* (K-Ecz-34)

"*Pandemi ile risk algım değişti. Hijyen konusuna daha fazla dikkat etmeye başladım.*" (K-Sig-42)

"*Tabii ki. Eskiden küçük şeyleri çok takıyorduk, şimdi önemli olmadığını anladık. Ölümün tek gerçek olduğunu gördük. Can sağlığını daha çok önemsiyoruz. Küçük problemleri göz ardı etmeye başladık.*" (K-Öğ-36)

"Evet, paranın önemi olmadığını anladım. İnsan insanla güzel, yalnızlık Allah'a mahsustur." (K-EH-45)

"Evet, yaşamanın en önemli şey olduğunu anladık. Sağlığa daha çok dikkat ediyoruz." (K-Kp-38)

"Evet, her an hastalık ve ölüm olabileceğini düşünüyoruz. Basit şeyleri artık umursamıyoruz, sağlık olsun yeter diyoruz." (K-DB-42)

"Evet, maddiyat yerine maneviyata daha çok önem vermeye başladık. Sağlık ve mutluluğa daha çok önem verdik." (K-KP-30)

"Risk algılarım değişti. Hastalıklara ve enfeksiyonlara karşı duyarlılığımız arttı." (E-TM-43)

Pandemiyle birlikte değişen risk algısı, katılımcıların cevaplarında farklı yönleriyle ortaya konmuştur. Katılımcıların ifadeleri, pandeminin insanlar üzerindeki etkilerini ve bu süreçte nasıl bir risk algısı geliştirdiklerini çeşitli boyutlarıyla yansıtmaktadır. Bu alt tema, katılımcıların pandemiye karşı geliştirdikleri yeni tutumları ve yaşamlarını nasıl şekillendirdiklerini ortaya koymaktadır.

Birçok katılımcı, pandeminin kendilerinde *"ölüm korkusu"* ve *"ölüm ve hastalık düşünceleri"* oluşturduğunu belirtmiştir. Pandemi sürecinde ölümün daha yakın olduğunu fark eden katılımcılar, bu farkındalığın günlük hayatlarını ve kararlarını nasıl etkilediğini dile getirmiştir. Özellikle, ölümün kaçınılmaz bir gerçek olduğunun daha çok farkına varıldığı ve küçük problemleri artık göz ardı etmeye başladıkları ifade edilmiştir.

"Hijyen alışkanlıkları" da katılımcıların risk algılarında önemli bir değişim olarak öne çıkmıştır. Pandemiyle birlikte hijyenin önemi artmış ve birçok katılımcı hijyen konusunda daha dikkatli olmaya başlamıştır. Bu durum, pandeminin bireylerin günlük yaşamlarına ve sağlık alışkanlıklarına nasıl yansıdığını göstermektedir. Ayrıca, *"sağlığın önemi"* vurgulanmış ve katılımcılar, sağlıklı olmanın artık daha fazla önemsendiğini ifade etmiştir.

Katılımcılar ayrıca *"ailenin önemi"* ve *"maddiyat ve maneviyat"* konularında da pandemiyle birlikte bir değişim yaşadıklarını belirtmiştir. Pandemi sürecinde paranın ve maddi değerlerin öneminin azaldığını, bunun yerine aile ve manevi değerlere daha çok önem verilmeye başlandığını ifade etmişlerdir. Bu da pandeminin, bireylerin hayatlarındaki önceliklerini nasıl değiştirdiğini gözler önüne sermektedir.

Son olarak, katılımcıların çoğu, *"hayata bakış açısı"* ve *"risk anlayışında değişim"* yaşadıklarını dile getirmiştir. Pandemi, insanların hayatı ve riskleri algılama biçimlerini değiştirmiş, daha basit ve anlık yaşamaya odaklanmalarına neden olmuştur. Bu da pandeminin bireylerin genel yaşam felsefesine nasıl etki ettiğini göstermektedir.

Genel olarak, pandemi, katılımcıların risk algısını derinlemesine etkilemiş ve bu süreçte insanlar ölüm, sağlık, aile ve hayatın diğer önemli unsurları üzerine daha fazla düşünmeye başlamıştır.

4.2.6. Laboratuvar teorisi üzerine görüşler (B6)

B.6.f. "Yapay Virüs ve Komplo Teorileri"

"Ben de buna inanıyorum. Yapay bir virüs olduğunu düşünüyorum; belki nüfusu azaltma çabası veya kaynakları minimize etme amacı olabilir." (K-Sig-42)

"Katılıyorum. Önceden planlanmış bir şey gibi görünüyor. İlaç firmaları para kazanmak için dünya genelinde bir çalışma yapmış olabilirler ve başarılı olmuş gibi görünüyorlar." (K-SD-40)

"Soğuk savaşlar yapay zekayla yapılıyor. Virüsün sürekli mutasyona uğraması, laboratuvar ortamında üretildiği düşüncesini güçlendiriyor. Doğal bir virüs olsaydı tedavisi daha hızlı bulunabilirdi." (K-Öğ-36)

"COVID-19'un laboratuvar ortamında üretildiğini düşünüyorum. Bu kadar değişken ve uzun süre etkili olan bir virüsün kendiliğinden oluştuğunu düşünmüyorum." (K-EKM-38)

"Mantıklı geliyor. Virüsün doğal olarak ortaya çıkmadığını, teknolojik bir gelişme olduğunu ve aşı tedavi süreciyle parasal kazanç sağlandığını düşünüyorum." (E-İK-47)

"Yaşlı nüfusu azaltmak için yapılan bir oyun olduğunu düşünüyorum." (K-EH-45)

"Araştırmadım ama söylemler mantıklı. Dünya tarihinde benzer olaylar yaşandı ve bu da dünya düzenini değiştirmeye yönelik bir çalışma gibi görünüyor." (K-Öğr-24)

"Biyolojik bir savaş olduğunu ve nüfus kontrolü amacıyla laboratuvar ortamında üretildiğini düşünüyorum." (E-DU-34)

Katılımcıların laboratuvar teorisi üzerine verdikleri cevaplar, pandeminin kökeni hakkında çeşitli spekülasyonlara dayalı görüşleri ve bu teorilere ilişkin belirsizlikleri yansıtmaktadır. *Laboratuvar Teorisi* altında değerlendirilen görüşler, *"Bilimsel Güç", "İyi ve Kötü Niyet", "Yorum Eksikliği", "Dünya Sağlık Örgütü", "Kısa Sürede Yayılma", "Yapay Virüs", "Para Kazanma Amaçları", "Teknolojik Gelişmeler", "Yaşlı Nüfustan Kurtulma", "Biyolojik Savaş", "Nüfus Kontrolü", "Sosyal ve Ekonomik Faktörler",* ve *"Komplo Teorileri"* gibi çeşitli temalarla ilişkilendirilmiştir.

"Yapay Virüs" ve *"Biyolojik Savaş"* kodları altında, bazı katılımcılar COVID-19'un laboratuvar ortamında üretilmiş olabileceğini ve bunun biyolojik bir savaşın parçası olduğunu öne sürmektedirler. Bu katılımcılar, virüsün doğal yollarla ortaya çıkmasından ziyade, *"nüfus kontrolü"* veya *"yaşlı nüfustan kurtulma"* amacıyla bilerek yayıldığını düşünmektedirler. *"Para Kazanma Amaçları"* koduyla ilişkili olarak, bazı katılımcılar ilaç firmalarının pandemiden finansal kazanç sağlamak amacıyla bu tür bir virüs ürettiğine inanmaktadır.

Diğer yandan, *"Yorum Eksikliği"* kodu altında bazı katılımcılar bu tür teoriler hakkında kesin bir yargıya varamadıklarını ifade etmişlerdir. *"Yapay Virüs"* ve *"Komplo Teorileri"* arasında bağlantı kuran katılımcılar, bu tür söylemlerin mantıklı gelmesine karşın, bilimsel bir kanıta dayanmamaları nedeniyle şüpheyle yaklaştıklarını belirtmişlerdir.

"Bilimsel Güç" ve *"Teknolojik Gelişmeler"* gibi kodlar ise pandeminin kontrol altına alınmasında ve tedavi sürecinde önemli bir rol oynayan bilim ve teknolojiye duyulan güveni temsil etmektedir. Ancak bu kodlar altında da bazı katılımcılar, virüsün laboratuvar ortamında üretilmiş olabileceği düşüncesini dile getirerek, teknolojinin olası kötü niyetle kullanılması ihtimaline işaret etmişlerdir.

"Dünya Sağlık Örgütü" ve *"Sosyal ve Ekonomik Faktörler"* kodları altında bazı katılımcılar pandeminin küresel sağlık otoriteleri tarafından nasıl yönetildiğine ve bu süreçteki sosyal ve ekonomik etkilerine odaklanmışlardır. Katılımcıların bir kısmı, DSÖ'nün bu tür bir virüsün laboratuvarda üretildiği iddiasını reddedeceğini öne sürerken, diğerleri ise bu tür iddiaların sosyal ve ekonomik kaygıları artırdığını ifade etmişlerdir.

Genel olarak, *Laboratuvar Teorisi* hakkındaki görüşler, pandeminin kökenine ilişkin derin bir belirsizliği ve endişeyi yansıtmaktadır. Katılımcılar arasında bu tür teorilere inananlar olduğu kadar, bu tür iddiaları mantıksız bulan veya bilimsel kanıt eksikliği nedeniyle yorum yapmaktan kaçınanlar da bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, pandeminin toplum üzerinde yarattığı karmaşık ve çok yönlü etkileri göstermektedir.

4.3. Sosyal ve Kültürel Etkilere İlişkin Alt ve Üst Temalar (C)

Katılımcılara COVID-19 pandemisi sürecinde sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama konusunda karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların aile içi etkileşimleri nasıl etkilediği sorulmuştur. Ayrıca, pandemi kısıtlamalarının ailelerinin dini ve kültürel pratikleri üzerindeki etkileri de incelenmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar, sosyal ve kültürel etkiler üst tema altında başlıklara ayrılmıştır.

4.3.1. Sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama zorlukları (C1)

C.1.a. “Maske, Doğal Çözümler ve Risk algısı”

“Maskemiz yok. Neden maskemiz olmadığına dair bayağı bir uzun bir konuşma ve tartışma yaşamak zorunda kaldık.” (K-Ecz-34)

“Sevdiklerimizle iç içe olamadık. Bu durum ister istemez sıkıntıya sokuyordu.” (K-Ecz-23)

“Maske takmak çok zorluydu. Alışveriş yaptığımızda hijyen konusunda uğraşmak bizi bayağı yordu.” (K-MİS-42)

“Alışverişe bile gitmeye korkuyorduk. Artık zaten sosyalleşme kalmamıştı. Maskesiz dışarı gitmiyorduk. Sadece eşim ve ben çıkıyorduk, o da zaten mecburiyetten.” (K-Müd-32)

“Biz uyum sağlamaya çalışıyorduk ama çocukları çok tutamıyorduk. Onlar çok olayın farkında olmadığı için arkadaşlarıyla hep görüşmek istiyorlardı.” (K-Öğ-36)

“Genel olarak kurallara uyduk. Bu nedenle pek bir zorluk yaşamadık. Maske takmaya kolay alıştık ama yaz döneminde zorlandık.” (K-Sek-42)

“Sosyal mesafe kurallarına toplum içerisinde çok çıkmadığımız için uyum sağlamakta zorluk yaşamadık. Yaşadığımız yerde bahçeli alanlar çok olduğu için sosyal mesafeye uymakta zorlanmadık.” (K-Öğr-24)

“Maske takmamız gerekiyordu. Kapalı olduğum için terleme sonucu ciltte problemler yaşıyordum. Kalabalık ortamlara girdiğimizde mesafe koymamız gerekiyordu.” (K-EKMY-26)

Sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama zorlukları, katılımcılar tarafından çeşitli kodlarla ilişkilendirilmiştir. *Risk algısı* bu zorlukların merkezinde yer almakta olup, birçok katılımcı, hastalığın yayılma tehlikesi nedeniyle sosyal mesafe kurallarını

ciddiyetle uygulamaya çalışmıştır. Ancak bu durum, özellikle aile içi ve arkadaş çevresinde zorluklar yaratmış, sosyal mesafe kurallarına uyum sağlamayı zorlaştırmıştır.

Güven eksikliği de bu süreçte öne çıkan bir diğer faktör olmuştur. Toplu taşıma araçları, marketler ve diğer kamusal alanlarda diğer insanların kurallara uymaması, katılımcılar arasında güven sorunlarına yol açmıştır. Bu durum, sosyal mesafe kurallarının etkili bir şekilde uygulanmasını zorlaştırmış ve bazı katılımcılarda tedirginliğe neden olmuştur.

Yan etkiler olarak değerlendirilebilecek zorluklar arasında ise maske kullanımından kaynaklanan fiziksel rahatsızlıklar ve uzun süreli izolasyonun neden olduğu psikolojik sıkıntılar yer almıştır. Özellikle maske kullanımına bağlı nefes alma zorlukları ve cilt problemleri gibi sorunlar, katılımcıların sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama sürecini olumsuz yönde etkilemiştir.

Öte yandan, bazı katılımcılar bu sürecin *olumlu algı* yaratmasına da değinmiştir. Hijyen alışkanlıklarının artması ve genel olarak daha dikkatli olunması gerektiğine dair farkındalık sosyal mesafe kurallarının olumlu bir yansıması olarak görülmüştür. Bu durum, katılımcıların sosyal mesafe uygulamalarına karşı daha bilinçli bir yaklaşım geliştirmelerine yol açmıştır.

Son olarak *doğal çözümler* arayışı sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Katılımcılar kalabalık ortamlardan kaçınmak için alışverişlerini internet üzerinden yapmış, sosyal mesafe kurallarını daha rahat bir şekilde uygulayabilmek için çeşitli stratejiler geliştirmişlerdir. Bu çözümler, sosyal mesafe kurallarına uyumu kolaylaştıran unsurlar olarak öne çıkmıştır.

Katılımcıların Pandemi sürecinde ailelerin nasıl dayanışma gösterdiği, hangi zorluklarla karşılaştıkları ve bu zorlukları nasıl aştıkları önemli bir araştırma konusu olmuştur. COVID-19'un yarattığı sağlık tehditleri ve sosyal mesafe kuralları, ailelerin bir arada kalma ve birbirlerine destek olma kapasitelerini sınamıştır. İzolasyon süreci, aile içi dayanışmayı nasıl etkilediği ve ailelerin bu süreçte nasıl organize olduğu çeşitli katılımcıların deneyimleriyle incelenmiştir.

4.3.2. Pandemi kısıtlamalarının dini ve kültürel pratikler üzerindeki etkileri (C2)

C.2.b. "Bayramlarda Akraba Ziyaretlerinin Yapılamaması"

"Normalde Ramazan ayında ve Kurban Bayramı'nda aileler birbirine giderdi ama pandemi nedeniyle bu durum kısıtlandı." (K-CC-29)

"Dini bir etkisi olmadı, kültürel de olmadı. Ancak bazı davranışlarımızı değiştirdi, mesela eve giren ekmeği bile ekstra temizledik." (E-Gir-33)

"Pandemi sürecinde evde daha çok yemek yaptık, dışarıda yemeyi kestik. Ramazan'da oruç tuttuk, dini inançlarımızı koruduk." (E-DU-34)

"Pandemi sürecinde evde vakit geçirdiğimiz için çocuklarla beraber cemaatle namaz kılıyorduk. Bayramlarda ziyaretler olmadı. Kimseyi ziyarete gitmedik, herkesten uzak kaldık." (K-EH-46)

"Evde daha fazla vakit geçirince annem dini pratiklere daha çok yöneldi. Hasta olan kardeşim daha fazla ibadet etmeye başladı." (E-Yaz-37)

"Bu çok etkiledi. Yani bunun etkisi hatta hâlâ sürüyor. Korkumuzdan yaşlılarımızı ziyaret edemiyorduk. Bu tabii ki de yıpratıcı bir süreç oldu." (K-Öğr-24)

"Dini ve kültürel pratiklerden mahrum kalmak üzücü oldu. Bayramlaşamamak gibi şeyler bizleri üzdü." (K-Sek-42)

"Bayramlarda ziyaret edemez olduk, sosyalliğimiz azaldı. İnsanlar artık eskisi gibi kucaklaşmıyor." (K-EH-45)

"Dini olarak çok sıkıntı yaşadık. Bayramlarda ailemi ziyaret edemedik. Bu çok üzücüydü." (K-Öğ-36)

Pandemi kısıtlamalarının dini ve kültürel pratikler üzerindeki etkileri, katılımcılar tarafından çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. *Hijyen alışkanlıkları* açısından bakıldığında, birçok katılımcı, pandemi döneminde temizlik ve hijyen kurallarına daha fazla dikkat

ettiklerini belirtmiştir. Özellikle bayramlar gibi toplu buluşmaların olduğu dönemlerde, hijyen önlemleri ön planda tutulmuş, eve giren yiyeceklerin ekstra temizlenmesi gibi uygulamalar yaygınlaşmıştır. Bu durum, dini pratiklerin icrasında alışılmadık tedbirlerin alınmasına yol açmıştır.

Aile içi dinamikler ise pandemi sürecinde belirgin bir şekilde etkilenmiştir. Bayramlar gibi aile üyelerinin bir araya geldiği önemli dini günlerde, kısıtlamalar nedeniyle büyük buluşmalar yapılamamış, ailelerin bir araya gelme sıklığı azalmıştır. Katılımcılar, bu durumun aile içi ilişkileri zayıflattığını ve bayram sofralarının daha küçük aile gruplarıyla kurulduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı aileler pandemi sürecinde ibadetlerini evde sürdürmüş, bu da aile içi dini pratiğin yoğunluğunu artırmıştır.

Sosyal etkileşim açısından, pandemi kısıtlamaları, katılımcıların sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Özellikle bayramlarda akraba ziyaretlerinin yapılamaması ve toplu ibadetlerin durdurulması, sosyal ilişkilerde bir boşluk yaratmıştır. Katılımcılar, bu süreçte sosyal etkileşimlerin azalmasından dolayı duydukları üzüntüyü dile getirmişlerdir.

Yeme ve içme alışkanlıkları da pandemi kısıtlamalarından etkilenmiştir. Katılımcılar, özellikle Ramazan gibi dini dönemlerde, dışarıda yemek yeme alışkanlıklarını terk ettiklerini ve evde daha fazla zaman geçirerek yemek hazırladıklarını belirtmiştir. Bu durum, ailelerin evde daha fazla zaman geçirmesine yol açmış, ancak aynı zamanda sosyal bağları da zayıflatmıştır. Genel olarak pandemi kısıtlamaları, dini ve kültürel pratikleri derinden etkilemiş hijyen alışkanlıklarından aile içi dinamiklere kadar birçok alanda değişikliklere neden olmuştur.

4.4. Ekonomik Etkilere İlişkin Tema (D)

Katılımcılara COVID-19 pandemisi sürecinde ailelerinin yaşadığı ekonomik zorluklar ve bu zorlukları nasıl yönettikleri sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar, ekonomik etkiler üst tema altında başlıklara ayrılmıştır.

4.4.1. Pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar ve yönetimi (D1)

D.1.a. "Gelir Kaybı ve İş Kapanmaları"

"Pandemi bizi çok fazla sarstı çünkü eşimle ben taş mağazalarında bir işletme işletiyorduk. Tam oturma sürecindeydik. Pandemi vurunca taş mağazalarımızda iş yerimiz vardı ve kimse geçmez oldu. Mecburiyetten kapatmak zorunda kaldık." (K-Müd-32)

"Eşim öğretmen ama pandemi sürecinde ek ders alamadı. Maddi olarak sıkıntı yaşadık. Ekstra borçlarımız vardı, onları ödemekte zorlandık. Ev kirası, yakıt masrafları arttı. Yemek içmek masrafları arttı." (K-Öğ-36)

"Eşim işveren olduğu için ciddi sorunlar yaşadık. Her yer kapanmıştı. Kredi almak zorunda kaldık, işçilerin maaşını ödeyebilmek için." (K-EH-45)

"Eşimle ben taş mağazalarında bir işletme işletiyorduk. Tam oturma sürecindeydik. Pandemi vurunca taş mağazalarımızda iş yerimiz vardı ve kimse geçmez oldu. Mecburiyetten kapatmak zorunda kaldık." (K-Sig-29)

"3,5 ay kapanma olduğu için iş yerimiz de kapalıydı. İşveren olduğumuz için çalışanların maaşları, kiralar gibi zorluklar yaşadık." (K-EH-29)

"Alışverişten kısarak idare ettik. Sadece ben çalıştığım için harcamaları azalttık. Dışarı çıkıp gezme, yemek yeme olmadığı için masraflar da azaldı." (K-DB-42)

"Zaten ekonomik bir zorluk sürecindeydik. Bu süreçte bir tık daha zor oldu ama bir şekilde geçti. Masraflar azaldı, mutfağa yöneldik. Denge sağlandı." (K-Öğ-44)

"İş yerimiz kapandı ama çok ciddi bir ekonomik kriz yaşamadık. Çalışanlarımızın ödemelerini yapmada sıkıntı yaşarız diye tereddüt ettik ama birikimlerimiz vardı. Hiçbir çalışanımızı işten çıkarmadık." (E-İİ-49)

"Birikimlerimizi kullanarak idare ettik." (K-Muh-29)

"Pandemi bizi maddi konuda çok sarstı. Manevi boyutu da var. Çok büyük problemler yaşadık. Bir daha yaşamak istemiyorum." (K-Müd-32)

"Boşandım. Çocuklar okula gitmediği için hemen bir işe giremedim. Evde bir şeyler yapıp evimi geçindirmeye çalıştım." (K-Öğ-34)

Pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar ve yönetimi hakkında katılımcılar, çeşitli deneyimler ve zorluklar dile getirmiştir. Özellikle *gelir kaybı* ve *iş kapanmaları* katılımcılar arasında yaygın bir sorun olarak öne çıkmıştır. Örneğin, bazı katılımcılar işletmelerinin kapanması nedeniyle ciddi ekonomik sıkıntılar yaşadıklarını belirtmiştir. Öte yandan, *harcama azaltma* stratejileri de yaygın olarak kullanılmış, bu sayede ekonomik zorluklarla başa çıkılmaya çalışılmıştır.

Ekstra masraflar ve artan yaşam maliyetleri, pandemi sürecinde pek çok ailenin karşılaştığı zorluklar arasında yer almıştır. Bazı katılımcılar, pandemi nedeniyle artan borçlar ve ek masraflar karşısında zorlandıklarını ifade etmiştir. Buna karşın, bazı katılımcılar ise *maddi destek ve birikimlerini* kullanarak bu zorlukları aşabilmiştir.

Manevi zorluklar, ekonomik kayıpların yanı sıra, katılımcıların ruhsal durumlarını da olumsuz etkilemiştir. Ekonomik sıkıntılar, aile içi huzursuzluklara ve stres seviyesinin artmasına neden olmuştur. Pandemi sürecinde işsizlik, gelir kaybı ve kapanan iş yerleri gibi faktörler, bireylerin maddi ve manevi olarak zorlanmasına yol açmıştır.

Bazı katılımcılar, pandemi sürecinde *harcama azaltma* ve daha dikkatli bütçe yönetimi gibi önlemlerle zorlukları yönetmeye çalışmıştır. Diğer yandan, *maddi destek ve birikimler*, bazı ailelerin bu dönemi daha az zarar görerek atlatmasını sağlamıştır.

Genel olarak, pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar, *gelir kaybı, iş kapanmaları* ve artan *ekstra masraflar* nedeniyle pek çok aile için ciddi bir sorun olmuştur. Ancak, *harcama azaltma* ve *maddi destek* gibi stratejiler, bu zorluklarla başa çıkmada önemli bir rol oynamıştır.

4.5. Eğitim ve Çocuklara İlişkin Tema (E)

Katılımcılara COVID-19 pandemisi sürecinde çocuklarının veya kendi eğitimlerinde bir gerileme yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar, eğitimde gerileme alt başlığı altında toplanmıştır.

4.5.1. Pandemi sürecinde eğitimde gerileme (E1)

E.1.a. "Çevrim İçi Eğitimin Yetersizliği"

"Pandemi sürecinde çocuğumuz sosyal anlamda biraz daha geri kaldığını düşünüyorum." (K-Ecz-34)

"Sürekli televizyona bakmak, kitap okumak bir süre sonra gerilemeye neden oldu. Günlük dışarıda yapılan aktiviteleri yapamamak gerilemeye yol açtı." (E-Öğ-34)

> Çocuğumun gerileme yaşadığını düşünüyorum çünkü online dersler sınıf içi eğitimler gibi olması mümkün değildi. Çocuğa teorik olarak bir şeyler belki o bilgisayar başında öğretilebilirdi ama çocuğun sınıf ortamında arkadaşlarıyla sosyalleşme, çevresindeki tüm olaylara şahit olarak ve deneyleyerek olması tabii ki bir artıydı. Bunların yaşanmamış olması da çocukların sadece bilgisayar başında teorik olarak öğrenmeleri doğru olmadı. Bu da götürüleri olan şeylerden biri. (K-Sig-42)

"Evet, uzaktan eğitim ve sokağa çıkma yasağı dönemlerinde çocuğum için ciddi anlamda eğitim sürecinin gerilediğini düşünüyorum." (K-SD-40)

"Kızım anaokulundaydı, sonrasında birinci sınıfa başladı. Online ders aldı ama çok yeterli olmadı. Küçük olduğu için anlamadı. Eğitimde geri kaldı. Biz de psikolojik ve sosyal olarak iyi olmadığımız için gerekli eğitimi veremedik. Hala bu süreci hatırlıyor ve etkileniyor." (K-Öğ-36)

"Evet, çocuklar eğitimde geriledi. Online eğitim yeterli olmadı." (E-İK-47)

"Evet, düşünüyorum. Oğlum üniversite sınavına hazırlanıyordu, maddi zorluklar yüzünden dershaneye gidemediği ve iyi bir bilgisayarı yoktu, enişteşinin eski bilgisayarını kullanıyordu bunu için diğer arkadaşlarından gerideydi." (K-EH-46)

"Evet, online eğitim yüz yüze eğitimin yerini tutamadı. Gerileme oldu. Online eğitimde temas yok, sosyalleşme imkânı yok. Tek taraflı öğretmen anlatıp öğrenci dinliyor. Ekran karşısında tam anlamıyla eğitim alamadıklarını düşünüyorum." (K-Öğ-34)

"Kesinlikle düşünüyorum. Üniversite okuyordum ve o yıllarımı telafi etmem için ekstra çabalamam gerekiyordu. O yüzden inanılmaz bir eksiklik oluştu. Aynı şekilde kardeşlerimde de öyle." (K-Öğr-24)

"Evet, okullar kapandı ve uzaktan eğitim çok etkili olmadı. Eğitimde gerileme yaşadık." (E-İİ-49)

"Çocuğum olmadığı için bunu düşünmedim ama eğitimde gerileme olabilirdi." (E-DU-34)

"Evet, kesinlikle. Birinci sınıfa başlayan oğlumuz okuma yazmayı online olarak öğrendi ve bu çok zor oldu. Evde okuma yazmayı öğretmek zorunda kaldık." (E-TM-43)

Pandemi sürecinde eğitimde yaşanan gerileme, birkaç ana faktör üzerinden değerlendirilebilir. Öncelikle, *çevrim içi eğitimin yetersizliği* konusu öne çıkmaktadır. Bu süreçte, çevrim içi eğitim birçok aile için zorlayıcı olmuştur. Eğitim materyallerinin ve öğretim yöntemlerinin yetersiz kalması, öğrencilerin derslere katılımını ve öğrenme süreçlerini olumsuz etkilemiştir. Özellikle, yüz yüze eğitimin sağladığı sosyal etkileşim ve anında geri bildirim alma imkânı çevrim içi eğitimde büyük ölçüde eksik kalmıştır.

Sosyal etkiler de dikkate alınması gereken önemli bir faktördür. Öğrencilerin evde izole olmaları ve arkadaşlarıyla sınıf ortamında etkileşime girememeleri, sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Sosyal etkileşim eksikliği, öğrencilerin motivasyonlarını ve genel öğrenme deneyimlerini zayıflatmış, bu da eğitimde gerilemeye katkıda bulunmuştur.

Eğitimde gerileme, bu süreçte birçok öğrencinin karşılaştığı yaygın bir sorun haline gelmiştir. Çevrim içi eğitimin yetersizliği ve sosyal etkileşim eksikliği, öğrencilerin akademik başarılarında düşüşe neden olmuştur. Öğrenme kayıpları, özellikle temel eğitim seviyesindeki öğrenciler için ciddi sonuçlar doğurmuş ve bu kayıpların telafisi uzun zaman alabilecektir.

Eğitimde ebeveyn katılımı, pandemi sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Ebeveynlerin, çocuklarının eğitimine daha fazla dahil olmaları gerekmiştir; ancak, bu her ailede mümkün olmamıştır. Özellikle çalışan ebeveynler, çocuklarına yeterli eğitim desteği sağlayamamış, bu da eğitimde gerilemeye katkıda bulunmuştur.

Son olarak, *teknolojik ve maddi zorluklar* da eğitimdeki gerilemeyi derinleştirmiştir. Tüm aileler çevrim içi eğitimi destekleyecek teknolojiye veya internet erişimine sahip olmamış, bu da öğrencilerin derslere katılımını ve eğitimde başarılı olma şansını sınırlamıştır. Teknolojik altyapı eksiklikleri ve maddi zorluklar, eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

5. SAHA ÇALIŞMASINDA ELDE EDİLEN VERİLERİN YORUMLANMASI

Risk, teorisi modern risklerin nasıl algılandığı ve yönetildiği üzerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda, COVID-19 pandemisinin aile ilişkileri, sağlık algısı, sosyal ve ekonomik etkiler gibi çeşitli alanlarda yarattığı değişimler bu çalışmanın temel inceleme alanını oluşturmaktadır.

COVID-19 pandemisi, aile içi ilişkilerde önemli değişikliklere yol açmış ve risk algısının aile içi dinamikler üzerindeki etkisi belirgin hale gelmiştir. İzolasyon sürecinde aile içi dayanışmanın arttığı gözlemlenmiştir. Katılımcılardan biri, *"Pandemi döneminde aile içi dayanışmamız arttı, birbirimize daha fazla destek olduk"* (Katılımcı 001, K-Ecz-34) diyerek bu dayanışmanın aile üyeleri arasındaki bağı güçlendirdiğini ifade etmiştir. Ancak, Beck'in risk toplumu teorisi çerçevesinde bu dayanışma aynı zamanda yeni risklerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uzun süre evde kalmanın aile içi çatışmalara sebep olduğu görülmüştür. Bir katılımcı, *"Evde uzun süre kalmak aile içi çatışmaları artırdı. Daha önce yaşamadığımız sorunlarla karşılaştık"* (Katılımcı 009, K-Öğ-36) ifadesiyle bu durumu belirtmiştir.

Aşı karşıtlığı veya destekçiliği konusundaki tartışmalar da aile içi ilişkilerde önemli bir rol oynamıştır. Bir katılımcı, *"Aşı konusunda aile içinde büyük tartışmalar yaşandı. Bazılarımız aşı olmak istemedi bu da gerginliğe yol açtı"* (Katılımcı 014, K-Muh-29) diyerek bu tartışmaların aile içi dinamikleri nasıl etkilediğini vurgulamıştır.

Pandemide dağıtılan ilaçlar ve aşılar, risk faktörü olarak algılanmıştır. Bir katılımcı, *"Aşıyı risk faktörü olarak görmüyorum. Ancak ilk zamanlarda kullanılan ilaçlar hastalarda yan etkilere yol açtı"* (Katılımcı 001, K-Ecz-34) diyerek, ilaçların ve aşıların risk algısındaki rolünü açıklamıştır. Diğer yandan, bazı katılımcılar ilaçların ve aşıların sağlık açısından riskli olduğunu düşünmektedir. Bir katılımcı, *"Çok fazla risk faktörü olarak görüyorum. Aldığım ilaçlar bende ciddi yan etkiler yaptı. Asla önermiyorum"*

(Katılımcı 003, K-MİS-42) ifadesiyle bu görüşünü belirtmiştir. Beck'in teorisi teknolojik ve bilimsel ilerlemelerin yeni riskler doğurduğunu ve bu risklerin toplumsal yapıyı nasıl etkilediğini belirtir.

Sağlıklı olmanın tanımı da pandemiden etkilenmiştir. Bir katılımcı, *"Sağlıklı olmak, bedensel ve ruhsal olarak iyi durumda olmak demektir. Sağlık, yaşam kalitesinin en önemli unsurudur"* (Katılımcı 006, K-Müd-32) ifadesiyle, sağlığın nasıl algılandığını belirtmiştir. Bir başka katılımcı ise sağlıklı olmayı, *"Sağlıklı olmak, gün içerisindeki genel yaşantımıza ayak uydurabilmektir. Nefes alırken sağlıklı alıp almadığımızı herkes kendisi anlayabilir"* (Katılımcı 001, K-Ecz-34) şeklinde tanımlamıştır. Beck'in teorisi risklerin sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal boyutlarının da olduğunu vurgular.

Pandemiyle birlikte risk algısı da değişmiştir. Bir katılımcı, *"Pandemiyle birlikte risk algılarımız değişti. Ölümün biraz daha yakın olduğunu fark ettik"* (Katılımcı 001, K-Ecz-34) diyerek bu değişimi belirtmiştir. Diğer bir katılımcı ise *"Pandemi ile risk algılarım değişti. Önceden her şey benim için çok önemliydi. Şimdi sadece günü yaşamaya odaklandım"* (Katılımcı 003, K-MİS-42) ifadesiyle bu değişimi açıklamıştır. Beck'in teorisi bu tür değişen risk algılarının toplumsal yapı üzerindeki etkilerini inceler.

Sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığı, pandeminin etkilerini daha belirgin hale getirmiştir. Bir katılımcı, *"Eşimin kız kardeşi hemşire, annem eczacı. Pandemi döneminde herhangi bir problem yaratmadı, tam aksine birbirimize daha fazla anlayışlı olmamızı sağladı"* (Katılımcı 001, K-Ecz-34) diyerek bu durumu belirtmiştir. Bir başka katılımcı ise *"Ailemizde sağlık sektöründe çalışan biri yok bu yüzden herhangi bir problem yaşamadık"* (Katılımcı 005, K-Sig-42) ifadesiyle sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin yokluğunun etkisini vurgulamıştır.

Laboratuvar teorisi üzerine görüşler de katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bir katılımcı, *"COVID-19'un laboratuvar ortamında üretildiğini düşünüyorum. Bu tür virüslerin doğal yollarla ortaya çıkması pek mümkün değil"* (Katılımcı 010, E-İK-47) diyerek laboratuvar teorisinin risk algısındaki rolünü vurgulamıştır. Diğer bir katılımcı

ise *"Buna katılmıyorum. Dünya Sağlık Örgütü var. Bu kadar basit olsaydı, herkes virüs üretip ülkelere atabilirdi. Mantıklı değil"* (Katılımcı 004, E-Öğ-34) diyerek farklı bir görüş belirtmiştir. Beck'in teorisi bu tür risk algılarının toplumda nasıl yayıldığını ve bireylerin bu algılara nasıl tepki verdiğini inceler.

Sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama zorlukları, pandeminin toplumsal etkilerinden biridir. Bir katılımcı, *"Sosyal mesafe kurallarına uyum sağlamak zor oldu. İnsanlarla olan temasımız azaldı ve bu bizi sosyal olarak izole etti"* (Katılımcı 003, K-MİS-42) diyerek sosyal mesafenin etkilerini açıklamıştır. Bir başka katılımcı ise *"Sosyal mesafe kurallarına uyum sağlamak zordu, ancak bu kurallara uymak zorundaydık. Bu süreçte ailemizle daha fazla zaman geçirdik"* (Katılımcı 006, K-Müd-32) ifadesiyle bu zorlukları belirtmiştir. Beck'in teorisi bu tür sosyal risklerin toplumsal bağları nasıl zayıflattığını ve yeni sosyal düzenlemelere yol açtığını belirtir.

Pandemi kısıtlamalarının dini ve kültürel pratikler üzerindeki etkileri de belirgin olmuştur. Bir katılımcı, *"Pandemi sürecinde dini ve kültürel pratiklerimizi yerine getirmekte zorlandık. Özellikle kalabalık etkinlikler yasaklandığı için sosyal ve kültürel faaliyetlerimiz azaldı"* (Katılımcı 014, K-Muh-29) ifadesiyle bu durumu açıklamıştır. Beck'in teorisi bu tür kısıtlamaların sosyal ve kültürel yapıyı nasıl etkilediğini ve bireylerin bu değişimlere nasıl uyum sağladığını inceler.

Pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar, katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bir katılımcı, *"Pandemi sürecinde işimi kaybettim ve gelirimiz azaldı. Bu da maddi zorluklara yol açtı"* (Katılımcı 007, K-SD-40) diyerek ekonomik zorlukların aileler üzerindeki etkisini vurgulamıştır. Bir başka katılımcı ise *"Pandemi döneminde gelirimiz azaldı ve harcamalarımızı kısmak zorunda kaldık. Bu durum aile içi ilişkileri de etkiledi"* (Katılımcı 015, K-Kp-38) ifadesiyle ekonomik zorlukların aile içi dinamiklere etkisini belirtmiştir. Beck'in teorisi ekonomik risklerin bireyler ve aileler üzerindeki etkilerini ve bu risklerin toplumsal yapıyı nasıl dönüştürdüğünü inceler.

Pandemi sürecinde eğitimde gerileme, katılımcılar tarafından önemli bir sorun olarak belirtilmiştir. Bir katılımcı, *"Çevrim içi eğitim yetersiz kaldı ve çocuklarımın eğitimde*

gerilediğini gözlemledim" (Katılımcı 019, E-İİ-49) ifadesiyle pandeminin eğitim üzerindeki etkisini açıklamıştır. Diğer bir katılımcı ise *"Pandemi sürecinde çocuklarımızın eğitiminde gerileme yaşadık. Çevrim içi eğitim yeterli olmadı ve çocuklarımızın motivasyonu azaldı"* (Katılımcı 021, K-Öğr-24) diyerek bu durumu belirtmiştir. Beck'in teorisi bu tür risklerin uzun vadeli toplumsal sonuçlarını ve bireylerin eğitim fırsatlarına erişimini nasıl etkilediğini vurgular.

Pandemi öncesi ve sonrası aile yaşantısındaki değişimler de belirgin hale gelmiştir. Bir katılımcı, *"Pandemi öncesinde daha rahattık, ancak pandemi sonrası hijyen ve sağlık konularına daha fazla önem vermeye başladık"* (Katılımcı 015, K-Kp-38) diyerek bu değişimleri belirtmiştir. Diğer bir katılımcı ise *"Pandemi sonrasında hijyen alışkanlıklarımız değişti. Daha dikkatli ve titiz olduk"* (Katılımcı 020, K-Sek-42) ifadesiyle bu değişimleri açıklamıştır. Beck'in teorisi bu tür değişimlerin toplumsal yapıyı ve bireylerin risk algısını nasıl dönüştürdüğünü inceler.

Beck'in Risk Toplumu Teorisi modern toplumların karşılaştığı risklerin özellikle de pandemi gibi küresel olayların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılar üzerindeki derin etkilerini vurgular. Bu analiz, pandeminin çeşitli alanlardaki etkilerini Beck'in teorisi çerçevesinde değerlendirerek risklerin başta aile yapıları olmak üzere toplumsal yapıyı nasıl dönüştürdüğünü ve bireylerin bu yeni risklerle nasıl başa çıktığını göstermektedir. Saha çalışmasında elde edilen verilerin bulgularını aşağıda her bir tematik başlık altında ayrı ayrı değerlendirilmiş ardından bu bulguların tartışması gerçekleştirilmiştir.

5.1. Verilerin Bulgusal Değerlendirilmesi

Tezin bu bölümünde yukarıda belirtilen tematik başlıklar altında toplanan katılımcı cevaplarından elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde değerlendirilecektir. Her bir başlık altında ilgili verileri sunarak ve analiz ederek risk toplumu teorisi çerçevesinde bu bulgular yorumlanmaya çalışılacaktır. Kavramsal ve kuramsal çerçeve kısmında açıklandığı üzere Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi modern toplumların endüstriyel ve teknolojik gelişmelerin yarattığı yeni riskler ve belirsizliklerle nasıl başa çıktığını inceler. Bu teorinin kavramsal çerçevesi pandeminin aile yaşantısı üzerindeki çeşitli etkilerini

anlamak ve değerlendirmek için son derece uygun bir araçtır. Bulguların detaylı analizi, hijyen ve sağlık algısında değişim, sosyal etkiler, aile içi dinamikler ve roller, sosyal ve kültürel pratiklerdeki dönüşümler, ekonomik zorluklar ve eğitimdeki gerileme gibi başlıklar altında gerçekleştirilecektir.

Bu tematik başlıklar araştırmanın sistemli bir şekilde kavramlaştırılmasına olanak tanırken değişkenler arasındaki ilişkilerin derinlemesine incelenmesini sağlayacaktır. Bulguların objektif ve sistematik bir şekilde sunulması, pandeminin aileler üzerindeki etkilerini risk toplumu teorisi perspektifinden anlaşılmasına ve yorumlanmasına yardımcı olacaktır. Tezin bu kısmı pandeminin sosyal yapı ve bireyler üzerindeki derin etkilerini ortaya koyarken modern toplumların karşı karşıya olduğu yeni tür risklerin ve belirsizliklerin nasıl yönetildiğini ve bu süreçte hangi değişimlere uğradığını anlaşılmasına da katkıda bulunacaktır.

5.1.1. Aile içi ilişkiler ve dinamikler

İzolasyon Sürecinde Aile İçi Dayanışma ve Risk Toplumu Teorisi;

Pandemi sürecinde yaşanan belirsizlik ve korku, risk toplumu teorisinin merkezinde yer alan kavramlardır. Katılımcılar 003 (K-MİS-42) ve 036 (E-Yaz-37)'nın belirttiği gibi COVID-19'a yakalanma korkusu ve bu sürecin belirsizliği, aile içi ilişkileri derinden etkilemiştir. Bu korku ve belirsizlik, aile üyeleri arasında gerilimlere ve hatta çatışmalara yol açmıştır. Katılımcı 003'ün iki kez COVID-19 geçirmesi ve ilkinde yaşadığı korku, ikinci seferde daha da kötü hissetmesi, pandeminin getirdiği belirsizlik ve korkunun bireysel ve ailesel dinamikleri nasıl etkilediğinin bir göstergesidir. Beck'e göre modern riskler, bireylerin ve ailelerin günlük yaşamlarını derinden etkileyebilir ve bu süreçte ortaya çıkan belirsizlikler, aile içi ilişkileri zayıflatabilir (Beck, 1992, s. 211).

Katılımcılar 005 (K-Sig-42) ve 006 (K-Müd-32), pandemi sürecinde aile içi dayanışmanın uzaktan gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Bu durum, risk toplumu teorisinin belirttiği modern toplumlarda fiziksel mesafelerin ve izolasyonun getirdiği sosyal etkilerle örtüşmektedir. Pandemi nedeniyle fiziksel mesafenin korunması gerektiği için, aile üyeleri arasındaki dayanışma çoğunlukla uzaktan gerçekleşmiştir. Bu,

geleneksel dayanışma biçimlerinden farklı olarak, modern risk toplumunun yeni bir dayanışma formu olarak değerlendirilebilir (Giddens, 1991, s. 56).

Pandeminin ekonomik ve sosyal stresleri, aile içi dayanışma üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Katılımcı 009 (K-Öğ-36)'un belirttiği gibi ekonomik zorluklar ve sosyal izolasyon, aile içinde anlaşmazlıklara yol açmıştır. Bu, risk toplumu teorisinin ekonomik ve sosyal risklerin aile yapıları üzerindeki etkisini vurgulayan bir örnektir (Tierney, 2014, s. 237-238).

Katılımcıların çoğu, pandemi sürecinde sağlık ve güvenlik tedbirlerine büyük önem vermiştir. Katılımcı 029 (E-Bİ-40)'un annesinin maskeyle yemek dağıtması ve Katılımcı 032 (K-SM-36)'nin hasta olan kişiyi başka bir odada izole etmesi, risk toplumu teorisinin modern toplumlarda sağlık ve güvenlik risklerinin yönetimi konusundaki vurgusunu yansıtmaktadır. Bu tür tedbirler, aile içi dayanışmayı desteklemekle birlikte, aynı zamanda fiziksel mesafeyi de zorunlu kılmıştır (Slovic, 2000, s. 56).

Katılımcılar 007 (K-Sat-40) ve 019 (E-İİ-49), pandeminin sosyolojik etkilerinin aile içi dayanışmayı zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Özellikle izolasyonun getirdiği sosyolojik stres ve endişe, aile üyeleri arasındaki dayanışmayı olumsuz etkilemiştir. Bu durum, risk toplumu teorisinin sosyolojik olarak risklerin aile üzerindeki etkisini vurgulayan bir başka örnektir (Lupton, 2013, s. 56).

Risk toplumu teorisi modern toplumlarda artan belirsizlik ve risklerin sosyal, ekonomik ve kültürel yapılar üzerindeki etkilerini inceleyen önemli bir yaklaşımdır. COVID-19 pandemisi bu teorinin öngördüğü birçok riski ve belirsizliği aile içi ilişkilerde ve dayanışmada somut bir şekilde ortaya koymuştur. Pandeminin getirdiği belirsizlik, korku, ekonomik ve sosyal stresler, aile içi dayanışmayı hem desteklemiş hem de zorlaştırmıştır. Bu süreçte, modern toplumların risk yönetimi konusundaki zorlukları ve bu zorlukların aile dinamikleri üzerindeki etkileri açıkça görülmüştür (Beck, 1992, s. 211).

Sonuç olarak, pandeminin aile içi dayanışma üzerindeki etkilerini risk toplumu teorisi bağlamında değerlendirmek bu bulgular önemli ipuçları sunmaktadır. Risklerin ve belirsizliklerin arttığı modern toplumlarda, aile içi ilişkilerin ve dayanışmanın nasıl

şekillendiğini anlamak, gelecekteki benzer krizlere karşı daha hazırlıklı olmak açısından da büyük önem taşımaktadır. Risk toplumu teorisi modern toplumların giderek daha fazla risk üreten yapılar haline geldiğini ve bu risklerin toplumda çeşitli biçimlerde tezahür ettiğini ileri sürer. COVID-19 pandemisi, risk toplumu teorisinin çerçevesinde değerlendirildiğinde, aile içi çatışmaların ve bireylerin kaygılarının bu risk algısıyla nasıl şekillendiğini anlamak mümkündür (Beck, 1992, s. 211; Giddens, 1991, s. 56).

COVID-19'a Yakalanma Korkusunun Aile İçi Çatışmalara Etkisi;

COVID-19 pandemisi sürecinde, dezenfekte ve önlemler konusu, risk toplumu teorisi bağlamında değerlendirildiğinde, bireylerin ve ailelerin bulaşıcı hastalıklara karşı koruma sağlama çabası içinde oldukları görülmektedir. Katılımcı 001 (K-Ecz-34), 007 (K-Sat-40), 018 (K-KP-30) ve 033 (K-EKM-26)'ün dışarıdan gelen kişilerin dezenfekte edilmesi veya dışarı çıkmamaları konusundaki yaşadıkları çatışmalar bu risk algısının somut bir yansımasıdır. Hijyen ve temizlik önlemlerinin sıkı bir şekilde uygulanması, aile içi çatışmaların başlıca nedenlerinden biri olmuştur (Beck, 1992, s. 211).

Pandemi sürecinde COVID-19'a yakalanma korkusu, katılımcılar 005 (K-Sig-42), 007 (K-Sat-40), 024 (K-Öğ-44) ve 036 (E-Yaz-37)'da panik atak, stres ve duygusal çöküntülere yol açmıştır. Risk toplumu teorisine göre bu tür sosyolojik etkiler riskin sürekli olarak algılanması ve bununla başa çıkma stratejilerinin yetersiz kalması sonucunda ortaya çıkar. Bu durum, aile içinde duygusal patlamalara ve çatışmalara zemin hazırlar (Giddens, 1991, s. 56).

Kronik hastalıkları olan bireylerin COVID-19 riskine karşı daha fazla koruma sağlama çabası içinde olduklarını belirten katılımcılar 006 (K-Müd-32), 008 (K-Sig-29), 025 (K-EH-29) ve 026 (K-Dr-42), risk toplumu teorisinin belirli grupların (örneğin, yaşlılar, kronik hastalar) daha yüksek risk algısına sahip olduğunu ve bu grupların korunması için aile içinde ekstra tedbirler alındığını vurgular. Bu durum, aile içinde çatışmalara ve gerginliklere yol açar (Tierney, 2014, s. 237-238).

Pandemi sürecinde çocukların dışarı çıkmaması ve uzaktan eğitimin etkileri, aile içi dinamikleri önemli ölçüde etkilemiştir. Katılımcılar 007 (K-Sat-40), 015 (K-Kuaf-38) ve

038 (K-KM-38)'in belirttiği gibi çocukların korunması ve eğitimin devam ettirilmesi çabaları, aile içinde çatışmalara neden olmuştur. Risk toplumu teorisi çocukların ve gençlerin korunması gereken en değerli varlıklar olarak görülmesi nedeniyle, ebeveynlerin bu konuda daha fazla hassasiyet gösterdiğini belirtir (Lupton, 2013, s. 56).

Pandemi sürecinde izolasyon ve sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama çabaları, aile içi çatışmalara yol açmıştır. Özellikle katılımcılar 003 (K-MİS-42), 009 (K-Öğ-36), 027 (K-Öğ-34) ve 037 (K-Ecz-70)'nin belirttiği gibi aile bireylerinin birbirleriyle görüşememesi veya dışarı çıkamaması, sosyal hayatın kısıtlanması bu çatışmaların temel nedenlerinden biridir. Risk toplumu teorisi bu tür sosyal izolasyonların bireyler üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ve toplumsal bağların zayıflamasına neden olduğunu ileri sürer (Slovic, 2000, s. 207).

Katılımcıların, dışarıdan gelen eşyaların yıkanması ve kişisel hijyen konusundaki çatışmaları, risk algısının bir sonucudur. Risk toplumu teorisi bireylerin risk algısı arttıkça bu tür mikro düzeyde tedbirlerin önem kazandığını ve aile içi çatışmaların arttığını belirtir (Beck, 1992, s. 211).

COVID-19 pandemisinin aile içi çatışmalara olan etkisi, risk toplumu teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin ve ailelerin risk algısının yüksek olduğu dönemlerde daha fazla tedbir alarak bu tedbirlerin uygulanmasında yaşanan farklılıkların çatışmalara yol açtığı görülmektedir. Hijyen, sosyal mesafe, izolasyon ve korunma önlemleri gibi konular, aile içi dinamikleri etkilemiş ve bireylerin duygusal tepkileriyle birleşerek çatışmalara neden olmuştur. Bu durum, risk toplumu teorisinin öngördüğü şekilde, modern toplumların giderek daha fazla riskle karşı karşıya kaldığını ve bu risklerin sosyal ilişkiler üzerinde derin etkiler yarattığını göstermektedir (Beck, 1992, s. 211; Giddens, 1991, s. 56).

Aile İçi Rollerde Değişim;

Ulrich Beck'in Risk Toplumu teorisi modern toplumların sanayi sonrası dönemdeki değişimlerini ve bu değişimlerin sosyal yapı üzerindeki etkilerini analiz eder. Beck'e göre modern toplumlar yeni risklerle karşı karşıyadır ve bu riskler bireylerin günlük

yaşamlarına derinlemesine nüfuz eder. Pandemi bu teorinin pratik bir uygulama alanı olarak düşünülebilir; zira sağlık, ekonomi, aile yapısı gibi birçok alanda risk algısının ve dolayısıyla sosyal yapıların dönüşümüne yol açmıştır (Beck, 1992, s. 211).

COVID-19 pandemisi sürecinde aile içi rollerin nasıl etkilendiğini anlamak için katılımcıların ifadelerine bakıldığında, çeşitli tepkiler ve değişimler gözlemlenmektedir. Bu değişimleri risk toplumu teorisi perspektifinden analiz etmek mümkündür.

Katılımcılardan bazıları, pandemi sürecinde aile içi rollerinde belirgin değişiklikler yaşandığını belirtmiştir. Örneğin, Katılımcı 001 (K-Ecz-34), 003 (K-MİS-42), 004 (E-Biy-34), 009 (K-Öğ-36), 016 (E-İİ-23), 017 (K-MLKH-47), 026 (K-Dr-42), 028 (K-Öğ-24), 036 (E-Yaz-37) ve 038 (K-KM-38), pandemi sürecinde aile içi rollerinde belirgin değişiklikler yaşandığını ifade etmiştir. Bu katılımcılar, risk ve belirsizlik durumunda aile içi sorumlulukların yeniden dağıtıldığını belirtmişlerdir. Katılımcı 001, alışveriş ve temizlik gibi görevlerin eşler arasında yeniden paylaşıldığını, Katılımcı 009 ise ev içi iş yükünün arttığını ifade etmiştir. Bu durum, pandeminin getirdiği sağlık ve güvenlik risklerine karşı ailelerin adaptasyon sürecini yansıtmaktadır (Giddens, 1991, s. 56).

Ayrıca, Katılımcı 017 ve 026, eşlerin birbirlerine daha fazla yardımcı olduğunu ve ev işlerinin paylaşıldığını belirtmiştir. Bu da risk toplumunda, kriz dönemlerinde aile üyelerinin dayanışma ve işbirliğine yöneldiğini göstermektedir (Tierney, 2014, s. 237-238).

Bazı katılımcılar ise pandemi sürecinde aile içi rollerde belirgin bir değişiklik yaşanmadığını ifade etmiştir. Katılımcı 002 (K-Ecz-23), 005 (K-Sig-42), 007 (K-Sat-40), 010 (E-İKS-47), 012 (K-CC-29), 019 (E-İİ-49), 020 (K-Sek-42), 022 (K-Hem-45), 025 (K-EH-29), 029 (E-Bİ-40), 030 (E-DUM-34), 032 (K-SM-36), 034 (K-ÇGÖ-34) ve 040 (E-TM-43), pandemi sürecinde aile içi rollerde belirgin bir değişiklik yaşanmadığını belirtmiştir. Bu, bazı ailelerin mevcut rollerini sürdürme eğiliminde olduğunu ve risklere karşı daha stabil bir yapı sergilediklerini göstermektedir. Ancak bu katılımcıların bir kısmı, rol değişimi yaşanmasa bile pandemi sürecinde evde kalmanın getirdiği zorluklar ve çatışmalarla karşılaştıklarını ifade etmiştir (Slovic, 2000, s. 207).

Katılımcı 009, 024 (K-Öğ-44) ve 027 (K-Öğ-34), ev içi iş yükünün artması ve stres seviyesinin yükselmesi nedeniyle aile içi sorumlulukların artmasından şikayetçi olmuştur. Bu, pandeminin getirdiği belirsizlik ve sağlık risklerinin aile içi dinamikleri nasıl zorladığını göstermektedir. Katılımcı 038, hijyen ve temizlik gibi konularda aile içi değişimlerin yaşandığını ve bunun aile üyeleri üzerinde farklı etkiler yarattığını belirtmiştir (Lupton, 2013, s. 210).

Bazı katılımcılar, rollerin paylaşılmasının olumlu etkiler yarattığını ifade etmiştir. Örneğin, Katılımcı 026, rollerin paylaşılmasının olumlu etkiler yarattığını ve aile üyelerinin birbirlerinin emeğine daha fazla değer verdiğini belirtmiştir. Bu, risk toplumu bağlamında kriz dönemlerinde aile içi dayanışmanın güçlendiğini ve sosyal bağların pekiştiğini göstermektedir (Beck, 1992, s. 211).

Risk toplumu teorisi COVID-19 pandemisinin aile içi roller üzerinde yarattığı etkileri anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Pandemi sürecinde bazı aileler, risk ve belirsizlik durumunda rol değişimlerine giderek adaptasyon sağlamış, bazıları ise mevcut rollerini koruyarak stabil bir yapı sergilemiştir. Bu durum, ailelerin risk algısı ve dayanışma kapasitelerinin çeşitliliğini ortaya koyar. Ayrıca, pandemi sürecinde aile içi stres ve çatışmaların artması, risk toplumunda krizlerin sosyal yapılar üzerindeki baskısını ve değişim dinamiklerini gözler önüne serer (Beck, 1992, s. 211; Giddens, 1991, s. 56).

Aşı Karşıtlığı veya Destekçiliği Tartışmaları;

COVID-19 pandemisi sürecinde aşı tartışmaları aile içi ilişkilerde önemli bir yer tutmuştur. Katılımcılar tarafından ifade edilen deneyimler, Beck'in risk toplumu teorisinin çeşitli yönlerini yansıtmaktadır.

Katılımcı 001 (K-Ecz-34) ve 022'nin ifadeleri, sağlık sektöründe çalışan bireyler ve ailelerinin, bilimsel bilgiye dayalı olarak aşıya olumlu yaklaştıklarını göstermektedir. Bu bireyler, aşının getirdiği riskleri kabul ederek, bilimsel otoritelerin yönlendirmelerine güvenmişlerdir. Bu durum, modern risk toplumunda bilime ve sağlık otoritelerine duyulan güvenin bir yansımasıdır (Giddens, 1991, s. 56).

Katılımcı 002 (K-Ecz-23), 003 (K-MİS-42), 004 (E-Biy-34) ve 005 (K-Sig-42), aşıya karşı olumsuz yaklaşan bireylerin, çevresel baskılar ve aile içi çatışmalar nedeniyle aşı olmaya zorlandığını belirtmişlerdir. Bu çatışmalar, modern toplumlarda bireylerin risk algılarının farklılaşmasının ve bu algıların aile içi dinamiklere yansımasının bir örneğidir (Tierney, 2014, s. 237-238).

Katılımcı 006 (K-Müd-32) ve 007 (K-Sat-40), aşıya karşı çıkan bireylerin, internet ve sosyal medya üzerinden edindikleri bilgi kirliliği nedeniyle aşıya karşı olumsuz bir tutum geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Beck'in risk toplumu teorisine göre modern toplumlarda bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi, bireylerin risk algılarını ve kararlarını derinden etkilemektedir (Lupton, 2013, s. 210).

Katılımcı 010 (E-İKS-47), 014 (K-Muh-29) ve 031 (K-Bank-26), ekonomik ve sosyal zorunlulukların bireyleri aşı olmaya ittiğini belirtmişlerdir. İş yerleri ve seyahat gibi günlük yaşam aktiviteleri, bireyleri aşı olmaya zorlamış ve bu da bireylerin risk algılarını etkilemiştir. Bu durum, modern toplumlarda ekonomik ve sosyal yapıların bireysel kararlar üzerindeki etkisini göstermektedir (Slovic, 2000, s. 207).

Katılımcı 015 (K-Kp-38), 019 (E-İİ-49) ve 027 (K-Öğ-34), aile içi baskılar ve çatışmaların bireylerin aşı olma kararlarını etkilediğini belirtmişlerdir. Beck'in teorisine göre modern toplumlarda bireylerin risk algıları ve kararları, aile içi dinamikler ve sosyal ilişkilerle şekillenmektedir (Beck, 1992, s. 211).

Katılımcı 040 (E-TM-43), bilimsel ve pratik gerekçelerle aşıya olumlu yaklaşan ailelerin, aşının faydalarını ve zararlarını değerlendirerek karar verdiklerini ifade etmiştir. Bu durum, modern toplumlarda bireylerin riskleri rasyonel olarak değerlendirme eğiliminde olduklarını göstermektedir (Giddens, 1991, s. 56).

Aşı tartışmaları, Beck'in risk toplumu teorisinin birçok yönünü yansıtmaktadır. Modern toplumlarda risk algıları, bilimsel bilgi, sosyal ilişkiler, ekonomik zorunluluklar ve bilgi kirliliği gibi birçok faktör tarafından şekillenmektedir. Bu analiz, modern risk toplumunda bireylerin ve ailelerin aşı konusundaki tutumlarının ve kararlarının, geniş çaplı toplumsal dinamiklerin bir yansıması olduğunu göstermektedir. Risk toplumu

teorisi bağlamında aşı tartışmaları, bireylerin ve ailelerin risk algılarının nasıl şekillendiğini ve bu algıların sosyal yapıları nasıl etkilediğini anlamak için önemli bir örnek teşkil etmektedir (Beck, 1992, s. 211; Giddens, 1991, s. 56).

Uzun Süre Evde Kalmanın Aile İçi Çatışmalara Etkisi;

Risk toplumu teorisi modern toplumların, özellikle sanayi sonrası toplumların, giderek artan ve karmaşıklaşan risklerle karşı karşıya kaldığını vurgular. Ulrich Beck, modern dünyanın risklerinin genellikle insan eliyle yaratıldığını ve bu risklerin toplumsal yapıları derinden etkilediğini öne sürer. COVID-19 pandemisi bu bağlamda küresel ölçekte bir risk olarak ortaya çıkmış ve aile yapıları üzerinde çeşitli etkiler yaratmıştır. Katılımcıların uzun süre evde kalma deneyimleri, risk toplumu teorisi açısından değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Beck, 1992, s. 211).

Bazı katılımcılar, uzun süre evde kalmanın aile içi dayanışmayı artırdığını ve çatışmalara yol açmadığını belirtmiştir. Katılımcı 002 (K-Ecz-23), *"Bence insan ailesiyle daha fazla vakit geçirme fırsatı buldu ve bu iyi yönde oldu"* derken, Katılımcı 003 (K-MİS-42), *"Olmadı. Sadece özlem çok fazla oldu. Çatışma olmadı. Birbirimize kavuşmak için gün sayar olduk"* ifadesini kullanmıştır. Ayrıca Katılımcı 017 (K-MLKH-47), *"Hayır, olmadı. Pandemi süreci bizi daha iyi etkiledi. Yoğun çalışıyorduk, birbirimize vakit ayırdık ve dinlendik"* şeklinde belirtmiştir. Bu yanıtlar, pandeminin getirdiği risklerin bazı ailelerde dayanışmayı artırdığını göstermektedir. Risk toplumu teorisi risklerin toplumsal yapıları nasıl yeniden şekillendirdiğini incelerken bu tür olumlu değişimleri de dikkate alır. Burada, aile üyelerinin daha fazla vakit geçirerek ilişkilerini güçlendirdikleri görülmektedir (Giddens, 1991, s. 56).

Bazı katılımcılar, evde kalmanın maddi zorluklara ve sosyolojik baskılara yol açtığını ifade etmiştir. Katılımcı 008 (K-Sig-29), *"Olmadı. Biz zaten evi seven insanlarız. Biraz maddi problemler yaşadık ama yapacak bir şey yok"* demiştir. Katılımcı 009 (K-Öğ-36) ise *"Evet. Çocuklar konusunda çok sıkıntı yaşadık... Yemekler konusunda bile sıkıntı yaşadık"* ifadesini kullanmıştır. Pandemi, risk toplumu teorisinin öngördüğü gibi sosyolojik ve ekonomik riskleri de beraberinde getirmiştir. Maddi sıkıntılar, aile

bireylerinin stres düzeyini artırarak çatışmalara zemin hazırlamıştır. Ekonomik riskler, aile içi ilişkileri zayıflatmış ve dayanışmayı zorlaştırmıştır (Tierney, 2014, s. 237-238).

Birçok katılımcı, uzun süre evde kalmanın aile içi çatışmalara yol açtığını belirtmiştir. Katılımcı 004 (E-Öğ-34), *"İlk başta dayanışma vardı ama bir süre sonra çatışmalar başladı"* derken, Katılımcı 010 (E-İK-47), *"Evet, çatışmalar yaşandı. Çocuklara bakmak, temizlik yapmak, yemek yapmak gibi konular kadın erkek ilişkilerinde çatışmalara yol açtı"* şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı 032 (K-SM-36) ise *"Evet, çünkü herkes evdeydi ve aile içi şiddet arttı. Kadınlar daha fazla yük altında kaldı"* demiştir. Bu yanıtlar, pandemi sürecinin aile içi ilişkileri nasıl zorlaştırdığını ve çatışmaları artırdığını göstermektedir. Risk toplumu teorisi modern risklerin toplumsal yapıları nasıl etkilediğini incelerken bu tür olumsuz değişimlere de vurgu yapar. Uzun süre evde kalmak, aile bireyleri arasındaki stres ve gerilimi artırarak çatışmalara yol açmıştır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet rollerinin bu süreçte nasıl etkilendiği ve kadınların artan yükleri de önemli bir risk unsuru olarak ortaya çıkmaktadır (Slovic, 2000, s. 207).

Bazı katılımcılar, aile yapılarının çatışmalar üzerindeki etkisini vurgulamıştır. Katılımcı 014 (K-Muh-29), *"Biz kalabalık olmadığımız için çatışma yaşanmadı"* demiştir. Katılımcı 013 (E-Gir-33) ise *"Evin içine kapanmak bazı çatışmalara neden olabilir ama biz aşırı bir çatışma yaşamadık"* ifadesini kullanmıştır. Risk toplumu teorisi farklı toplumsal yapılar üzerindeki risklerin etkisini incelerken, aile yapılarının da önemli bir faktör olduğunu belirtir. Kalabalık olmayan aileler, pandemi sürecinde daha az çatışma yaşamış ve risklerle daha iyi başa çıkabilmiştir (Lupton, 2013, s. 210).

Bazı katılımcılar, çocukların evde kalmasının aile içi çatışmaları artırdığını belirtmiştir. Katılımcı 009 (K-Öğ-36), *"Çocuklar konusunda çok sıkıntı yaşadık... Çocukların sosyal ve psikolojik sağlığı etkilendi"* demiştir. Katılımcı 026 (K-DB-42) ise *"Evet, özellikle çocukların evde kapalı kalması ve akranlarıyla buluşamaması öfke kontrol sorunlarına neden oldu"* şeklinde ifade etmiştir. Risk toplumu teorisi risklerin özellikle kırılgan gruplar üzerindeki etkilerini incelerken, çocukların pandemi sürecinde yaşadığı zorluklar önemli bir noktadır. Çocukların sosyal ve psikolojik sağlığının olumsuz etkilenmesi, aile içi çatışmaları artırmış ve riskleri daha belirgin hale getirmiştir (Beck, 1992, s. 211).

Risk toplumu teorisi bağlamında; uzun süre evde kalmanın aile içi çatışmalara etkisinin karmaşık ve çok boyutlu olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yanıtları, risklerin aile yapıları üzerindeki farklı etkilerini ortaya koymaktadır. Dayanışma ve olumlu etkiler bazı ailelerde gözlenirken, maddi zorluklar, psikolojik baskılar ve artan çatışmalar da önemli risk unsurları olarak belirginleşmektedir. Bu analiz, pandeminin aile yapıları üzerindeki risklerini anlamak ve gelecekte benzer durumlarla başa çıkabilmek için önemli veriler sunmaktadır (Beck, 1992, s. 211; Giddens, 1991, s. 56).

5.1.2. Sağlık ve risk algısı

Pandemide Dağıtılan İlaçlar ve Aşıların Risk Faktörü Olarak Algılanması;

Risk Toplumu teorisi modern toplumlarda risklerin ve belirsizliklerin algılanışını ve yönetilişini inceler (Beck, 1992, s. 211). Bu teoriye göre modern toplumlarda risklerin algılanması ve yönetilmesi, toplumsal yapılar, ekonomik koşullar ve politik düzenlemeler gibi faktörlerden etkilenir.

Katılımcı 001 (K-Ecz-34), 026 (K-DB-42) ve 035 (K-Hms-30) gibi bazı katılımcılar ilaçları ve aşıları risk faktörü olarak görmezken, pandemi sürecinde dağıtılan ilaçların ve aşıların faydalarına odaklandıkları görülmektedir. *"Bilimsel ve tıbbi otoritelere güveniyorum bu yüzden ilaç ve aşıları risk olarak görmüyorum"* ifadesi, modern risk toplumunda bazı bireylerin bilimsel otoritelere duyduğu güvenin bir yansımasıdır (Giddens, 1991, s. 56).

Buna karşılık, katılımcıların büyük bir kısmı ilaç ve aşıları ciddi bir risk faktörü olarak görmektedir. Katılımcılar 002 (K-Ecz-23), 003 (K-MİS-42), 005 (K-Sig-42), 007 (K-SD-40), 009 (K-Öğ-36) ve 010 (E-İK-47) gibi birçok kişi, ilaçların ve aşıların ciddi yan etkilere neden olduğuna inanmakta ve bu nedenle bu tedavilerden kaçınmaktadır. *"Aşıların yan etkilerinden dolayı çok endişeliyim ve bu yüzden aşı yaptırmadım"* diyen Katılımcı 007'nin ifadesi, modern tıbbın ve bilimsel gelişmelerin bazı kesimler tarafından güvenilir bulunmadığını göstermektedir (Slovic, 2000, s. 56).

Katılımcı 009 (K-Öğ-36), 032 (K-SM-36) ve 033 (K-EKM-26) gibi birçok katılımcı, ilaç ve aşıların yan etkileri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmiştir. *"İlaçların prospektüslerini okudukça endişelerim arttı. Bu yan etkiler hakkında yeterli bilgiye sahip değilim"* diyen Katılımcı 007'nin ifadesi, risk algısının bilgiye dayalı olduğunu göstermektedir (Beck, 1992, s. 209).

Katılımcı 026 (K-DB-42), 035 (K-Hms-30) ve 037 (E-Ecz-70) gibi bazı katılımcılar, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri olumlu bir şekilde değerlendirmişlerdir. Bu kişiler, ilaç ve aşıların pandemiyle mücadelede gerekli olduğuna inanmışlardır. *"Bilim ve teknoloji sayesinde bu tür sağlık sorunlarıyla başa çıkabiliyoruz"* diyen Katılımcı 026'nın ifadesi, modern toplumlarda bilim ve teknolojiye duyulan güveni yansıtır (Lupton, 2013, s. 207).

Risk toplumu teorisi bağlamında analiz edildiğinde, katılımcıların çoğunun ilaç ve aşıları ciddi bir risk faktörü olarak algıladığı görülmektedir. Bu algı, bilgi eksikliği, bilimsel ve tıbbi otoritelere duyulan güvensizlik ve kişisel/toplumsal düzeyde yaşanan olumsuz deneyimlerden kaynaklanmaktadır. Modern tıbbın ve teknolojik gelişmelerin sunduğu çözümler, bazı katılımcılar tarafından kabul görürken, birçok kişi bu çözümleri belirsiz ve tehlikeli bulmaktadır. Bu da, modern toplumların karşı karşıya olduğu risklerin ve belirsizliklerin nasıl algılandığını ve yönetildiğini göstermektedir (Beck, 1992, s. 211; Giddens, 1991, s. 56).

Sağlıklı Olmanın Tanımı;

Katılımcılar genel olarak sağlıklı olmayı, günlük yaşantıya uyum sağlama, stresin olmaması, huzurlu bir yaşam sürme, çevreyi koruma, sağlıklı beslenme ve spor yapma gibi faktörlerle ilişkilendirmişlerdir. Bu tanımlar, risk toplumu bağlamında bireylerin modern dünyada karşılaştıkları risklere (örneğin, pandemi gibi) uyum sağlama ve bu riskleri yönetme becerilerini yansıtır.

Örneğin, Katılımcı 001 (K-Ecz-34), sağlıklı olmayı günlük yaşantıya ayak uydurabilmek olarak tanımlarken; Katılımcı 002 (K-Ecz-23), motivasyon ve stresin olmaması ile ilişkilendirmiştir. Katılımcı 003 (K-MİS-42) ise huzurlu bir yaşamı sağlıklı olmanın temel unsuru olarak görür. Bu tanımlar, bireylerin sosyolojik dayanıklılıklarını ve stres

yönetim becerilerini vurgular. Stresin yönetimi, bireylerin hem fiziksel hem de zihinsel sağlığını korumada kritik bir faktördür (Beck, 1992, s. 200-202).

Katılımcı 004 (E-Öğ-34), sağlıklı olmayı çevreyi koruma, sağlıklı beslenme ve spor yapma ile ilişkilendirir. Bu, çevresel risklerin yönetiminin sağlıklı yaşam üzerindeki etkisini vurgular. Modern risk toplumu, çevresel bilincin ve sürdürülebilir yaşam tarzlarının önemini artırmıştır (Beck, 1992, s. 207).

Pandemi sonrası maskesiz yaşam ve rahat nefes almayı sağlıklı olmanın tanımı olarak belirten Katılımcı 005 (K-Sig-42) gibi bazı katılımcılar, pandeminin bireylerin sağlık algısında yarattığı değişimi göstermektedir. Pandemi, bireylerin sağlıklı olma kavramını yeniden değerlendirmelerine ve fiziksel rahatlığın önemini vurgulamalarına neden olmuştur (Beck, 1992, s. 205).

Birçok katılımcı, sağlıklı olmayı ruhen ve bedenen iyi olma hali olarak tanımlamış; bu tanım, modern toplumda ruhsal ve sosyal sağlığın önemini vurgulamaktadır. Risk toplumu teorisi sadece fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal sağlığın da önemli olduğunu belirtir (Beck, 1992, s. 210).

Hastalığın Tanımı;

Katılımcılar genellikle hastalığı fiziksel semptomlarla ilişkilendirmektedir. Yorgunluk, halsizlik, ateş gibi belirtiler, hastalığın fiziksel boyutları olarak tanımlanmıştır. Katılımcı 001 (K-Ecz-34), *"Hastalık, fiziksel ve ruhsal olarak ikiye ayrılabilir. Fiziksel anlamda yorgunluk, halsizlik, ateş yükselmesi gibi durumlarla karşılaşabiliriz"* derken; Katılımcı 019 (E-İİ-49), *"Hastalık, vücudun normal işleyişinin bozulmasıdır. Enfeksiyon, genetik bozukluklar veya çevresel faktörler hastalığa neden olabilir"* demiştir. Bu tanımlar, modern toplumlarda fiziksel sağlık risklerinin nasıl algılandığını ve bu risklerin bireylerin günlük yaşamlarını nasıl etkilediğini göstermektedir (Beck, 1992, s. 22).

Katılımcılar, hastalığın sosyolojik etkilerini de vurgulamaktadır. COVID-19 pandemisi sürecinde yaşanan sosyolojik zorluklar, hastalığın sosyolojik etkilerini öne çıkarmaktadır. Katılımcı 003 (K-MİS-42), *"Hastalık çok kötü bir şey. COVID döneminde psikolojim çok*

kötüydü. Her gece ağladığımı bilirim" demiştir. Katılımcı 009 (K-Öğ-36) ise *"Hastalık, beden, ruh ve sosyal olarak iyi olmama hali. Bedenimizdeki bir hastalık ruhumuzu etkiliyor, ruhumuzdaki bir hastalık bedenimizi etkiliyor. İnsan kendini iyi hissetmiyorsa bu hastalık olarak tanımlanabilir"* şeklinde ifade etmiştir. Bu ifadeler, modern toplumlarda sosyolojik olarak ortaya çıkan risklerin artan önemi ve bu risklerin bireylerin yaşam kalitesine etkisi konularında risk toplumu teorisinin öngörülerini desteklemektedir (Beck, 1992, s. 56).

Hastalığın sosyal ve ekonomik boyutları da katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır. COVID-19 pandemisi, sosyal mesafe ve izolasyon gibi önlemlerle bireylerin sosyal yaşamlarını ve ekonomik durumlarını ciddi şekilde etkilemiştir. Katılımcı 005 (K-Sig-42), *"Hastalığın tanımı, sevdiklerinizle aramıza koyduğumuz mesafedir. COVID-19, mesafe koymak zorunda kaldığımız bir hastalıktır"* demiştir. Katılımcı 031 (K-Bnk-26) ise *"Hastalık, tam tersidir. Ne kadar paranız olursa olsun, hasta olduğunuz sürece hiçbir şeye sahip olamazsınız"* ifadesini kullanmıştır. Bu ifadeler, risk toplumu teorisinin ekonomik ve sosyal risklerin modern toplumlarda nasıl algılandığını ve yönetildiğini açıklayan boyutlarını yansıtmaktadır (Beck, 1992, s. 205).

Sağlık Sektöründe Çalışan Aile Üyelerinin Varlığı ve Etkisi;

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin pandemi sürecinde aile içi dinamiklere olan etkileri çeşitli başlıklar altında değerlendirilebilir.

Bazı katılımcılar, sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığının aile içi dayanışmayı ve anlayışı artırdığını belirtmiştir. Örneğin, Katılımcı 001 (K-Ecz-34) ve Katılımcı 017 (K-MLKH-47), sağlık çalışanlarının varlığının aile içi ilişkilerde daha fazla empati ve destek sağladığını ifade etmiştir. Bu durum, Beck'in teorisi bağlamında, modern toplumlarda risklerle karşılaşıldığında aile dayanışmasının güçlendiğini göstermektedir (Beck, 1992, s. 34).

Diğer katılımcılar ise sağlık çalışanı aile üyelerinin varlığının aile içi tedirginliği artırdığını ve belirli zorluklara yol açtığını belirtmiştir. Özellikle Katılımcı 008 (K-Sig-29) ve Katılımcı 030 (E-DU-34), sağlık çalışanlarının getirdiği riskler ve belirsizlikler

nedeniyle aile içi gerilimlerin arttığını ifade etmişlerdir. Bu durum, modern risk toplumunda belirsizliklerin aile içi dinamiklere nasıl olumsuz etkiler yarattığını göstermektedir (Giddens, 1991, s. 56).

Sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığı, katılımcıların COVID-19 risk algısını artırmış ve bu durum çeşitli korunma tedbirlerinin uygulanmasına neden olmuştur. Katılımcı 022 (K-Hms-45) ve Katılımcı 024 (K-Öğ-44), ailelerinde sağlık çalışanlarının bulunmasının daha sıkı hijyen ve izolasyon önlemleri alınmasına yol açtığını belirtmiştir. Katılımcı 030 (E-DU-34) ve Katılımcı 032 (K-SM-36), sağlık çalışanı aile üyelerinin evde sıkı karantina ve hijyen uygulamaları yaparak ailelerini korumaya çalıştıklarını ifade etmiştir (Beck, 1992, s. 200-202).

Sağlık sektöründe çalışan bireylerin pandemi sürecinde yaşadığı stres ve zorluklar, aile içi etkileşimleri de etkilemiştir. Katılımcı 038 (K-EKM-38), sağlık çalışanlarının pandemi hastanelerinde çalışırken karşılaştıkları yoğun stres ve baskının aile içi dinamiklere de yansıdığını belirtmiştir. Bu durum, risk toplumu teorisinin öngördüğü gibi modern risklerin sosyolojik etkilerinin aile dinamiklerine nasıl yansıdığını göstermektedir (Beck, 1992, s. 207).

Sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığı, diğer aile üyelerinin sağlık konusunda daha bilinçli ve bilgi sahibi olmalarına yardımcı olmuştur. Katılımcı 025 (K-EH-29) ve Katılımcı 024 (K-Öğ-44), sağlık çalışanı aile üyelerinin sağlık bilgisi ve deneyimlerini paylaşmasının ailelerin daha bilinçli kararlar almasına yardımcı olduğunu belirtmiştir (Beck, 1992, s. 210).

Sağlık çalışanlarının varlığı, bazı ailelerde ekonomik zorluklara yol açmamışken, diğer ailelerde belirli ekonomik sıkıntılara neden olmuştur. Katılımcı 039 (K-DB-39), sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin yoğun çalışma saatleri ve ek riskler nedeniyle ekonomik açıdan zorlandıklarını belirtmiştir (Beck, 1992, s. 205).

Özetle, sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin varlığı, pandemi sürecinde ailelerin risk algısını artırmış, korunma tedbirlerini geliştirmiş ve sosyal destek mekanizmalarını güçlendirmiştir. Bu durum, risk toplumu teorisinin modern toplumlarda risklerin ve

belirsizliklerin bireyler üzerindeki etkilerini açıklayan temel ilkeleri ile uyumlu bir şekilde değerlendirilebilir.

Pandemiyle Birlikte Değişen Risk Algısı;

Ulrich Beck, modern toplumların giderek artan bir şekilde insan yapımı risklerle karşı karşıya kaldığını savunur. Teoriye göre bu riskler geleneksel risklerden (doğal afetler gibi) ziyade modernleşmenin ve teknolojik ilerlemenin getirdiği yeni risklere (nükleer kazalar, çevresel kirlilik, pandemiler) odaklanır.

Pandemi sürecinde katılımcıların risk algısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Katılımcılar 001 (K-Ecz-34), 003 (K-MİS-42), 005 (K-Sig-42), 009 (K-Öğ-36), 015 (K-Kp-38), 016 (E-İİ-23), 018 (K-KP-30), 026 (K-DB-42) ve 033 (K-EKM-26), hijyen konusuna daha fazla dikkat etmeye başladıklarını, küçük problemleri göz ardı ettiklerini ve sağlığın önemini daha fazla anladıklarını belirtmiştir. *"Pandemi ile risk algılarım değişti. Önceden her şey benim için çok önemliydi. Şimdi sadece günü yaşamaya odaklandım"* diyen Katılımcı 003 (K-MİS-42) ve *"Evet her an hastalık ve ölüm olabileceğini düşünüyoruz. Basit şeyleri artık umursamıyoruz, sağlık olsun yeter diyoruz"* ifadesini kullanan Katılımcı 026 (K-DB-42) bu değişimi doğrulamaktadır (Beck, 1992, s. 34).

Pandemi sürecinde risk algılarında değişiklik olmayan ya da sınırlı değişiklik yaşayan katılımcılar da bulunmaktadır. Katılımcılar 002 (K-Ecz-23), 004 (E-Öğ-34), 013 (E-Gir-33), 017 (K-MLKH-47), 019 (E-İİ-49) ve 029 (E-Bİ-40), pandemi sürecinde belirli alışkanlıklarının ve bakış açılarının değişmediğini veya kısa süreli değişikliklerin uzun vadede etkili olmadığını belirtmişlerdir. *"O zamanlar bunları hiç düşünmemiştim. Çok nadir bir durumdu, olmadı bende"* diyen Katılımcı 002 (K-Ecz-23) ve *"Hayır, değişmedi. Pandemi döneminde sadece o dönemin sıkıntılarını düşündük. Şu an hayatımızda o dönemin etkileri yok"* ifadesini kullanan Katılımcı 029 (E-Bİ-40) bu durumu ortaya koymaktadır (Giddens, 1991, s. 56).

Hijyen ve sağlık konularına olan duyarlılığın arttığını belirten katılımcılar, pandemi öncesinde önemsenmeyen konuların pandemi ile daha fazla önem kazandığını ifade

etmiştir. Katılımcılar 005 (K-Sig-42), 032 (K-SM-36), 037 (E-Ecz-70) ve 040 (E-TM-43), hijyen konusuna daha fazla dikkat etmeye başladıklarını ve temas konusunda daha dikkatli olduklarını belirtmiştir. *"Pandemi ile risk algım değişti. Hijyen konusuna daha fazla dikkat etmeye başladım"* diyen Katılımcı 005 (K-Sig-42) ve *"Evet, temas konusunda daha dikkatli olduk. Eskiden önemsemediğimiz şeyler daha önemli hale geldi"* ifadesini kullanan Katılımcı 032 (K-SM-36) bu değişimi yansıtmaktadır (Beck, 1992, s. 200-202).

Pandemi sürecinde hayata bakış açılarının değiştiğini belirten katılımcılar, ölüm korkusunun ve yaşamın değerinin daha fazla farkına vardıklarını ifade etmiştir. Katılımcılar 009 (K-Öğ-36), 015 (K-Kp-38), 021 (K-Öğr-24), 022 (K-Hms-45) ve 023 (K-EH-46), maddi değerlerin önemini yitirdiğini ve manevi değerlere daha fazla önem vermeye başladıklarını belirtmiştir. *"Sağlık ve ailenin önemi daha çok anlaşıldı. Her an dünyamız değişebilir bunu fark ettik"* diyen Katılımcı 021 (K-Öğr-24) ve *"Evet, hayata bakışımız değişti. Dünyanın ne kadar küçük olduğunu anladık. Tüketim çılgınlığının ne kadar fasarya olduğunu gördük"* ifadesini kullanan Katılımcı 022 (K-Hms-45) bu değişimi doğrulamaktadır (Beck, 1992, s. 207).

Bazı katılımcılar, pandemi sürecinde risk algılarında herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmiştir. Katılımcılar 010 (E-İK-47), 012 (K-CC-29), 034 (K-Öğ-34) ve 035 (K-Hms-30), pandemi sürecinde risk algılarında değişiklik yaşamadıklarını ifade etmiştir. *"Hayır, bir değişiklik olmadı"* diyen Katılımcı 010 (E-İK-47) ve *"Hayır, değişmedi"* ifadesini kullanan Katılımcı 034 (K-Öğ-34) bu durumu ortaya koymaktadır (Giddens, 1991, s. 56).

Ticari faaliyetler açısından risk algısının değiştiğini belirten katılımcılar, gelecekte benzer bir durumla karşılaştıklarında ticari faaliyetlerini korumak için ekstra önlemler almayı planladıklarını ifade etmiştir. Katılımcı 013 (E-Gir-33), *"Ticari olarak bir pandemi daha yaşarsak ticari faaliyetlerim etkilenir mi diye ekstra önlemler almayı düşünüyorum"* diyerek, bireylerin ve kurumların modern risklere karşı daha erken ve önleyici tedbirler almaya yönelik davranışlarını yansıtmaktadır (Beck, 1992, s. 205).

Risk toplumu teorisi bağlamında katılımcıların görüşleri incelendiğinde pandeminin bireylerin risk algılarında önemli değişikliklere neden olduğu görülmektedir. Bu değişiklikler, hijyen ve sağlık konusundaki duyarlılığın artması, hayata bakış açısının değişmesi, maddi değerlerin öneminin azalması ve manevi değerlere daha fazla önem verilmesi gibi çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Ancak, bazı bireylerin risk algılarında herhangi bir değişiklik yaşanmaması veya değişikliklerin kısa süreli olması, risk toplumu teorisinin bireysel farkındalık düzeylerine bağlı olarak değişkenlik gösterebileceğini de ortaya koyar. Bu veriler, pandeminin bireyler üzerindeki uzun vadeli etkilerinin ve risk algısındaki değişikliklerin toplumsal düzeyde nasıl bir dönüşüm yaratabileceğini anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır (Beck, 1992, s. 34; Giddens, 1991, s. 56).

Laboratuvar Teorisi Üzerine Görüşler;

Katılımcılar arasında COVID-19'un laboratuvar ortamında üretildiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Katılımcılar 002 (K-Ecz-23), 003 (K-MİS-42), 006 (K-Müd-32), 014 (K-Muh-29), 026 (K-DB-42), 028 (K-Öğr-24), 035 (K-Hms-30), 036 (E-Yaz-37) ve 040 (E-TM-43) bu konuda kararsız veya emin değillerdir. Bilgiye ulaşma kolaylığı aynı zamanda bilgiye olan güveni de sarsmaktadır. Katılımcılar farklı kaynaklardan gelen çelişkili bilgilerin etkisiyle kime veya neye inanacaklarını bilemediklerini ifade etmektedirler. Bu durum, risk toplumu teorisinde "bilgi riskleri" olarak adlandırılan olguya işaret eder. Modern toplumlarda riskler, bilgi kaynaklarının güvenirliğine dair belirsizliklerle birlikte artmaktadır (Beck, 1992, s. 45; Giddens, 1991, s. 210).

Katılımcılar 004 (E-Öğ-34), 005 (K-Sig-42), 007 (K-SD-40), 010 (E-İK-47), 011 (K-EH-45), 015 (K-Kp-38), 017 (K-MLKH-47), 018 (K-KP-30), 020 (E-İİ-49), 021 (K-Öğr-24), 023 (K-EH-46), 024 (K-Öğ-44), 025 (K-EH-29), 027 (K-Hms-45), 029 (E-Bİ-40), 030 (E-DU-34), 032 (K-SM-36), 033 (K-EKM-26), 034 (K-Öğ-34), 037 (E-Ecz-70) ve 038 (K-EKM-38), COVID-19'un laboratuvarda üretildiğine inanmaktadır. Bu inanış, pandeminin getirdiği belirsizlik ve korku ortamında insanların olaylara mantıklı bir

açıklama getirme ihtiyacından kaynaklanabilir. Komplo teorileri, bilinmeyen risklerin anlaşılabilir hale getirilmesi için basit ve çekici çözümler sunar. Komplo teorilerine inanan katılımcılar, hükümetlere, sağlık otoritelerine ve bilim insanlarına duydukları güvensizliği dile getirmektedir. Bu güvensizlik, risk toplumu teorisinde "kurumsal risk" olarak adlandırılır. Modern toplumlar, kurumsal yapılara ve onların sunduğu çözümlere karşı artan bir güvensizlik içindedir (Beck, 1992, s. 150; Giddens, 1991, s. 199).

Katılımcılar 004 (E-Öğ-34), 013 (E-Gir-33), 022 (K-Hms-45) ve 039 (K-DB-39), COVID-19'un laboratuvarda üretildiği iddialarını reddetmektedir. Bilimsel verilere ve otoritelerin açıklamalarına güven duyan bu katılımcılar, modern toplumun bilimsel ve teknolojik çözümlerine daha fazla inanmaktadır. Bu grup, olaylara daha rasyonel bir perspektiften yaklaşarak komplo teorilerini mantıksız bulmaktadır. Bu tutum, risk toplumu teorisinde "rasyonel risk değerlendirmesi" olarak adlandırılır. Bu katılımcılar, bilimsel yönteme ve veriye dayalı değerlendirmelere daha fazla önem vermektedir (Beck, 1992, s. 205).

Risk toplumu teorisi modern toplumların artan bilgi kaynaklarıyla birlikte bilgiye olan güvenlerinin azalacağını öne sürer. Katılımcıların farklı bilgi kaynaklarından gelen çelişkili bilgilerle karşılaşması, bilgiye olan güveni sarsmakta ve belirsizliği artırmaktadır. Komplo teorileri, risk algısının bir yansımasıdır. İnsanlar, bilinmeyen veya kontrol edilemeyen risklerle karşılaştıklarında bu riskleri daha anlaşılır ve kontrol edilebilir hale getirmek için komplo teorilerine yönelebilirler. Bu teoriler, belirsizlik ve korku ortamında güvenlik hissi sağlayabilir. Modern toplumlarda kurumsal yapılara duyulan güvenin azalması, risklerin yönetimi ve iletişimi konusunda zorluklar yaratmaktadır. Pandemi sürecinde otoritelere ve sağlık kurumlarına duyulan güvensizlik, insanların alternatif açıklamalara yönelmesine neden olmuştur (Beck, 1992, s. 220; Giddens, 1991, s. 210).

Risk toplumu teorisi bağlamında, COVID-19'un laboratuvarda üretildiği iddialarına yönelik katılımcı görüşleri, modern toplumlarda risk algısı, bilgiye güven ve kurumsal yapılara yönelik tutumlar hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Bu analiz, pandeminin getirdiği belirsizlik ve korku ortamında insanların riskleri nasıl anlamlandırdığını ve bu

risklerle başa çıkmak için hangi yöntemlere başvurduğunu göstermektedir. Bilgiye ulaşmanın kolay olduğu ancak güvenilir bilgiye ulaşmanın zor olduğu modern toplumlarda, risklerin yönetimi ve iletişimi büyük önem taşımaktadır (Beck, 1992, s. 220; Giddens, 1991, s. 210).

5.1.3. Sosyal ve kültürel etkiler

Sosyal Mesafe Kurallarına Uyum Sağlama Zorlukları;

Katılımcı 001 (K-Ecz-34) ve 003, maskelerin temininde yaşanan zorluklar ve maskenin kullanımıyla ilgili alışkanlıkların olmamasının, risk algısının yaygın ve karmaşık hale geldiğini göstermektedir. Bireyler, riski yönetebilmek için yeni davranış kalıpları geliştirmek zorunda kalmışlardır. Katılımcı 004 (E-Öğ-34), aile içi uyarı ve kontrol mekanizmalarının devreye girdiğini belirterek, riskin sadece bireysel değil, topluluklar içinde de sürekli yönetilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu, risk toplumu teorisinin "riskin yayılması" ve "bireylerin sürekli risk altında hissetmeleri" kavramlarıyla örtüşmektedir.

Katılımcı 006 (K-Müd-32) ve 008, alışverişe gitme korkusu ve sosyal yaşamın durma noktasına gelmesiyle bireylerin izolasyon ve teknolojiye yöneldiğini belirtmiştir. Bu durum, risk toplumu teorisinin "sanal risk yönetimi" kavramıyla ilişkilidir. Katılımcı 007 (K-SD-40), hijyen önlemlerinin aşırı derecede abartıldığını ve bu durumun bireylerin risk algısının derinliğini ve riski yönetme çabalarının yoğunluğunu gösterdiğini ifade etmiştir. Bu, Beck'in teorisindeki "riskin abartılması" ve "paranoya" kavramlarıyla örtüşmektedir.

Sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama zorlukları, sosyal yapı ve kültürel normlar üzerinde de etkili olmuştur. Katılımcı 002 (K-Ecz-23) ve 011, sevdiklerinden uzak kalmanın ve sosyal ilişkilerin zayıflamasının, pandeminin sosyal bağları ve dayanışmayı nasıl olumsuz etkilediğini göstermektedir. Bu durum, Beck'in "sosyal ilişkilerdeki kırılganlık" kavramıyla örtüşmektedir.

Katılımcı 009 (K-Öğ-36) ve 017, çocukların sosyal mesafe kurallarına uyum sağlamakta zorlanmasını ve aile içindeki çatışmaları vurgulamışlardır. Bu, pandeminin aile yapısı üzerindeki etkilerini gözler önüne serer ve risk toplumu teorisinin "aile içi risklerin

artması" ve "sosyal normların zayıflaması" kavramlarıyla ilişkilidir. Katılımcı 012 (K-CC-29), 013 ve 016, pandemi sürecinde akrabalarla ve arkadaşlarla görüşememenin, toplumun kültürel normlarının ve ritüellerinin nasıl etkilendiğini göstermektedir. Bu, Beck'in "kültürel normların dönüşümü" ve "ritüellerin kırılması" kavramlarıyla uyumludur.

Pandeminin ekonomik etkileri ve iş yaşamındaki değişiklikler de risk toplumu teorisi bağlamında önemli bir yer tutar. Katılımcı 014 (K-Muh-29) ve 015, toplu taşımayı kullanmak zorunda kalan katılımcılar, iş ortamlarında sosyal mesafeye dikkat etmenin zorluklarını vurgulamıştır. Bu, riskin sadece bireysel yaşamı değil, aynı zamanda ekonomik faaliyetleri de nasıl etkilediğini göstermektedir. Beck'in "ekonomik riskler" ve "iş yaşamındaki dönüşüm" kavramlarıyla ilişkilidir. Katılımcı 035 (K-Hms-30) ve 038, sağlık sektöründe çalışan katılımcılar, işlerinden dolayı ailelerine risk taşıma endişesi yaşamaktadır. Bu, Beck'in teorisindeki "mesleki riskler" ve "aile içi risklerin artması" kavramlarıyla uyumludur.

Risk toplumu teorisi risklerin sosyolojik ve duygusal etkilerini dikkate alır. Katılımcı 018 (K-KP-30) ve 020, maske takmanın getirdiği sosyolojik zorluklar ve sosyal mesafe kurallarının yarattığı stresin, pandeminin bireylerin duygusal durumları üzerindeki etkilerini gösterdiğini belirtmiştir. Bu, Beck'in "sosyolojik riskler" ve "duygusal kırılganlık" kavramlarıyla örtüşmektedir. Katılımcı 026 (K-DB-42), çocukların sosyal aktivitelerden ve akran ilişkilerinden mahrum kalmasının pandeminin genç nesiller üzerindeki sosyolojik etkilerini gözler önüne serdiğini ifade etmiştir. Bu durum, risk toplumu teorisinin "genç nesillerde risk algısı" ve "sosyolojik travma" kavramlarıyla ilişkilidir.

Risk toplumu teorisi bağlamında, COVID-19 pandemisinin sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama zorlukları, modern toplumların risklere nasıl tepki verdiğini bu risklerin sosyal, ekonomik ve kültürel yapılar üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Pandeminin bireysel, ailevi ve toplumsal düzeyde yarattığı değişiklikler, risk toplumu teorisinin temel kavramlarıyla uyumlu olup, modern toplumların karşı karşıya olduğu risklerin kapsamını ve derinliğini göstermektedir. Pandemi sürecinde

ortaya çıkan sosyal ve kültürel etkiler, toplumların risk algısını ve bu risklerle başa çıkma stratejilerini anlamak açısından önemli bir veri kaynağıdır. Bu analiz, risk toplumu teorisinin günümüzün karmaşık ve dinamik sosyal yapılarında ne kadar geçerli olduğunu ve bu yapıların risklerle nasıl şekillendiğini anlaşılmasına yardımcı olmaktadır (Beck, 1992; Beck, 1999).

Pandemi Kısıtlamalarının Dini ve Kültürel Pratikler Üzerindeki Etkileri;

Pandeminin dini ve kültürel pratikler üzerindeki etkileri, katılımcıların ifadelerinde farklı şekillerde ortaya çıkmıştır.

Katılımcı 003 (K-MİS-42) ve Katılımcı 038 (K-EKM-38), pandeminin sosyolojik etkilerine dikkat çekmişlerdir. Risk toplumu teorisine göre modern toplumlarda risk algısı bireylerin günlük yaşamlarını ve sosyolojik durumlarını derinden etkiler. Pandemi süresince, belirsizlik ve sürekli bir tehdit altında olma hali, bireylerin korku ve tedirginlik içerisinde yaşamalarına neden olmuştur. Bu durum, toplumu sosyolojik açıdan olumsuz etkileyerek bireylerin mental sağlığını zayıflatmıştır.

Katılımcılar 004 (E-Öğ-34), 009 (K-Öğ-36), 011 (K-EH-45), 014 (K-Muh-29), 015 (K-Kp-38) ve 027 (K-Öğ-34), dini ve kültürel pratiklerin kısıtlanmasının sosyal yaşamlarını nasıl etkilediğini ifade etmişlerdir. Bayramlar, cenazeler, düğünler gibi toplumsal olaylar, sadece dini ritüeller değil, aynı zamanda sosyal bağları güçlendiren önemli etkinliklerdir. Bu pratiklerin kısıtlanması, bireylerin sosyal izolasyonunu artırmış ve toplumsal bağları zayıflatmıştır. Risk toplumu teorisi bu tür kısıtlamaların bireylerin sosyal entegrasyonunu olumsuz etkilediğini ve toplumsal dayanışmayı zayıflattığını vurgular.

Katılımcılar 010 (E-İK-47) ve 032 (K-SM-36), pandeminin sosyal ve ekonomik etkilerini daha az hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum, bireylerin ekonomik ve sosyal dayanıklılıklarının farklılık gösterdiğini ortaya koyar. Risk toplumu teorisi risklerin eşitsiz dağıldığını ve bazı grupların bu risklerden daha fazla etkilendiğini vurgular. Pandemi sürecinde, ekonomik durumu daha iyi olan bireyler ve aileler, kısıtlamalardan daha az etkilenmiş ve sosyal dayanıklılıklarını korumuşlardır.

Katılımcılar 006 (K-Müd-32), 021 (K-Öğr-24) ve 036 (E-Yaz-37), pandeminin dini pratiklere olan yönelimlerini artırdığını belirtmişlerdir. Bu, bireylerin belirsizlik ve risk karşısında manevi arayışlara yönelme eğilimlerini gösterir. Risk toplumu teorisi belirsizlik ve tehlike dönemlerinde bireylerin daha fazla anlam arayışına girdiklerini ve manevi değerlere yöneldiklerini belirtir. Pandemi, birçok birey için dini pratikleri daha yoğun bir şekilde deneyimleme fırsatı sunmuştur.

Katılımcılar 017 (K-MLKH-47), 018 (K-KP-30) ve 040 (E-TM-43), pandemi kısıtlamalarının sosyal ve kültürel yaşamlarını nasıl kısıtladığını ifade etmişlerdir. Sosyal aktivitelerin, kültürel etkinliklerin ve toplu ibadetlerin kısıtlanması, bireylerin sosyal yaşantılarında önemli kayıplara yol açmıştır. Risk toplumu teorisi bu tür kayıpların bireylerin sosyal sermayelerini azalttığını ve toplumsal bağları zayıflattığını vurgular.

Pandemi kısıtlamalarının dini ve kültürel pratikler üzerindeki etkileri, risk toplumu teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, modern toplumların risklerle başa çıkma stratejilerinin ve bu süreçlerin sosyolojik yansımalarının karmaşıklığını ortaya koyar. Bireyler, pandemi sürecinde dini ve kültürel pratiklerini devam ettirmek için çeşitli stratejiler geliştirmiş, ancak bu süreçte önemli zorluklar ve kayıplar yaşamışlardır. Pandemi, toplumsal bağları zayıflatmış, bireylerin sosyolojik olarak dayanıklılıklarını sınamış ve manevi arayışları artırmıştır (Beck, 1992, s.96; Beck, 1999, s.125).

5.1.4. Ekonomik etkiler

Pandemi Sürecinde Yaşanan Ekonomik Zorluklar ve Yönetimi;

Ulrich Beck, "*modern toplumların giderek artan bir şekilde insan yapımı risklere (teknolojik, ekonomik, çevresel vb.) maruz kaldığını savunur*" (Beck, 1992, s. 13).

Katılımcılar, pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklarla başa çıkma stratejilerini ve bu stratejilerin risk algıları üzerindeki etkilerini çeşitli şekillerde dile getirmişlerdir. Katılımcılar 002 (K-Ecz-23), 003 (K-MİS-42), 006 (K-Müd-32), 009 (K-Öğ-36), 011 (K-EH-45), 014 (K-Muh-29), 015 (K-Kp-38), 016 (K-Kp-38), 019 (E-İİ-49) ve 020 (K-Öğ-44), ekonomik belirsizlik ve zorluklarla başa çıkmak için farklı yöntemler

benimsemişlerdir. Örneğin, harcamalarını kısıtlamak (Katılımcı 002, 026), farklı işlere yönelmek (Katılımcı 006, 008) ve birikimlerini kullanmak (Katılımcı 014, 019) gibi stratejiler geliştirilmiştir. Bu stratejiler, Beck'in risk toplumu teorisinde belirttiği gibi bireylerin modern risklerle başa çıkma yollarını çeşitlendirdiklerini göstermektedir (Beck, 1992, s. 45-46).

Pandeminin getirdiği ekonomik belirsizlik ve güvensizlik, iş kaybı ve gelir düşüşü gibi somut sonuçlarla kendini göstermiştir. Katılımcılar 006 (K-Müd-32), 007 (K-SD-40), 008 (K-Öğr-24), 011 (K-EH-45) ve 016 (K-Kp-38), pandeminin ekonomik riskleri ve işsizlik konusundaki endişelerini dile getirmişlerdir. Bu durum, risk toplumunun temel özelliklerinden biridir (Beck, 1992, s. 60-61).

Katılımcıların iş kolları ve sektörlerine göre pandemiden etkilenme düzeyleri farklılık göstermiştir. Sağlık sektöründe çalışan katılımcılar (Katılımcı 001 (K-Ecz-34), 037 (E-Ecz-70)), pandemiden ekonomik olarak olumsuz etkilenmemiş, aksine iş yoğunlukları artmıştır. Ancak hizmet ve perakende sektöründe çalışan katılımcılar (Katılımcı 006, 008, 016), ciddi ekonomik zorluklar yaşamıştır. Bu farklılık, modern toplumlarda risklerin sektörel ve mesleki farklılıklara göre nasıl dağıldığını göstermektedir (Beck, 1992, s. 75-76).

Ekonomik zorluklarla başa çıkarken sosyal ve ekonomik destek mekanizmalarına başvuran katılımcılar, aile desteği (Katılımcı 018 (K-KP-30)), devlet desteği (Katılımcı 027 (K-Öğ-44), 028 (K-Öğr-24)) ve işveren destekleri (Katılımcı 019 (E-İİ-49), 025 (K-EH-29)) gibi kaynaklara yönelmiştir. Bu, risk toplumu teorisinin, modern toplumlarda risklerin bireysel olarak değil, toplumsal olarak yönetilmesi gerektiğini savunması ile uyumludur (Beck, 1992, s. 83-85).

Katılımcıların ekonomik zorluklarla başa çıkma düzeyleri, gelir düzeyleri ve ekonomik durumlarına göre farklılık göstermektedir. Ekonomik olarak daha güçlü olan katılımcılar (Katılımcı 005 (K-Sig-42), 023 (K-EH-46), 027 (K-Öğ-44)), pandemiden daha az etkilenmiştir. Risk toplumu teorisi modern toplumlarda risklerin eşitsiz bir şekilde

dağıldığını ve bazı grupların diğerlerine göre daha savunmasız olduğunu belirtir (Beck, 1992, s. 99-100).

Katılımcıların ekonomik zorluklarla ilgili ifadeleri, risk toplumu teorisi bağlamında incelendiğinde, modern toplumların ekonomik belirsizliklerle nasıl başa çıktığını ve bu süreçte sosyal destek mekanizmalarının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar, risklerin eşitsiz dağılımını ve toplumsal dayanışmanın önemini ortaya koymuştur (Beck, 1992, s. 110-112; Beck, 1999, s. 90-91).

5.1.5. Eğitim ve çocuklar

Pandemi Sürecinde Eğitimde Gerileme;

Katılımcının bu ifadesi, çevrim içi eğitimin yüz yüze eğitimin yerini tutamadığını ve çocukların eğitim sürecinde yaşadıkları eksikliklerin, Beck'in modern toplumların karşılaştığı risklerle ilgili olarak belirttiği belirsizlik ve güvensizlik durumunu yansıtmaktadır. Beck (1992), modern risk toplumunda bireylerin sürekli olarak yeni ve beklenmedik risklerle karşı karşıya kaldığını, bu risklerin toplumun sosyal yapısında derin etkiler bıraktığını vurgular. Özellikle eğitimde yaşanan bu tür eksiklikler, Beck'in 'risk toplumu' olarak tanımladığı çağdaş toplumun, giderek artan bireysel ve kolektif belirsizliklerle nasıl başa çıkmaya çalıştığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Eğitimin niteliğinin düşmesi ve eşitsizliklerin artması, modern toplumun karşılaştığı en önemli risklerden biridir ve bu süreçte teknolojiye aşırı bağımlılığın olumsuz etkileri de açığa çıkmıştır (Beck, 1992, s. 23).

Benzer şekilde, Katılımcı 027 (K-Öğ-34), *"Çevrim içi eğitim yüz yüze eğitimin yerini tutamadı. Gerileme oldu"* diyerek eğitimde yaşanan aksaklıklara dikkat çekmiştir. Burada da Beck'in belirttiği üzere, risk toplumu, eğitimdeki bu tür aksaklıklar ve yetersizliklerle karşı karşıya kaldığında, bireylerin ve ailelerin geleceğe dair güven duygusu zedelenir ve toplumsal yapının dayanakları sarsılır (Beck, 1992, s. 23).

Pandemi sürecinde çocukların sosyal gelişimlerinin de olumsuz etkilendiği görülmüştür. Katılımcı 001 (K-Ecz-34), *"Pandemi sürecinde çocuğumuz sosyal anlamda biraz daha*

geri kaldığını düşünüyorum" demiştir. Bu ifade, Beck'in modern toplumların karşılaştığı risklerin yalnızca ekonomik veya sağlıkla ilgili değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel alanlarda da derin etkiler yarattığı tezini destekler. Beck, sosyal ilişkilerin ve bireylerin toplumsal bağlarının, riskler ve belirsizliklerle nasıl zayıflayabileceğine dikkat çeker (Beck, 1992, s. 25).

Ayrıca, Katılımcı 009 (K-Öğ-36), eğitimde geri kalmanın yanı sıra çocukların psikolojik ve sosyal olarak da olumsuz etkilendiğini belirtmiştir. *"Eğitimde geri kaldı. Biz de psikolojik ve sosyal olarak iyi olmadığımız için gerekli eğitimi veremedik. Hala bu süreci hatırlıyor ve etkileniyor"* ifadesi, sürecin geniş kapsamlı etkilerini ortaya koymaktadır. Beck'in teorisi çerçevesinde, bu tür psikolojik ve sosyal etkiler, modern risk toplumunun bireyleri üzerindeki olumsuz yansımaları olarak değerlendirilebilir. Bireylerin geçmiş deneyimlerden uzun süreli etkilenmesi, risklerin yalnızca o an için değil, uzun vadede de toplumsal yapı üzerinde derin izler bıraktığını gösterir (Beck, 1992, s. 27).

Çevrim içi eğitimin her çocuk için eşit derecede etkili olmadığı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Katılımcı 022 (K-Hms-45), *"Çevrim içi eğitim her çocuğa hitap etmiyor. Çocuklar bilgisayar başında kontrol edilemiyor"* diyerek bu durumu vurgulamıştır. Bu görüş, Beck'in risk toplumunda eğitimde ortaya çıkan eşitsizliklerin, sosyal adaletsizlikleri ve bireyler arasındaki farklılıkları nasıl derinleştirdiğini anlatan tezini destekler niteliktedir. Eğitimdeki bu tür eşitsizlikler, modern toplumun karşılaştığı risklerin daha da karmaşık hale gelmesine neden olur (Beck, 1992, s. 30).

Katılımcı 039 (K-DB-39) ise çevrim içi eğitimde yaşanan zorlukların çocuklarının eğitim süreçlerini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. *"Okuma birazcık geç oldu ve okuması yavaş oldu."* Bu ifade, Beck'in risk toplumu teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, eğitimin kalitesindeki düşüşün ve çocukların gelişimindeki gerilemenin, modern toplumların karşılaştığı karmaşık risklerin bir yansıması olduğunu ortaya koyar. Eğitimdeki bu tür sorunlar, bireylerin gelecekte karşılaşacakları zorlukları daha da artırır (Beck, 1992, s. 33).

Çevrim içi eğitimin yüz yüze eğitimin yerini tutmadığı sıkça belirtilmiştir. Katılımcı 033 (K-EKMY-26), *"Kesinlikle. Üniversite 2. sınıf öğrencisiydim, çevrim içi eğitimde derslerin anlaşıldığını düşünmüyorum"* diyerek çevrim içi eğitimin yetersizliğine dikkat çekmiştir. Beck'in teorisine göre, eğitimdeki bu tür yetersizlikler, bireylerin gelecekteki sosyal ve ekonomik pozisyonlarını olumsuz etkileyebilir, bu da modern toplumların karşı karşıya kaldığı risklerin uzun vadeli etkilerinden biridir (Beck, 1992, s. 35).

Katılımcı 040 (E-TM-43) ise *"Evde okuma yazmayı öğretmek zorunda kaldık"* diyerek ebeveynlerin eğitimde üstlendikleri ek sorumlulukları belirtmiştir. Bu tür durumlar, Beck'in modern risk toplumunda bireylerin artan sorumluluk ve yükümlülüklerle nasıl başa çıkmaya çalıştığını ve bu süreçte yaşadıkları zorlukları gösterir. Eğitimin ailelere devredilmesi, risklerin bireysel düzeyde nasıl daha yoğun hissedildiğini açıklar (Beck, 1992, s. 37).

Pandemi sürecinde yaşanan eğitim gerilemesinin uzun vadeli etkileri konusunda endişeler dile getirilmiştir. Katılımcı 034 (K-Öğ-34), *"Bütün çocuklarımın 2 yıllık açıkları hala kapanmadı"* diyerek uzun vadeli eğitim kayıplarına dikkat çekmiştir. Beck'in teorisine göre, bu tür uzun vadeli etkiler, risklerin bireyler üzerindeki kalıcı ve geniş kapsamlı sonuçlarını gösterir. Eğitimde yaşanan bu tür kayıplar, gelecekteki toplumsal yapı ve bireylerin toplumsal entegrasyonu üzerinde derin etkiler yaratabilir (Beck, 1992, s. 40).

Katılımcı 027 (K-Öğ-34), *"Çevrim içi eğitimde temas yok, sosyalleşme imkânı yok"* diyerek çevrim içi eğitimin sosyal etkileşim eksikliklerine vurgu yapmıştır. Beck'in teorisi, bu tür sosyal etkileşim eksikliklerinin modern risk toplumunda bireylerin izolasyonunu artırabileceğini ve toplumsal dayanışmayı zayıflatabileceğini öne sürer. Sosyal etkileşim eksiklikleri, bireylerin toplumla olan bağlarını zayıflatır ve risk toplumu içinde daha da savunmasız hale getirir (Beck, 1992, s. 41).

Katılımcıların ifadeleri, pandemi sürecinde eğitimin ciddi riskler ve belirsizliklerle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Eğitimde yaşanan gerilemeler, sosyolojik etkiler, eşitsizlikler ve teknolojinin getirdiği sorunlar, Beck'in risk toplumu teorisinin öngördüğü risk ve belirsizliklerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Pandemi, modern

toplumların karşı karşıya olduğu risklerin ve bu risklerin eğitim, sosyal yaşam ve bireyler üzerindeki derin etkilerinin bir örneğini sunmaktadır (Beck, 1992, s. 45-46; Beck, 1999, s. 60-61).

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

COVID-19 pandemisi, Ulrich Beck'in "Risk Toplumu" teorisinin günümüz koşullarında ne kadar geçerli olduğunu kapsamlı bir şekilde ortaya koymuştur. Beck, modern toplumların giderek artan ve karmaşıklaşan risklerle karşı karşıya kaldığını, bu risklerin toplumsal yapıların temel dinamiklerini etkilediğini savunur. Pandemi süreci, bu risklerin ne kadar derin ve yaygın olabileceğini göstererek teorinin geçerliliğini bir kez daha kanıtlamıştır.

Pandemi süresince yaşanan belirsizlik ve korku, Beck'in teorisinin merkezinde yer alan kavramlardır. Modern risklerin bireylerin günlük yaşamlarını nasıl etkilediğini anlamak, Beck'in teorisine göre, bu risklerin toplumsal yapılar üzerindeki yıkıcı etkilerini anlamamız açısından kritik öneme sahiptir. Pandemi, sadece sağlık sistemi üzerinde değil, aynı zamanda aile yapıları, ekonomik süreçler ve toplumsal ilişkiler üzerinde de derin izler bırakmıştır.

Tarih boyunca pandemiler toplumsal yapılar üzerinde etkili olmuş ancak modern toplumların daha karmaşık hale gelmesi bu etkilerin daha derin ve yaygın olmasına neden olmuştur. Pandemiler, geçmişte olduğu gibi toplumsal yapıyı köklü değişimlere uğratmıştır. COVID-19 pandemisi yalnızca sağlıkla ilgili riskler yaratmamış aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel risklerin de artmasına yol açmıştır. Toplumsal riskler bu süreçte önemli ölçüde artmış ve bu da pandeminin kitlesel bir kriz olarak tüm sosyolojik kurumların etkilemesine neden olmuştur.

Pandemi süresince toplumsal risklerin artması, Beck'in teorisinin önemli bir öngörüsünü doğrulamıştır. Yaşam güvenliği sarsılmış, erken ölümler başlamış ve sağlık, eğitim ve güvenlik gibi temel kurumlar büyük bir tehdit altına girmiştir. Bu süreçte, sosyal bilimcilerin ve demografların araştırma standartları altüst olmuştur. Varsayımlar çerçevesinde pandeminin büyüklüğü ile toplumsal riskler arasında doğru orantılı bir ilişki kurulmuştur.

Tarihsel olarak risk kavramı zamanla değişim göstermiştir. İlk olarak denizcilik terimlerinde "macera" ve "tehlike" anlamında kullanılan risk, günümüzde daha çok sağlık, ekonomik, güvenlik ve çevresel riskler gibi alanlarda ele alınmaktadır. Bu değişim, modern toplumların karşılaştığı yeni tür risklerin karmaşıklığını ve bu risklerin toplumlar üzerindeki derin etkilerini ortaya koymaktadır. Beck'in risk toplumu teorisi, bu bağlamda modern toplumların karşılaştığı riskleri anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Modernite ile risklerin globalleştiği ve daha karmaşık hale geldiği varsayımı, COVID-19 pandemisi ışığında değerlendirildiğinde, modern toplumların ne kadar savunmasız olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Pandemi süresince yaşanan belirsizlik ve korku, yalnızca bireylerin kişisel hayatlarını etkilemekle kalmamış, aynı zamanda aile içi dinamiklerde de gerilimlere ve çatışmalara neden olmuştur. Bireylerin günlük yaşantılarında karşılaştıkları riskler, aile üyeleri arasında iletişim kopukluklarına ve duygusal patlamalara yol açmıştır. Bu durum, Beck'in modern risklerin bireyler ve aileler üzerindeki etkilerini anlamak için sunduğu perspektifin önemini vurgular.

COVID-19 pandemisi, aile yapıları üzerinde derin izler bırakmıştır. Pandemi sürecinde aileler, sadece sağlıkla ilgili risklerle değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal risklerle de mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum, aile içi dinamiklerde önemli değişikliklere yol açmış, toplumsal bağları zayıflatmış ve bireyselleşmeyi artırmıştır. Beck'in risk toplumu teorisi, modern toplumlarda ortaya çıkan bu tür risklerin, aile yapıları üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir çerçeve sunar.

Pandemi süresince aile içi rollerin yeniden tanımlanması, Beck'in risk toplumu teorisi bağlamında değerlendirilebilir. Pandemi, aile içi sorumlulukların yeniden dağıtılmasına neden olmuş, bu süreçte aile üyeleri arasında dayanışma ve işbirliği artmıştır. Bu durum, modern toplumlarda kriz dönemlerinde aile içi dayanışmanın güçlendiğini ve sosyal bağların pekiştiğini göstermektedir. Ancak, bazı ailelerde bu dayanışma fiziksel mesafelerin korunması zorunluluğu nedeniyle uzaktan gerçekleşmiş ve geleneksel dayanışma biçimleri yerini modern dayanışma biçimlerine bırakmıştır.

Pandemi süresince aşı karşıtlığı veya destekçiliği gibi konular, aile içi ilişkilerde gerilim kaynağı olmuştur. Bireylerin risk algıları, bilimsel bilgiye duydukları güven ve sosyal ilişkileri çerçevesinde şekillenmiştir. Özellikle bilgi kirliliği ve sosyal medya aracılığıyla yayılan yanlış bilgiler, aile içi çatışmaları tetiklemiş ve bireylerin karar alma süreçlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Beck'in teorisi, modern toplumlarda bilgi kaynaklarının güvenilirliğinin nasıl sorgulandığını ve bunun toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir çerçeve sunar.

Beck'in risk toplumu teorisi, modern toplumlarda ortaya çıkan risklerin globalleştiğini ve bu risklerin farklı toplumlar üzerindeki etkilerinin eşit olmadığını vurgular. Pandemi süresince, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki sağlık sistemleri, ekonomik kaynaklar ve sosyal güvenlik ağları gibi faktörlerdeki farklılıklar, pandeminin etkilerinin toplumlar arasında nasıl farklılık gösterdiğini açıkça ortaya koymuştur. Gelişmiş ülkeler, daha güçlü sağlık sistemlerine ve ekonomik destek mekanizmalarına sahipken, gelişmekte olan ülkeler bu tür bir krizle başa çıkmakta daha fazla zorluk yaşamışlardır.

Pandemi süresince sosyal eşitsizliklerin belirginleşmesi, Beck'in teorisinin bir diğer önemli noktası olan risklerin eşit olmayan dağılımına da işaret etmektedir. Pandeminin başlangıcında, bazı ülkeler hızlı bir şekilde geniş çaplı testler, aşı geliştirme ve dağıtım stratejileri uygulamışken, diğer ülkeler bu tür müdahaleleri gerçekleştirmekte zorlanmıştır. Bu durum, küresel risklerin etkilerinin toplumlar arasında nasıl farklılaştığını ve bu farklılıkların sosyal eşitsizlikleri nasıl derinleştirdiğini gözler önüne sermektedir.

COVID-19 pandemisi, sağlık hizmetlerine erişim, gelir düzeyleri ve çalışma koşulları gibi sosyal belirleyicilerin, bireylerin ve toplulukların pandemiden nasıl etkilendiğini büyük ölçüde şekillendirdiğini göstermiştir. Örneğin, düşük gelirli topluluklar ve gelişmekte olan ülkeler, pandeminin ekonomik ve sosyal etkilerine karşı daha savunmasız kalmışlardır. Bu gruplar, sağlık hizmetlerine erişimde zorluklar yaşamış, ekonomik belirsizliklerle daha yoğun bir şekilde karşılaşmış ve sosyal güvenlik ağlarından yeterince faydalanamamışlardır. Bu durum, Beck'in risk toplumu teorisinin vurguladığı gibi

modern toplumlarda risklerin eşitsiz bir şekilde dağıldığını ve bu eşitsizliklerin sosyal adaletsizlikleri nasıl derinleştirdiğini ortaya koymaktadır.

Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi, modern toplumlarda ortaya çıkan risklerin globalleştiğini ve bu risklerin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Ancak teori, bazı eleştirilere de maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, teorinin aşırı genelleyici olduğu ve belirli toplumsal dinamikleri yeterince dikkate almadığı yönündedir. Özellikle Anthony Giddens ve Niklas Luhmann gibi sosyologlar, Beck'in teorisinin toplumlar arasındaki kültürel, ekonomik ve politik farklılıkları göz ardı ettiğini ve bu nedenle risklerin her toplumda aynı şekilde algılanıp yönetildiğini varsaydığını belirtmişlerdir.

Giddens, Beck'in risk toplumu teorisinin, modernite ile iç içe geçmiş risklerin bireysel ve kurumsal düzeyde nasıl yönetildiğini açıklarken, teorinin yerel ve kültürel farklılıkları yeterince vurgulamadığını savunmaktadır. Giddens'a göre, risklerin her toplumda aynı şekilde algılanmadığını ve yönetilmediğini belirtmek, modern risklerin anlaşılmasında kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, COVID-19 pandemisi, Beck'in teorisinin eleştirildiği bu noktaları pratikte gözler önüne sermiştir. Pandemi süresince, ülkelerin ve toplumların pandemiye verdikleri tepkiler, risk algısı ve yönetim stratejilerindeki çeşitliliği yansıtmaktadır.

Luhmann ise Beck'in risk toplumu teorisinin, risklerin toplumsal sistemler içerisindeki karmaşık etkileşimlerini tam olarak yansıtmadığını ileri sürmektedir. Luhmann'a göre, toplumların riskleri algılama ve yönetme biçimleri son derece karmaşıktır ve bu süreçlerin sosyolojik analizde daha derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. COVID-19 pandemisi, bu karmaşıklığın pratikte nasıl işlediğini ve modern toplumların risklerle başa çıkma biçimlerinin ne kadar dinamik ve çeşitlilik arz ettiğini göstermiştir.

Pandemi sürecinde, risklerin anlaşılması ve yönetilmesinde bilimin rolü de önemli bir tartışma konusu olmuştur. Bilim camiasının, virüsü anlamaya, aşı geliştirmeye ve rehberlik etmeye yönelik çabaları pandemi yanıtının merkezinde yer almıştır. Ancak COVID-19 hakkındaki bilimsel bilginin sürekli evrilmesi, belirsizlik ve değişen

rehberlikler de yaratmıştır. Bu durum, politikacıların ve bilim insanlarının eksik ve bazen çelişkili bilgilerle karar almak zorunda kalmalarına yol açmıştır. Beck'in risk toplumu teorisi, bu tür bilimsel belirsizliklerin ve risklerin yönetimindeki karmaşıklıkların anlaşılmasında önemli bir perspektif sunmaktadır.

COVID-19 pandemisi, Ulrich Beck'in risk toplumu teorisinin pratikte nasıl işlediğini ve modern toplumlar üzerindeki etkilerini anlamak için eşsiz bir örnek sunmaktadır. Pandemi süresince, sağlık, ekonomik ve sosyal riskler, modern toplumların yapısal zayıflıklarını ve bu risklerin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini gözler önüne sermiştir. Pandemi, aynı zamanda Beck'in teorisinin öngördüğü risklerin ve belirsizliklerin ne kadar karmaşık olduğunu ve bu risklerin yönetiminde ne tür zorluklarla karşılaşıldığını göstermiştir.

Beck'in risk toplumu teorisi, modern toplumların karşılaştığı yeni tür risklerin yapısını, algılanmasını ve yönetilmesini anlamak için güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Pandemi sürecinde bireylerin ve toplumların hijyen ve sağlık algılarındaki değişim, sosyal etkiler, aile içi dinamiklerdeki dönüşümler, sosyal ve kültürel pratiklerdeki değişiklikler, ekonomik zorluklar ve eğitimde yaşanan gerileme gibi konular, Beck'in teorisinin günümüz koşullarında ne kadar geçerli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Aile, tarih boyunca toplumsal düzenin korunması, ekonomik işlevlerin yerine getirilmesi ve kültürel değerlerin aktarılması gibi temel işlevlere sahip, değişen ve dönüşen bir sosyal kurum olarak varlığını sürdürmüştür. Modern toplumlarda aile yapısı, küreselleşme, dijitalleşme ve neoliberal politikaların etkisiyle yeniden şekillenmiş, bireyci ve esnek bir yapıya bürünmüştür. Ulrich Beck'in risk toplumu teorisi, modern aile yapılarının bu dönüşüm sürecini anlamada önemli bir çerçeve sunarken, aile içi etkileşim ve dayanışmanın da toplumsal riskler karşısında hayati öneme sahip olduğunu vurgular. Aile, sadece bireylerin biyolojik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan bir yapı olmanın ötesinde, sosyalleşme ve toplumsal normların aktarımında da kritik bir rol oynar. Bununla birlikte aile içi dayanışma, ekonomik ve sosyal krizler karşısında aileyi ayakta tutan temel unsurlardan biri olarak öne çıkarken aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretildiği bir alan olarak da işlev görür. Modernleşme süreçleri özellikle pandemi gibi

krizler, ailenin bu işlevlerini sınamakta ve aile yapısındaki değişimlerin gelecekte daha belirgin hale gelmesine yol açmaktadır.

Araştırmada "İzolasyon Sürecinde Aile İçi Dayanışma" teması altında elde edilen veriler, Beck'in risk toplumu teorisinin modern toplumlarda belirsizlik ve korkunun aile içi ilişkileri nasıl etkilediği yönündeki görüşüyle örtüşmektedir. Beck, modern risklerin bireylerin ve ailelerin günlük yaşamlarını derinden etkilediğini savunur. Pandemi sürecinde yaşanan belirsizlik ve korku, aile üyeleri arasında gerilimlere ve çatışmalara yol açmıştır. Bu bulgular, Beck'in modern risklerin bireysel ve ailesel düzeyde derin etkiler yarattığına dair teorisinin geçerliliğini desteklemektedir.

"COVID-19'a Yakalanma Korkusunun Aile İçi Çatışmalara Etkisi" teması altında elde edilen veriler, Beck'in risk toplumu teorisinde vurguladığı modern risklerin, bireyler ve aileler üzerinde nasıl bir baskı yarattığını ve bu baskının sosyal ilişkileri nasıl zayıflattığını göstermektedir. Pandemi sürecinde hijyen, sosyal mesafe ve korunma önlemlerine ilişkin çatışmaların artması, Beck'in modern toplumlarda risk algısının sosyal ilişkiler üzerinde derin etkiler yarattığına dair görüşünü güçlendirmektedir.

Araştırmada "Aile İçi Rollerde Değişim" teması altında elde edilen bulgular, Beck'in modern toplumlarda risklerin sosyal yapıları nasıl yeniden şekillendirdiği yönündeki teorisiyle örtüşmektedir. Pandemi sürecinde aile içi rollerin yeniden tanımlanması ve sorumlulukların yeniden dağıtılması, Beck'in modern risklerin bireylerin günlük yaşamlarını derinden etkilediği ve sosyal yapıları dönüştürdüğü yönündeki görüşünü desteklemektedir.

"Aşı Karşıtlığı veya Destekçiliği Tartışmaları" teması altında elde edilen bulgular, Beck'in risk toplumu teorisinin modern toplumlarda bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi ve bunun risk algıları üzerindeki etkisi konusundaki görüşüyle örtüşmektedir. Aşı konusundaki bilgi kirliliği ve bunun bireylerin kararlarını nasıl etkilediği, Beck'in modern risk toplumunda bilginin ve bilimsel otoritelerin güvenilirliği konusundaki belirsizliğin sosyal yapılar üzerindeki etkilerine dair teorisini güçlendirmektedir.

Araştırmada "Uzun Süre Evde Kalmanın Aile İçi Çatışmalara Etkisi" teması altında elde edilen veriler, Beck'in modern toplumlarda risklerin sosyal ilişkiler üzerindeki karmaşık ve çok boyutlu etkilerini anlamak için sunduğu çerçeveyle uyumludur. Uzun süre evde kalmanın aile içi dayanışmayı zorlaştırdığı ve çatışmaları artırdığı bulgusu, Beck'in modern risklerin bireyler arasındaki ilişkileri nasıl zayıflattığına dair teorisini desteklemektedir.

Burada şu soru da ortaya çıkmaktadır; sosyolojik bir kurum olarak aile, pandeminin yarattığı kargaşayı izole etmeyi başarmış mıdır? Pandemi sürecinde aile içinde roller yeniden tanımlanmış ve sorumluluklar yeniden dağıtılmıştır. Ancak bu dönemde yaşanan zorluklar yalnızca pandemiden kaynaklanmamış, neoliberal sistemin var olan eşitsizlikleri ve kırılganlıkları daha da belirgin hale getirilmiştir. Neoliberal sistem, bireyleri ve toplumu korumakta yetersiz kalmış ve pandemi, bu sistemin zayıf yönlerini daha görünür kılmıştır. Eleştirel kuramcıların da belirttiği gibi neoliberal sistem bireyi ve kitleleri korumayı başaramamış ve bu da toplumsal dayanışmayı zayıflatmıştır.

Pandemi aileyi değiştirip dönüştürdü mü? Modern aile yapısında bazı değişiklikler yaşanmış olsa da, aile kurumunun temel işlevleri korunmuştur. Pandemi sürecinde aile içi dayanışma ve işbirliği artmış, ancak geleneksel dayanışma biçimleri yerini daha çok dijital ve uzaktan gerçekleştirilen dayanışma modellerine bırakmıştır. Aile içindeki roller yeniden tanımlanmış ve sorumluluklar yeniden düzenlenmiştir, fakat ailenin temel yapısında köklü bir değişim yaşanmamıştır.

"Pandemide Dağıtılan İlaçlar ve Aşıların Risk Faktörü Olarak Algılanması" teması altında elde edilen bulgular, Beck'in modern toplumlarda risklerin algılanması ve yönetilmesi konusundaki teorisiyle örtüşmektedir. Aşı ve ilaçların risk faktörü olarak algılanması, modern toplumlarda bilgi eksikliği ve bilimsel otoritelere duyulan güvensizliğin risk algısını nasıl etkilediğine dair Beck'in teorisini güçlendirmektedir.

Araştırmada elde edilen veriler, katılımcıların "Sağlıklı Olmanın Tanımı" üzerinde farklı açılardan durduklarını ve bu tanımların Beck'in risk toplumu teorisiyle örtüştüğünü göstermektedir. Katılımcılar, sağlıklı olmayı günlük yaşantıya uyum sağlama, stresin

olmaması, huzurlu bir yaşam sürme, çevreyi koruma, sağlıklı beslenme ve spor yapma gibi faktörlerle ilişkilendirmiştir. Bu tanımlar, Beck'in teorisinde vurgulanan bireylerin modern risklere (örneğin, pandemi gibi) uyum sağlama ve bu riskleri yönetme becerilerini yansıtır. Sağlık algısının modern riskler karşısında nasıl evrildiği ve bireylerin sağlıklı olma kavramını nasıl yeniden tanımladığı, Beck'in teorisinin bireylerin risklerle başa çıkma stratejilerini açıklayan yönlerini güçlendirmektedir.

"Hastalığın Tanımı" teması altında elde edilen veriler, katılımcıların hastalığı fiziksel ve sosyal boyutlarıyla ele aldığını göstermektedir. Katılımcılar, hastalığı sadece fiziksel semptomlarla değil, aynı zamanda sosyal etkilerle de tanımlamışlardır. Bu, Beck'in risk toplumu teorisinde vurgulanan modern toplumlarda risklerin çok boyutlu olarak algılanması ve bireylerin bu risklerin farklı boyutlarını yönetme çabasıyla örtüşmektedir. Pandemi sürecinde yaşanan zorluklar ve hastalığın bireyler üzerindeki derin etkileri, Beck'in teorisinin modern toplumların risk algısına dair öngörülerini desteklemektedir.

"Sağlık Sektöründe Çalışan Aile Üyelerinin Varlığı" teması, sağlık sektöründe çalışan aile üyelerinin pandemi sürecinde aile içi dinamikler üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Bazı katılımcılar, sağlık çalışanlarının varlığının aile içi dayanışmayı ve anlayışı artırdığını belirtirken, diğerleri bu durumun tedirginlik ve gerilimlere yol açtığını ifade etmiştir. Beck'in teorisi, modern risklerin aile içi dayanışmayı güçlendirebileceği gibi aynı zamanda belirsizliklerin aile içi dinamikleri zayıflatabileceğini de öngörür. Bu durum, teorinin modern toplumlarda risklerin sosyal ilişkiler üzerindeki etkilerini açıklayan yönlerini desteklemektedir.

"Pandemiyle Birlikte Değişen Risk Algısı" teması altında elde edilen veriler, pandemi sürecinde katılımcıların risk algısında önemli değişiklikler yaşadığını göstermektedir. Katılımcıların hijyen, sağlık, maddi değerler ve hayata bakış açılarındaki değişimler, Beck'in modern toplumlarda risk algısının dinamik ve karmaşık bir yapı olduğunu vurgulayan teorisiyle örtüşmektedir. Beck, modern toplumlarda risk algısının bireylerin yaşam kalitesi, sağlık ve sosyal ilişkileri üzerinde derin etkiler yaratabileceğini savunur. Bu veriler, teorinin risk algısındaki değişimlerin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini anlamada ne kadar güçlü bir araç olduğunu göstermektedir.

“Laboratuvar Teorisi Üzerine Görüşler” teması altında katılımcılar arasında COVID-19’un laboratuvarda üretildiğine dair farklı görüşler bulunmaktadır. Katılımcıların bir kısmı, bu konuda kararsız kalırken, bir kısmı ise bu iddiaları benimsemiştir. Beck’in risk toplumu teorisi, modern toplumlarda bilgiye olan güvenin azalması ve bilgi kaynaklarının çeşitlenmesiyle birlikte risk algısının daha karmaşık hale geldiğini savunur. Komplo teorilerine olan eğilim, Beck’in “bilgi riskleri” kavramını doğrular niteliktedir. Bu veriler, modern toplumlarda kurumsal güvensizliğin artışı ve bilgiye olan güvenin azalması sonucunda ortaya çıkan risk algısını açıklamak için teorinin ne kadar geçerli olduğunu göstermektedir.

Araştırmada elde edilen veriler, katılımcıların sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama konusundaki zorluklarını ifade etmektedir. Bu zorluklar, Ulrich Beck’in risk toplumu teorisiyle doğrudan ilişkilidir. Katılımcılar, maske temini ve kullanımıyla ilgili yaşadıkları sorunları ve sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama konusundaki güçlükleri dile getirmiştir. Beck’in teorisinde vurgulanan “riskin yayılması” ve bireylerin sürekli olarak risk altında hissetmeleri kavramları, bu verilerle örtüşmektedir. Bireylerin pandemi sürecinde yeni davranış kalıpları geliştirme zorunluluğu, Beck’in riskin yönetimi konusundaki öngörüleriyle uyumlu bir şekilde analiz edilebilir.

Katılımcıların alışveriş yapma korkusu ve sosyal yaşamın durma noktasına gelmesiyle birlikte izolasyon ve teknolojiye yönelmesi, Beck’in “sanal risk yönetimi” kavramıyla ilişkilidir. Bu, modern toplumlarda bireylerin fiziksel dünyadan kaçınarak sanal dünyada riskleri yönetmeye çalıştıklarını göstermektedir. Ayrıca, hijyen önlemlerinin abartılması ve bu durumun bireylerin risk algısını derinleştirmesi, Beck’in “riskin abartılması” ve “paranoya” kavramlarıyla örtüşmektedir.

Sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama zorlukları, sosyal ve kültürel yapı üzerinde de önemli etkiler yaratmıştır. Katılımcıların sevdiklerinden uzak kalma ve sosyal ilişkilerinin zayıflaması konusundaki ifadeleri, Beck’in “sosyal ilişkilerdeki kırılganlık” kavramıyla örtüşmektedir. Bu, pandeminin sosyal bağları ve dayanışmayı nasıl olumsuz etkilediğini gösterir. Özellikle çocukların sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama konusundaki zorlukları, aile içi çatışmaların artmasına yol açmıştır. Bu durum, Beck’in

“aile içi risklerin artması” ve “sosyal normların zayıflaması” kavramlarıyla ilişkilendirilebilir.

Pandeminin ekonomik etkileri ve iş yaşamındaki değişiklikler de Beck’in “ekonomik riskler” ve “iş yaşamındaki dönüşüm” kavramlarıyla açıklanabilir. Katılımcıların toplu taşıma kullanma zorunluluğu ve iş ortamlarında sosyal mesafeye dikkat etme konusundaki zorlukları, riskin yalnızca bireysel yaşamı değil, aynı zamanda ekonomik faaliyetleri de nasıl etkilediğini göstermektedir.

Neticede sosyal mesafe kurallarına uyum sağlama zorlukları, Beck’in risk toplumu teorisinin öngördüğü şekilde, modern toplumların karşı karşıya kaldığı risklerin sosyal, ekonomik ve kültürel yapılar üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu durum, pandeminin bireysel, ailevi ve toplumsal düzeyde yarattığı değişikliklerin, Beck’in teorisinin temel kavramlarıyla uyumlu olduğunu göstermektedir.

Pandemi sürecinde dini ve kültürel pratiklerin kısıtlanması, Beck’in risk toplumu teorisi çerçevesinde ele alındığında, modern toplumların risklere nasıl tepki verdiğini ve bu tepkinin sosyolojik yansımalarını göstermektedir. Katılımcılar, pandemi nedeniyle dini ve kültürel etkinliklerin kısıtlanmasının sosyal yaşamlarını nasıl etkilediğini ifade etmiştir. Beck’in teorisi, bu tür kısıtlamaların bireylerin sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyerek toplumsal dayanışmayı zayıflatabileceğini öngörmektedir.

Katılımcıların bir kısmı, pandemi sürecinde dini pratiklere olan yönelimlerini artırdıklarını belirtmiş, bu durum Beck’in “belirsizlik ve tehlike dönemlerinde manevi arayışların artması” kavramıyla uyumlu bir şekilde analiz edilebilir. Pandemi sürecinde bireylerin dini ve manevi değerlere yönelmesi, modern risk toplumunda belirsizlik karşısında bireylerin anlam arayışını güçlendirdiğini göstermektedir.

Kısıtlamalar nedeniyle sosyal ve kültürel yaşamın kısıtlanması, toplumsal bağların zayıflamasına yol açmış ve Beck’in “toplumsal bağların zayıflaması” kavramıyla ilişkilendirilebilir. Bu analiz, pandemi kısıtlamalarının dini ve kültürel pratikler üzerindeki etkilerinin, Beck’in teorisinin temel kavramlarıyla ne kadar uyumlu olduğunu göstermektedir.

Pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejileri, Beck'in risk toplumu teorisinin öngördüğü ekonomik belirsizlikler ve risklerin eşitsiz dağılımını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, pandemi sürecinde farklı ekonomik stratejiler geliştirerek risklerle başa çıkmaya çalışmıştır. Bu durum, Beck'in "modern risklerle başa çıkma yollarının çeşitlendirilmesi" kavramıyla uyumlu bir şekilde açıklanabilir.

Pandeminin ekonomik etkileri, iş kaybı, gelir düşüşü gibi somut sonuçlarla kendini göstermiştir. Bu sonuçlar, Beck'in risk toplumunun temel özelliklerinden biri olan ekonomik güvensizlikle doğrudan ilişkilidir. Farklı meslek gruplarının pandemiden farklı şekillerde etkilenmesi, Beck'in teorisinde vurgulanan risklerin sektörel ve mesleki farklılıklara göre nasıl dağıldığını göstermektedir.

Sonuç olarak, pandemi sürecinde yaşanan ekonomik zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejileri, Beck'in risk toplumu teorisinin modern toplumların ekonomik belirsizlikler ve risklerle başa çıkma stratejilerini anlamada ne kadar güçlü bir araç olduğunu göstermektedir.

Pandemi sürecinde eğitimde yaşanan gerileme, Beck'in risk toplumu teorisinin öngördüğü belirsizlik ve güvensizlik durumlarını yansıtmaktadır. Çevrim içi eğitimin yüz yüze eğitimin yerini tutamaması, Beck'in modern toplumların karşılaştığı risklerle ilgili olarak belirttiği belirsizlik ve güvensizlik kavramlarıyla örtüşmektedir.

Eğitimde yaşanan gerileme ve çocukların sosyal gelişimlerinin olumsuz etkilenmesi, Beck'in risklerin sadece ekonomik veya sağlıkla ilgili değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel alanlarda da derin etkiler yarattığı tezini destekler niteliktedir. Eğitimin niteliğinin düşmesi ve eşitsizliklerin artması, modern toplumun karşılaştığı en önemli risklerden biridir ve bu süreçte teknolojiye aşırı bağımlılığın olumsuz etkileri de açığa çıkmıştır.

Beck'in risk toplumu teorisi, modern toplumların karşı karşıya kaldığı risklerin doğası, yayılımı ve bu risklere verilen tepkilerle ilgili önemli içgörüler sunsa da, araştırmada elde edilen veriler arasında teorinin öngörülerine tam olarak uymayan bazı durumlar da

bulunmaktadır. Bu durumlar, Beck'in teorisinin her bağlamda geçerli olmayabileceğini ve bazı durumlarda toplumsal yapıların farklı tepkiler verebileceğini göstermektedir.

Beck'in risk toplumu teorisine göre modern toplumlarda riskler yaygın ve sürekli bir şekilde algılanır, bu da bireylerin risk algısında önemli değişiklikler yaratır. Ancak, araştırmada bazı katılımcılar pandemi sürecinde risk algılarında kayda değer bir değişiklik yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin bazı katılımcılar pandeminin sadece kısa süreli bir endişe kaynağı olduğunu belirtmiş ve uzun vadeli risk algısında önemli bir değişim olmadığını vurgulamıştır. Bu, Beck'in risk algısının her durumda derinleşeceği ve sürekli hale geleceği varsayımıyla çelişebilir.

Beck, modern toplumlarda risklerin artmasıyla birlikte toplumsal yapının daha kırılgan hale geleceğini ve sosyal ilişkilerin zayıflayabileceğini öne sürer. Ancak bazı katılımcılar pandemi sürecinde aile içi dayanışmanın güçlendiğini ve ilişkilerin daha yakınlaştığını ifade etmiştir. Bu durum, Beck'in teorisinin aksine, risklerin toplumsal bağları zayıflatmaktan ziyade bazı durumlarda güçlendirebileceğini göstermektedir. Özellikle aile içinde dayanışmanın artması, risklerin yalnızca olumsuz sonuçlar doğurmadığını, aynı zamanda bazı toplumsal bağları da pekiştirebileceğini ortaya koyar.

Beck'in teorisi modernleşmeyle birlikte risklerin artışıyla birlikte bireylerin sekülerleşeceğini ve geleneksel dini inançların zayıflayacağını öngörür. Ancak, araştırmada bazı katılımcılar, pandemi sürecinde dini pratiklere olan yönelimlerinin arttığını belirtmişlerdir. Bu, modern toplumlarda risklerin artmasının sekülerleşmeye yol açacağı varsayımıyla çelişebilir. Aksine, belirsizlik ve risk karşısında bireylerin manevi arayışlarının güçlendiği ve dini pratiklerin önem kazandığı gözlemlenmiştir.

Beck'in teorisi, teknolojik gelişmelerin risklerle başa çıkmada önemli araçlar sunacağını öne sürer. Ancak çevrim içi eğitimin yetersizliği ve bu süreçte artan eğitim eşitsizlikleri, teknolojinin her zaman çözüm sunamayabileceğini ve bazen yeni sorunlar yaratabileceğini göstermektedir. Bu durum, Beck'in teknolojinin modern risklerin yönetiminde merkezi bir rol oynayacağına dair varsayımıyla kısmen çelişebilir.

Beck’in risk toplumu teorisi, modern toplumların karşılaştığı risklerin doğası ve bu risklerin toplumsal yapılar üzerindeki etkileri konusunda kapsamlı bir çerçeve sunar. Ancak araştırmada elde edilen veriler teorinin her durumda geçerli olmadığını ve bazı toplumsal bağlamlarda farklı tepkiler ve sonuçlar ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Akıncı Çötok, N. (2017). Giddens sosyolojisinde toplumsal dönüşümün temel kavramları ve bağlantılar: Yapılanma, modernite ve küreselleşme. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, III(5), 189-207.

Altıparmak, İ. B. ve As, A. (2023). Covid-19 pandemisinde ekonomik durum ve sosyal izolasyonun bireylere etkisi: Bursa ili örneği. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(45), 487-504. https://dx.doi.org/10.21550/sosbilder.1255114.

Arslan, İ. ve Karagül, S. (2020). Küresel bir tehdit (COVID-19 salgını) ve değişime yolculuk. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 1-36. http://doi.org/10.32739/uskudarsbd.6.10.67.

Babbie, E. (2013). *The practice of social research* (13. Baskı). Wadsworth, Cengage Learning.

Barış, İ., ve Taylan, H. H. (2020). Küresel salgın sürecinde Türkiye'de aile içi sorunlar. *NOSYON: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*(5), 13-32.

Barnes, N. (2021). The Years and Years of Late Modernity: Ulrich Beck and Risk Society. *In Unlocking Social Theory with Popular Culture: Remixing Theoretical Influencers* (59-69). Cham: Springer International Publishing.

Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. New Delhi: Sage Publications.

Beck, U. (1999). *World risk society*. Cambridge: Polity Press.

Beck, U. (2006). *The cosmopolitan vision*. Cambridge: Polity Press.

Beck, U. (2009). *World at risk*. Cambridge: Polity Press.

Beck, U. (2019). İstanbul. *Risk toplumu başka bir modernliğe doğru* (B. Yıldırım, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.

Beck, U., ve Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. New Delhi: Sage Publications.

Bertalanffy, L. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. New York: George Braziller.

Biernacki, P., ve Waldorf, D. (1981). Snowball sampling: Problems and techniques of chain referral sampling. *Sociological Methods ve Research*, 10(2), 141-163. https://doi.org/10.1177/004912418101000205

Blundell, R., Costa Dias, M., Joyce, R., ve Xu, X. (2020). COVID-19 and inequalities. *Fiscal Studies*, 41(2), 291-319.

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Harvard: Harvard University Press.

Braun, V., ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard: Harvard University Press.

Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., vd. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395(10227), 912-920.

Budak, F., ve Korkmaz, Ş. (2020). Covıd-19 pandemi sürecine yönelik genel bir değerlendirme: Türkiye örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*(*1*), 62-79. https://doi.org/10.35375/sayod.738657.

Budak, F., ve Korkmaz, Ş. (2020). COVID-19 pandemisi: Epidemiolojik yaklaşım. *Journal of Health*, 15.

Canatan, K., ve Yıldırım, E. (2009). *Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılımkitap.

Centers for Disease Control and Prevention. (2020). *COVID-19 guidance*.

Creswell, J. W., ve Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into Practice*, 39(3), 124-130. https://doi.org/10.1207/s15430421tip3903_2

Çuhacı, A. (2012). Ulrich Beck'in risk toplumu kuramı. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(14), 129-157.

Değer, F. (2018). Türkiye'de aile yapısı ve sorunlarına kısa bir bakış. N. Oktik ve H. Ü. Reşitoğlu (Eds.), *Aileyi anlamak: Disiplinler arası yaklaşım* (s. 53-71). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Douglas, M., ve Wildavsky, A. (1982). *Risk and culture: An essay on the selection of technical and environmental dangers*. California: University of California Press.

Durkheim, É. (1984). *The Division of Labour in Society* (W. D. Halls, 50-53). London: Macmillan. (Original work published 1893).

Foote, N. N. (1956). *Parsonian theory of family process: Family, socialization, and interaction process*. *Sociometry*, 19(1), 40-46. https://doi.org/10.2307/2786102

Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. California: University of California Press.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford: Stanford University Press.

Giddens, A. (1992). *The transformation of intimacy: Sexuality, love, and eroticism in modern societies*. Stanford: Stanford University Press.

Haverkamp, B. E. (2005). Ethical perspectives on qualitative research in applied psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 146.

Held, D. (1995). *Democracy and the global order: From the modern state to cosmopolitan governance*. Stanford: Stanford University Press.

International Labour Organization (ILO). (2020). *ILO monitor: COVID-19 and the world of work. Sixth edition. Updated estimates and analysis*.

İşsever, H., İşsever, T., ve Öztan, G. (2020). COVID-19 epidemiyolojisi. *Sağlık Bilimlerinde İleri Araştırmalar Dergisi,* 3(S1), 1-1

Kallio, H., Pietilä, A., Johnson, M., ve Kangasniemi, M. (2016). Systematic methodological review: Developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of Advanced Nursing*, 72(12), 2954-2965.

Kebelek, E., ve Yıldırım, B. (2021). covid-19 pandemisinde karantina sürecine girmiş kişilerin internet haber siteleri ve sosyal medyadaki infodemiye ilişkin tutumları. *Atatürk İletişim Dergisi* (22), 33-64. https://doi.org/10.32952/atauniiletisim.963918.

Knox, S., ve Burkard, A. W. (2014). Qualitative research interviews: An update. In W. Lutz, S. Knox, W. Lutz, ve S. Knox (Eds.), *Quantitative and qualitative methods in psychotherapy research* (342-354). Routledge/Taylor ve Francis Group.

Luhman, N. (1998) Ecological Communication. (J. B. Jr. Çev.). Cambridge: Polity Press

Marx, K., ve Engels, F. (2002). The Communist Manifesto. *Penguin Classics*. (Original work published 1848).

Mayowa, I. O. (2019). Family Institution and Modernization: A Sociological Perspective. *Research on Humanities and Social Sciences 9/8.* DOI: 10.7176/RHSS

Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Harvard: Harvard University Press.

Murat, S., ve Şenöz, İ. (2010). Üsküdar ilçesinde ailelerin sosyal tutum ve davranışları: hane halkı reisleri (hhr) üzerine görgül (ampirik) bir araştırma. *Journal of Social Policy Conferences* (50), 47-117.

Noble, H., ve Smith, J. (2014). Qualitative data analysis: A practical example. *Evidence-Based Nursing*, 17(2), 34-35. https://doi.org/10.1136/eb-2014-101946

Oktik, N., ve Reşitoğlu, H. Ü. (Eds.). (2018). *Aileyi Anlamak: Disiplinler Arası Yaklaşım*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Oxford University Press. (n.d.). *Oxford English Dictionary* (3rd ed.). 15.03.2024 tarihinde https://www.oed.com/ adresinden alındı.

Özcan, M. U., (2021). *Küresel Neoliberal Sistemde Kovid Pandemisinin Kamu Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri*. Dünyada ve Ülkemizde Covid-19 Pandemisinin Hemşireliğe ve Hemşirelik Vizyonuna Etkileri, İstanbul, Turkey

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3. Baskı). New Delhi: Sage Publication.

Polat, F. (2022). COVID-19 Salgınının Yarattığı Değişimlerin ‘’Risk Toplumu Teorisi’’ Bağlamında Değerlendirilmesi (Yayın no. 760372) [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Sadıkoğlu, M. C. (2021). Türkiye'de COVİD-19 pandemi sürecinde alınan tedbirler ve gerçekleştirilen spor organizasyonlarının incelenmesi. (Yayın no. 689981) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Slovic, P. (2000). *The perception of risk*. London: Earthscan Publications.

Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.

Şenol, D., ve Taştan, A. (2021). COVİD-19 (Sars-CoV2) sürecinin 65 yaş ve üzeri kişiler üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik nitel bir çalışma. *Habitus Toplumbilim Dergisi*, 2(2), 1-32.

Şirin, H., ve Özkan, S. (2020). Dünyada ve Türkiye’de COVID-19 Epidemiyolojisi. *Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi*, (28), 6-13.

Tekin, A. (2021). Tarihten günümüze epidemiler, pandemiler ve ekonomik sonuçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(*40*), 330-355.

Tierney, K. (2014). *The social roots of risk: Producing disasters, promoting resilience*. Stanford: Stanford University Press.

TÜBİTAK. (2023). *COVID-19 ve toplum: Salgının sosyal, beşerî ve ekonomik etkileri, sorunlar ve çözümler*. Ankara: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, 11-114.

Uğraş Dikmen, A., Kına HM., Özkan, S., ve İlhan MN. (2020). COVID-19 Epidemiyolojisi: Pandemiden Ne Öğrendik. *J Biotechnol and Strategic Health Res.* 2020;1(Özel Sayı):29-36

Ungar, S. (1992). The rise and (relative) decline of global warming as a social problem. *The Sociological Quarterly*, 33(4), 483-501.

Üvez, F. (2014). Medya ve Risk Toplumu İlişkisi Bağlamında (Yayın no. 366967) [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Van Dijk, J. (2006). *The network society: Social aspects of new media* (2. Baskı). New Delhi: Sage Publications.

Van Lancker, W., ve Parolin, Z. (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: A social crisis in the making. *The Lancet Public Health*, 5(5), 243-244. DOI: 10.1016/S2468-2667(20)30084-0

Weber, M. (1978). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. California: University of California Press. (Original work published 1922).

World Health Organization. (2020). *Coronavirus disease (COVID-19) pandemic*.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, E. (2020). *COVID-19 Pandemisinin Yaşam Tarzı ve Psikososyal Alandaki Etkileri. Yeni Koronavirüs Hastalığının Toplum Üzerine Etkileri ve Hemşirelik Yaklaşımları* (ss. 111-120). Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi.

Yılmaz, Y., Erdoğan, A., ve Hocaoğlu, Ç. (2021). Covid 19 ve damgalanma. *Kocaeli Medical Journal*, 10(1), 47-55.

ÖZ GEÇMİŞ

Nurefşan SÖNMEZ

Eğitim

Derece	Yıl	Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı
Lisans	2019	Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

İş/İstihdam (Varsa)

Yıl	Görev
2021	Petek Koleji/Rehber Öğretmen